VREME
19. jun 2003, Cena 100 din, CG 2€, Broj 650
8 600102 660014
Austria 2.50 EUR; BiH KM 4; Croatia KN 15; France 2.50 EUR; Germany 2.30 EUR; Greece 2.50 EUR; Luxembourg LIF 100; Macedonia DEN 100; Slovenia SIT 490; Sweden SEK 32; Switzerland CHF 4.80

HAPŠENJE VESELINA ŠLJIVANČANINA:
OPERACIJA "ZDRUŽENI CIRKUS"

EKSKLUZIVNO

DOKUMENTI O NASTANKU IMPERIJE PINK

OD TRIGLAVA DO DUNAVA: OPŠTA TUČA

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

A. ANĐIĆ

Kal

Sticajem okolnosti nisam gledao ceo prošlonedeljni "Utisak nedelje". Oni koji su izdržali "veče uz Baneta Ivkovića" kažu da je bilo jezivo. Ono malo što sam ja video bilo je strašno. Gospodin Ivković tobož poznaje Srbiju jer je gacao po srbijanskom blatu. To bi trebalo da nam ga preporuči kao ozbiljnog čoveka. Kaljavi Ivković veruje da mu dućan sa sedam glasova u Skupštini Srbije omogućuje da galami okolo i drži lekcije. Ti što biraju kaljuge umesto popločanog puta jednom su nam već došli glave. Od narednih izbora valjaće se samo u sopstvenom blatu.

D. Ž.

VREME #650

POLITIKA

8 **Ekskluzivno:** Dokumenti o nastanku imperije Pink
14 **Haški sud:** Pukovnik Šljivo putuje, putuje
16 **Hapšenja:** Operacija "Združeni cirkus"
18 **Miting:** Ceca 2003.
21 **Afere:** Slučaj spornog tamničara
22 **Kranj–Beograd–Novi Sad:** Najbolji neprijatelj
26 **Proslava Dana policije:** Građani i policija
28 **Finansiranje stranaka:** Državni abonenti
32 **Reagovanje:** Laž kao preventivni napad

KULTURA

37 **Pedeseti Bijenale u Veneciji:** Istorija snova i konflikata
38 **Intervju:** Branislav Dimitrijević
40 **Književnost:** Muharem Bazdulj
43 **Džez u Kosovskoj Mitrovici:** Više od muzike
44 **Pozorište:** *Vojcek* (SNP)

SVET

46 **Amerika:** Tajanstveni (patriotski) zakon
48 **Irak:** Borba za naftu
50 **Kuba:** Poslednji "kastrizam"

MOZAIK

52 **Fudbal:** Vreme otrežnjenja
55 **Formula 1:** Šumi ponovo na čelu
56 **Strip:** Moj prijatelj Inuit

4 NEDELJA
34 LJUDI I VREME
33 NUSPOJAVE
36 LISICA I ŽDRAL
45 TV MANIJAK
51 MERIDIJANI
58 POŠTA
62 VREME UŽIVANJA

Naslovna strana: Željko Mitrović
Fotografija: A. Anđić

VREME #650, 19. VI 2003.

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Beograd, Mišarska 12–14

UPRAVNI ODBOR:
Stojan Cerović (predsednik),
Boris Popović, Dragoljub Žarković

V. D. DIREKTORA: Dragoljub Žarković

FINANSIJSKI DIREKTOR: Daniela Vesić

KOMERCIJALNA SLUŽBA: Vojislav Milošević

NEDELJNIK "VREME"
Beograd, Mišarska 12–14

GLAVNI UREDNIK: Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK: Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA: Aleksandar Ćirić

SEKRETAR REDAKCIJE: Elena Krstanović

REDAKCIJA (redakcija@vreme.com)
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić, Slobodanka Ast, Dimitrije Boarov, Miomir Brkić, Stojan Cerović, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Jelena Grujić (nedelja@vreme.com), Nebojša Grujičić (urednik rubrike kultura, kultura@vreme.com), Tatjana Jovanović, Predrag Koraksić, Slobodan Kostić, Zoran Majdin, Saša Marković, Goranka Matić (urednica fotografije, foto@vreme.com), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić (strip), Dušan Reljić, Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević, Seška Stanojlović (urednik rubrike svet, svet@vreme.com), Nenad Stefanović, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Svetlana Vasović-Mekina, Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA:
Dragoslav Grujić (tekstualna arhiva, arhiva@vreme.com), Jelena Mrđa (foto-dokumentacija, foto@vreme.com)

GRAFIČKI CENTAR (gcv@vreme.com)
Boško Blažić, Ivan Hrašovec (urednik), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; KOREKTORI: Jovanka Kljajić, Ivana Milanović, Stanica Milošević; DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić; LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović

INTERNET IZDANJE – http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec, Ivan Ristić (CMS)
(kontakt: webmaster@vreme.com)

PRODAJA I PRETPLATA (prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO: Mirjana Janković

MARKETING (marketing@vreme.com)
Goran Kosanović (direktor)

Telefon: 011/3234-774, **Telefaks:** 011/3238-662

e-mail za kontakt sa redakcijom:
redakcija@vreme.com

e-mail za slanje zvaničnih saopštenja i opštih informacija: info@vreme.com

e-mail za slanje pisama čitalaca za rubriku Pošta: posta@vreme.com

PRIPREMA: Grafički Centar Vreme

ŠTAMPA: Rotografika, Subotica

OBRADA TIRAŽA: Data Press

YU ISSN 0353-8028

VREME INTERNATIONAL
Zeitschriftenverlags G.m.b.H.
Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria,
Direktor: Vesna Vavić; Telefon: (+431) 408-9652
Telefaks: (+431) 407-5947, e-mail: vremeint@ping.at
Distribucija: Axel Springer Verlag, Hamburg
USSIN ATU 37757904

Detalji o pretplati na strani 61

More

Kampanja crnogorskog ministarstva turizma "Letovanje među prijateljima" urodila je plodom. Prema podacima Turističke organizacije Crne Gore, od Igala do reke Bojane trenutno boravi oko 17 odsto više gostiju nego prošle godine. Najposećeniji su Budvanska rivijera i Herceg Novi, ne zaostaju ni Bar, Ulcinj, Tivat i Kotor. Turisti su i ove godine iz rentabilnijih i "domaćinskijih" pobuda odabrali privatan smeštaj, za koji je trenutna tarifna cena od četiri do sedam evra po krevetu. U paket aranžman uračunat je i specijalni turistički telefon 9817, koji će biti otvoren za sve prigovore. Konkretno, ako se neki od oko 20.000 turista, koliko ih prema proceni sada ima na crnogorskom primorju, požali na uslove boravka, turistička inspekcija će reagovati i obavestiti ga o preduzetim aktivnostima. Ukoliko je gost kojim slučajem finansijski oštećen, odnosno ukoliko mu je naplaćeno više od ugovorenog iznosa, Ministarstvo turizma će mu nakon pokazanog računa vratiti novac. Intenzitet zvonjave ovog telefona mogao bi postati najkonkretniji indikator izbirljivosti turista i nivoa usluge na primorju Crne Gore. Sudeći po optimizmu iskazanom u kampanji, možda ova linija neće biti usijana koliko i plaže.

Riba

Vlasnici Eko-Drinafiš nedavno su pokušali da uvezu sedam tona ribe. Uz pomoć kredita, koje je ova firma dobila iz fonda za razvoj Srbije, napravljen je moderan ribnjak na Zvorničkom jezeru i uvezena je prva tura mlađi iz Bugarske. Eko-Drinafiš je iz Bugarske nedavno pokušala da uveze i drugu turu ribe: 3,5 tona mlađi i 3,5 tona konzumne ribe za dohranu. Firma je pribavila potrebne papire i iznajmila najmoderniji kamion za prevoz. Na bugarskoj carini su za kratko vreme obavljene sve formalnosti, veterinarski inspektor je takođe bio vrlo efikasan, i papiri su predati špediteru. Međutim, posle dva sata čekanja na našoj carini, jedan deo ribe je uginuo; nakon gotovo pet sati vlasnicima Eko-Drinafiša je saopšteno da im nedostaje jedan dokument, tako da je Dragan Kostadinović, suvlasnik ribnjaka, morao da se vrati nazad u Bugarsku, kako bi pribavio fotokopiju tog dokumenta. Tek tada su ušli u Srbiju. Kada su konačno sa svim potrebnim dokumentima stigli do lozničkog pograničnog prelaza, bilo je prekasno. Republički sanitarni inspektor na lozničkoj carini, konstatovao je da je uginulo svih sedam tona ribe, koja je istog dana morala biti zakopana i dezinfikovana. Protiv carine i špeditera najavljena je tužba. Dok ova saga o neuspelom uvozu ribe ne dobije

svoj epilog na sudu, vlasnicima firme Eko-Drinafiš ne preostaje ništa drugo, do da smisle kako da fondu za razvoj Srbije vrate kredit i isplate radnike.

INFO

Inače puna čudnih detalja, priča o YU Info kanalu, sada poznatom kao Info 24, obogaćena je ovih dana još i platama, protestima i otkazima. Nekad pod jurisdikcijom savezne vlade (u "ona" vremena, to je značilo i pod upravom Gorana Matića), YU Info se posle petog oktobra suočio najpre sa računima koje je napravilo prethodno rukovodstvo, pa sa nedostatkom tehničke opreme, a zatim i sa svim mogućim "prljavim vešom" s kojim su se i inače suočili nekadašnji režimski mediji. Pošto je ono "YU" konačno postalo "SCG", firma je promenila ime, otišla u stečaj, dobila novu upravu… uopšte sve ono što sleduje.

U međuvremenu, verovatno zauzeto brojnim bitnim pitanjima taktike, strategije i opstanka, rukovodstvo sad već nove firme zaboravilo je, međutim, jedan bitan detalj: činjenicu da zaposleni ipak moraju da dobiju plate. Dogodilo se tako da te plate ne budu isplaćene čitava tri meseca; u prevodu, da je poslednji plaćeni mesec za novinare, snimatelje i ostalo osoblje TV Info 24 bio januar 2003 – što, na mestu na kom poslodavci vrlo često zaborave na plate, i nije baš neka vest. Dogodilo se, međutim, da su ti isti zaposleni 16. juna namerili da se nekako pobune: odlučili su da program koji se emituje od 16 do 22 časa, tog dana počne u 16 časova i 15 minuta, odnosno da se u terminu od 16 do 16.15 pojavi samo najava. Nadležni, inače prilično spori kad su u pitanju druge stvari, ovaj put bili su više nego agilni. Tokom dvanaestog minuta protesta, zamenica glavnog urednika Svetlana Drinjaković okrenula je telefon člana uprave koji je u

tom trenutku bio sa zaposlenima i kratko ga obavestila da svi mogu da se raziđu jer počinje emitovanje satelitskog programa. Sutradan, dok su zaposleni pokušavali da saznaju šta se zapravo dešava i potraže pomoć, osmoro onih koji su pokušali da uđu u zgradu obavešteno je da su dobili otkaze i da im je ulaz zabranjen. U trenutku zaključenja ovog broja "Vremena" nije poznato da li je ta brojka i konačna, da li nadležni (s obzirom na prilično nejasan status ove televizije) uopšte imaju pravo na ovakve poteze i, konačno, kad će i da li će zaostale plate biti isplaćene. Poznato je jedino da satelitskog programa ima koliko ti duša ište i da svakako košta znatno manje od tamo nekih novinara, snimatelja i ostalih.

SPC

Tek što je šira javnost kako-tako uspela da zaboravi dokument poznat kao "Rezolucija protiv nasilja nad decom i školom", Srpska pravoslavna crkva je dala još jedan doprinos borbi za prava đaka. Ovaj put, nije se bavila "razdetinjenjem deteta", primedbama na činjenicu da se predlog zakona o obrazovnom sistemu "oslanja na evropska iskustva" (umesto na vizantijska), već verskim praznicima. Uvek dobro i na vreme obaveštena, SPC je 11. juna 2003. "došla do saznanja da će se ovogodišnje polaganje prijemnog ispita za učenike srednjih škola u Republici Srbiji održati 14. i 15. juna". S tim u vezi, istog tog 11. juna, dakle tri dana pred ispit koji je zakazan mesecima ranije, SPC saopštava: "Pošto je 15. juna veliki praznik, Silazak Svetoga Duha na apostole (Pedesetnica, Trojice), to Vas molimo da isti ispit, ako je to ikako moguće, pomerite i održite 13. i 14. juna (petak i subotu) ove godine."

Molba upućena na odgovarajuću adresu, nije uslišena. Možda zbog toga što u Srbiji ipak ima učenika koji nisu pravoslavne vere. Možda zbog toga što stvari detaljno organizovane ne mogu tek tako da se pomere i otkažu dva dana ranije. A možda i zbog toga što je srednji vek odavno prošao i što Srbija ipak nije Vizantija.

Krađe

Uvidevši da u svojih pet bakalnica svakog meseca ima enormne gubitke, Aleksandar Videnović iz Zaječara odlučio je da postavi kamere kako bi saznao uzrok štete. Pokazalo se da mnogi Zaječarci, svih uzrasta, siromašni, a i oni ugledni, kradu po samoposlugama. Kada ih kamera uhvati na delu, mole gazdu prodavnice da sve zaboravi i da nikome o tome ne priča. Kamera je snimila prilično broj lopova koji ni do danas nisu kažnjeni jer vrednost robe ne prelazi 10.000 dinara. Kada je video da od snimanja lopova nema nikakve vajde, Videnović je hteo da ustupi trake nekoj od televizija za emisiju "Skrivena kamera". Pošto je upozoren da bi snimljeni lopovi mogli da ga tuže, odustao je od ove ideje, uz komentar: "Samo mi još treba da im plaćam zato što su me pokrali." Nesrećnom zaječarskom trgovcu ne preostaje ništa drugo nego da i dalje "zaboravlja i prašta", naročito uglednim kradljivcima, kojima nije imao srca ni da kaže da su uhvaćeni na delu.

Zanos

Svake godine ponavlja se ista priča: čim temperatura pređe trideseti podeok, deo po deo Beograda, manje-više periferija grada, ostaje bez vode. Naravno, kao i do sada, krivci su nesavesni

½ broj nedelje

Pola sapuna i pola paste za zube mesečno po članu siromašnije srpske porodice predviđa potrošačka korpa. Porodice u toj kategoriji čine, kako se procenjuje, preko 30 odsto stanovništva. One za četiri člana mesečno mogu da izvoje samo 600 dinara za potrebe higijene. Srbi su na samom dnu lestvice evropskih zemalja po učestalosti pranja zuba.

sugrađani, oni sa periferije, koji pijaću vodi koriste za zalivanje bašti. Gradska vlada je nedvosmisleno osudila i zabranila, pod pretnjom isključenja sa mreže, takvo arčenje tečnosti koja život znači. Ali, kao što je običaj, niko se na upozorenje nije ni osvrnuo, pa su isljućena cela prigradska naselja dok u krajevima grada sa povećanom koncentracijom bazena i fontana vode ima i za zalivanje travnjaka. I u centru grada se suša ne oseća: čini se da vode ima na pretek, pa komunalni radnici koriste vodu iz vatrogasnog hidranta za zatrpavanje cevi za toplovod u Njegoševoj ulici. To je, doduše, legitiman metod koji se primenjuje svuda u svetu, podjednako legitiman kao i zalivanje paradajza. Praksa u svetu je, međutim, da u hidrantskoj instalaciji bude tehnička voda, ona koja se koristi i za pranje ulica i zalivanje. Iako je nekada postojala takva instalacija, Beograd je danas nema. Za to su, naravno, krivi komunisti koji su u zanosu radi jednakosti klasa ukinuli vodu niže klase, kriv je i Miloševićev režim koji je u svom zanosu zapustio i komunalnu infrastrukturu a podržavao divlju gradnju, dok aktuelna vlast, u graditeljskom zanosu, gradi novu fabriku vode i pojačava instalacije. Po njima, na taj način vodosnabdevanje prestonice biće rešeno i nikome, valjda, više neće smetati što se pijaća voda koristi u tehničke svrhe.

Sugrađani

Udruženje za edukaciju i podršku grupa i pojedinaca iz Zemuna, koje okuplja roditelje dece ometene u razvoju i stručnjake koji se bave osobama sa specijalnim potrebama, najavljuju manifestaciju "Plovimo istom rekom" koju će prirediti 21. juna na Zemunskom keju. To će zapravo biti promocija radova njihove dece koje su ona stvarala tokom cele protekle godine, uz podršku stručnjaka koji o njima brinu i svojih roditelja. To nije prigoda koja će obradovati samo neposredne učesnike izložbe, već vrsta važne i tople poruke koju članovi ovog udruženja žele da pošalju svojim sugrađanima.

Veoma je važno podstaći edukaciju sugrađana o osobama sa invaliditetom, jer se pravilnim odnosom i podrškom koju bi ometena deca mogla da dobiju od svoje okoline može rešiti mnogo njihovih problema. Namera je, dakle, ponovo skrenuti pažnju na to koliko je važno poboljšanje statusa koje takve osobe imaju sada u našem društvu, duboko ukorenjenog u sve moguće predrasude o invalidima i bolesnima. Udruženje koje poziva svoje sugrađane na druženje postavilo je sebi kao cilj upravo edukaciju društvene zajednice, ali i poboljšanje uslova u institucijama koje se brinu o njihovoj deci. Najmanje što mi kao sugrađani možemo da uradimo da bismo im u tako teškom poslu pomogli jeste da se 21. juna na Zemunskom keju potrudimo da ih saslušamo.

od četvrtka 19. juna do četvrtka 28. juna

prognoza vremena

Prognozu u ponedeljak 16. juna 2003. uradio Meteos, http://www.meteos.co.yu

	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	18/26	15/27	14/29	17/32	20/33	19/32	18/32
Vojvodina	17/24	14/26	12/28	16/31	18/32	17/31	16/30
Centralna i Južna Srbija	19/27	15/26	12/28	15/32	18/33	19/33	16/32
min. / max. °C							
Crna Gora	20/30	21/32	22/33	23/34	24/32	23/33	21/32

Svežije početkom perioda

Prvog dana perioda usledиće osveženje uz kratkotrajne lokalne pljuskove. U petak umereno toplo i uglavnom sunčano sa maksimalnom temperaturom od 24 do 28 stepeni. Tokom vikenda sledi porast temperature i sunčano vreme. Od nedelje temperature će ponovo biti iznad 30 stepeni.

Na Crnogorskom primorju uglavnom sunčano i toplo. Temperatura mora od 23 do 26 stepeni C.

revita®
www.revitaplus.com

Piše: Zoran Stanojević

Ima li Srbija Džemsa Bonda

Koga nema na internetu taj, praktično, ne postoji. S druge strane, reklo bi se da obaveštajno-bezbednosne službe ne vole da se o njima previše zna, te bi trebalo da im odgovara da su na mreži "nevidljive". Ipak, sve poznatije takve službe u svetu imaju svoje veb stranice. Nekakav, makar i mali račun širokoj javnosti mora se položiti, pogotovo ako se finansirate iz budžeta.

Onima sa internet prezentacijom pridružila se ovih dana Bezbednosno-informativna agencija Republike Srbije i to na adresi *www.bia.sr.gov.yu*. Sve pohvale za nameru, mada je reč o "mladom" sajtu, odnosno onom čija vrednost treba da raste daljim razvijanjem (za razliku od "zrelih" sajtova koji su u startu prepuni informacija i imaju konačan koncept).

Uz takvu konstataciju nije korektno govoriti šta na ovim stranicama valja ili ne valja, već pre o tome u kom pravcu bi razvoj sajta bio uzajamno koristan i za Agenciju i za korisnike interneta koji bi da o njoj čitaju na mreži.

Jedna od prvih stvari sa kojima će BIA vebmasteri morati da se bore je estetski odličan, ali funkcionalno prilično problematičan dizajn. Najpre, tu je omiljen pristup dizajnera koji prave državne sajtove, potpuno beskorisna naslovna strana. Kada ukucate gorepomenuti URL dolazite na stranicu sa grbom (u flešu, što je uvek greška) i nejasnom daljom navigacijom. Nigde uputstva kako preći na narednu stranu za one manje snalažljive koji se ne sete da šaraju mišem po ekranu (dok se ne pretvori u ruku sa isturenim kažiprstom što indikuje hiperlink) ili ne naslute da treba kliknuti na naslov (srpski ili engleski, pošto je sajt dvojezičan). No, možda se radi o testu – ko to ne prođe nema osnovne špijunske talente – a dalje na sajtu naći će i uslove za primanje u službu.

Strana na koju ulazite nakon naslovne trebalo bi, zapravo, da bude naslovna. Ovako se bezrazložno gubi inicijativa.

Sledeći problem je navigacija unutar prezentacije koja je, iz nekog razloga, šifrovana! Svi linkovi ka stranicama unutar sajta obeleženi su slikama, nigde teksta (reči) koji bi uputio na sadržaj na navigacionom meniju (morate stati na sliku da biste rastumačili kuda vas vodi, što je ponovno gubljenje ritma, ali i zbunjivanje korisnika). Nigde nema ni pomoćnih linkova za one koji isključe grafiku radi bržeg učitavanja stranica.

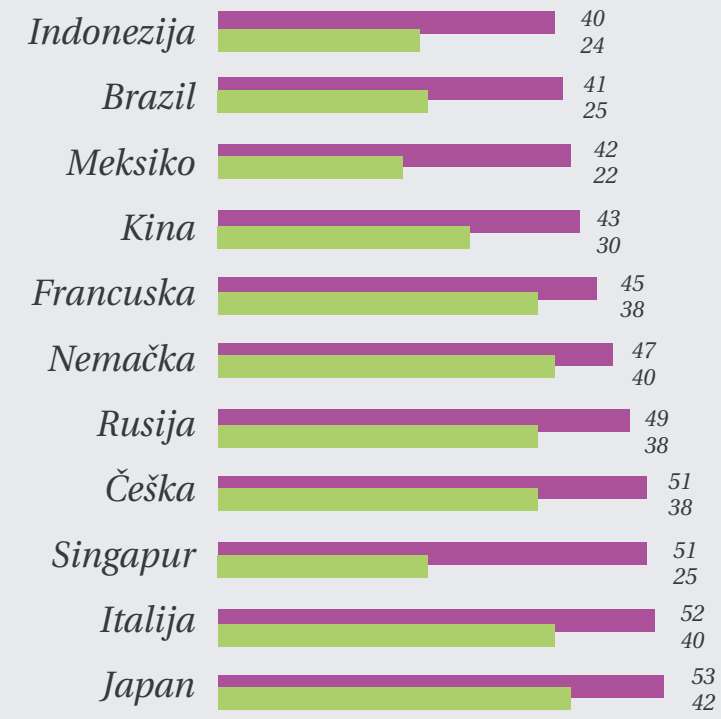
Što se sadržaja tiče, pohvale za ideju da se na stranice stavi izgled nove legitimacije. Sugestija je da na istu stave nečiju sliku, kako bi dobila na realnosti. Za pohvalu je i istorijat službi bezbednosti, kao i stranice sa zakonskim okvirima i budžetom, ali bi veoma brzo moralo da usledi njihovo pojednostavljeno tumačenje. Ovako je suviše formalno, kao kada vam policajac (ili agent) čita po kom vas članu privodi.

Nekoliko stvari sigurno nedostaje. Najpre, razvejavanje misterija oko službe (vidi sajt MI5 koji to odlično radi na *www.mi5.gov.uk*, nešto manje uspešan u tome je američki FBI na *www.fbi.gov*), u smislu šta služba radi i na koji način, ali ako ikako može bez pravničkog rečnika i pozivanja na članove zakona. Takođe, zgodno bi bilo, s obzirom na medij, da se na sajtu nađu informacije o opasnostima koje državi i njenim građanima prete od interneta (pre svega virusi, spam i prevare), kao i načinima zaštite.

Uh, da, i pod hitno skinuti slike objekata službe srušenih tokom bombardovanja. To nikako nije za diku.

Srednja starost populacije

Izvor: www.economist.com

predviđanja za 2050

2000

(Broj označava srednju starost)

Za poslednjih pedeset godina srednja starost svetske populacije porasla je za tri godine, sa 23,6 u 1950. godini na 26,4 godine u 2000. godini. Prema procenama Ujedinjenih nacija, u narednih pedeset godina srednja starost svetske populacije porašće na 37 godina. Do 2050. godine očekuje se da u 17 najrazvijenijih zemalja sveta srednja starost populacije bude 50 godina i više.

Priprema podataka: Centar za proučavanje alternativa, www.cpa-cps.org.yu

DOKUMENTI O IMPERI

EKSKLUZIVNO

O NASTANKU JE PINK

Niz dokumenata čije izvode objavljujemo svedoči o tome kako je RTS bio prinuđen da prepusti Pinku ogroman paket objekata, opreme i usluga, uz minimalnu nadoknadu. Razgradnja RTS-a u korist izgradnje Pinka počela je za vreme direktorskog mandata Milorada Vučelića, a nastavila se pod rukovodstvom Dragoljuba Milanovića. U dokumentima koji se nalaze u posedu "Vremena" jasno se vidi kako je ova operacija izvedena

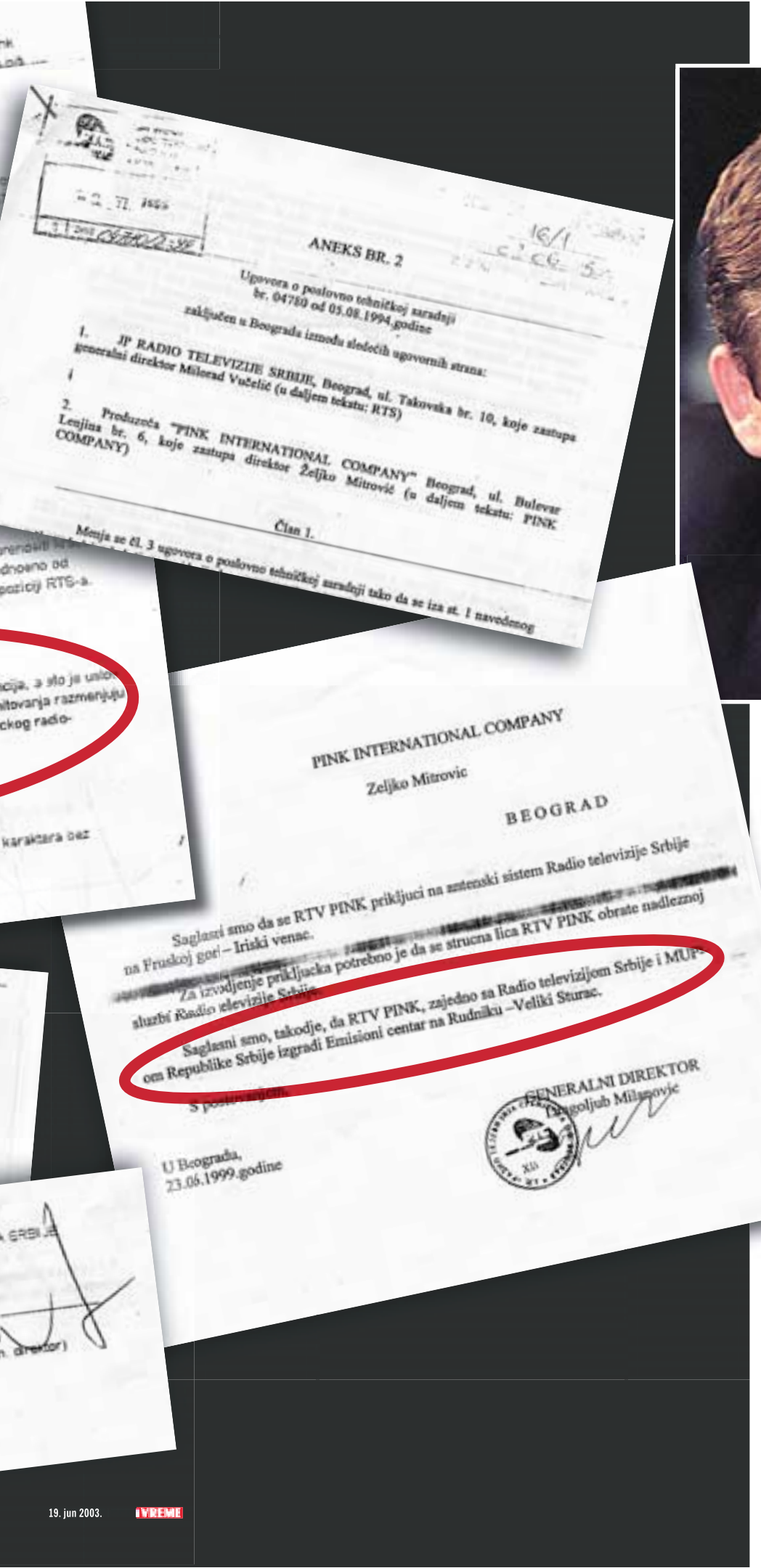

ZAPOČEO: Milorad Vučelić

Za nepunih devet godina svog postojanja, RTV Pink je postao najdominantnija televizijska kuća u celoj bivšoj Jugoslaviji. Pink ima ogranke koji emituju posebne programe u Crnoj Gori i Bosni; satelitsko-kablovska verzija, pod imenom Pink Plus, gleda se svuda gde ima "naših", od Pariza do Beča i od Maribora do Geteborga. Signal Pinka pokriva čitavu teritoriju Srbije i navodno je najgledanija televizija u zemlji. Po prihodu od reklama svakako je najjača televizija, a postaće još jača ako od Saveta za radio-difuziju, o kome se ovih dana raspravlja u Skupštini Srbije, dobije nacionalnu frekvenciju.

Nasuprot Pinku, državna Radio-televizija Srbije je već godinama u stanju opadanja. Decenija i po služenja Slobodanu Miloševiću srozala joj je ugled i ostavila višak nekvalitetnih kadrova, a manjak opreme i novca za proizvodnju kvalitetnog programa. Problem naplate pretplate nije rešen i ne zna se kad će i kako će. Uz to, RTS će najverovatnije morati da se liši jednog od svoja tri kanala sa nacionalnom frekvencijom i da se pomiri sa statusom siromašne televizije u siromašnoj zemlji.

Sve ovo moglo bi da služi kao školski primer nadmoćnosti privatničkog preduzetničkog duha koji oteletvoruje Pink, nad neefikasnom, birokratizovanom državnom firmom kakva je RTS. Na kraju krajeva, reći će neko, to je kapitalizam i za to smo se borili. Problem je u tome što sadašnje stanje nije posledica uticaja nevidljive ruke tržišta, nego pljačke. Niz

ANEKS BR. 2

Ugovora o poslovno tehničkoj saradnji
br. 04780 od 05.08.1994.godine
zaključen u Beogradu između sledećih ugovornih strana:

1. JP RADIO TELEVIZIJE SRBIJE, Beograd, ul. Takovska br. 10, koje zastupa generalni direktor Milorad Vučelić (u daljem tekstu: RTS)

2. Preduzeća "PINK INTERNATIONAL COMPANY" Beograd, ul. Bulevar Lenjina br. 6, koje zastupa direktor Željko Mitrović (u daljem tekstu: PINK COMPANY)

Član 1.

Menja se čl. 3 ugovora o poslovno tehničkoj saradnji tako da se iza st. 1 navedenog

PINK INTERNATIONAL COMPANY

Zeljko Mitrovic

BEOGRAD

Saglasni smo da se RTV PINK priključi na zemaljski sistem Radio televizije Srbije na Fruškoj gori – Iriški venac.

Za izvođenje priključaka potrebno je da se stručna lica RTV PINK obrate nadležnoj službi Radio televizije Srbije.

Saglasni smo, takodje, da RTV PINK, zajedno sa Radio televizijom Srbije i MUP-om Republike Srbije izgradi Emisioni centar na Rudniku –Veliki Stурac.

S poštovanjem,

GENERALNI DIREKTOR
Dragoljub Milanović

U Beogradu,
23.06.1999.godine

ZAVRŠIO:
Dragoljub Milanović

dokumenata čije izvode objavljujemo svedoči o tome kako je RTS bio prinuđen da prepusti Pinku ogroman paket objekata, opreme i usluga, uz minimalnu nadoknadu. Razgradnja RTS-a u korist izgradnje Pinka počela je za vreme direktorskog mandata Milorada Vučelića, a nastavila se pod rukovodstvom Dragoljuba Milanovića. U dokumentima koji se nalaze u posedu "Vremena" jasno se vidi kako je ova operacija izvedena.

UGOVOR O PLJAČKI: Godine 1994, kada je Željko Mitrović u Zemunu osnovao televiziju pod imenom Pink International Company, važio je zakon po kome se radiotelevizijske frekvencije mogu dobiti samo na osnovu javnog konkursa, osim ukoliko nisu u funkciji radiodifuzne delatnosti RTS-a. Zato je prvi korak Željka Mitrovića bio zaobilaženje javnog konkursa putem ugovora o poslovno-tehničkoj saradnji sa RTS-om, odnosno s njenim direktorom Vučelićem. Ugovor je potpisan 5. avgusta 1994, malo više od mesec dana pre nego što je Pink počeo sa emitovanjem. Taj ugovor ima četrnaest članova i rok važenja od deset godina, što znači da je na snazi i danas.

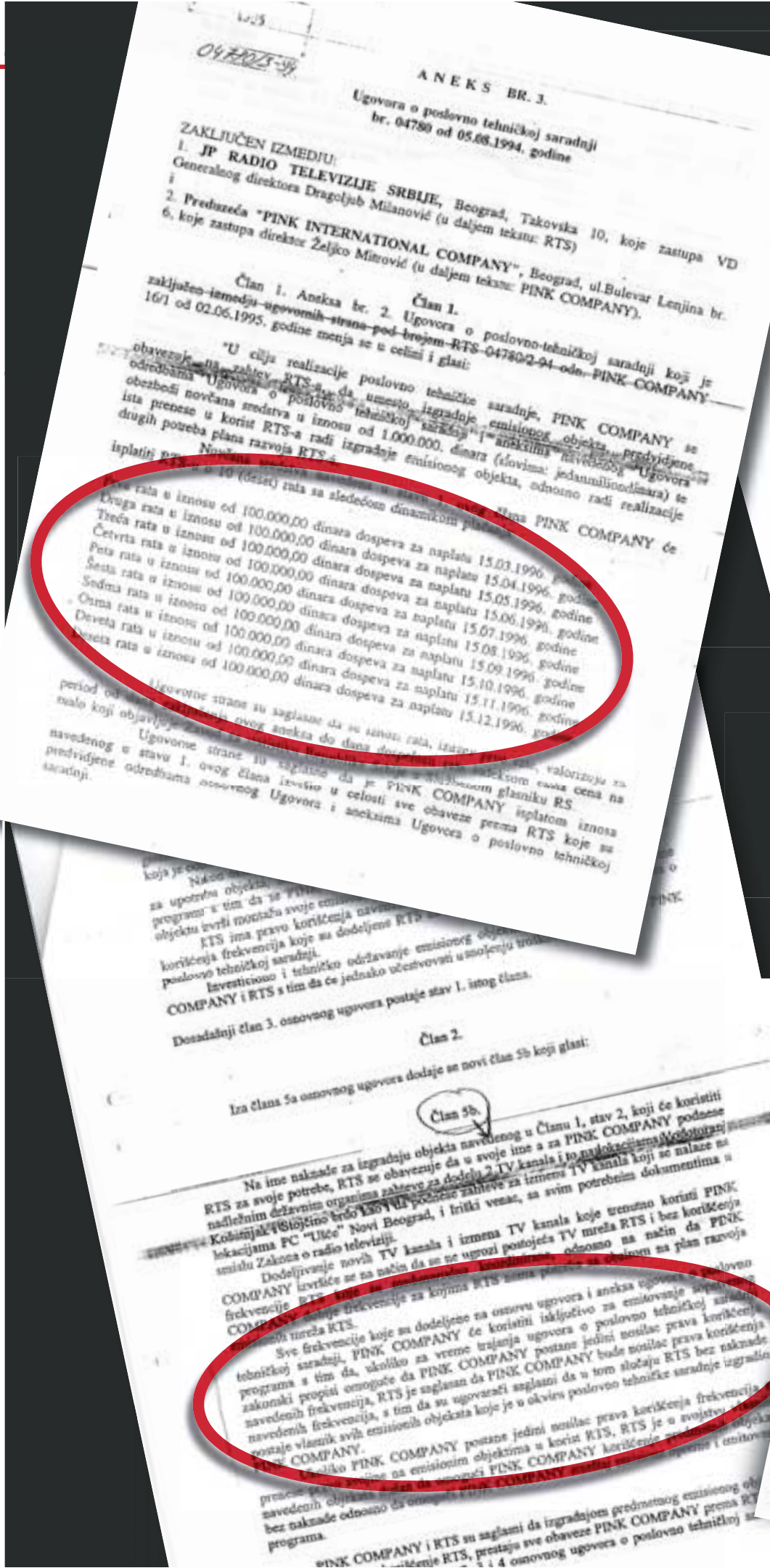
Na prvi pogled, stiče se utisak da je ugovor povoljan za RTS, jer mnogi članovi počinju navođenjem obaveza Pink prema državnoj televizijskoj kući. Prema članu 2, na primer, Pink ustupa RTS-u svoj studio u Zmaj Jovinoj ulici u Zemunu "u trajanju od 200 sati mesečno bez ikakve nadoknade", uz to idu kapaciteti Pinkovog televizijskog centra u trajanju od

100 sati mesečno, takođe bez naknade, a Pink se na kraju obavezuje da "obezbedi adekvatnu studijsku i tehničku opremu uz saglasnost RTS-a". U članu 3 Pink se obavezuje da izgradi predajnik minimalne snage od 5 KW, navodno opet za potrebe RTS-a, a u članu 4 Pink pristaje da na radiju i televiziji dva puta nedeljno reklamira proizvode izdavačke delatnosti RTS-a (ma šta to značilo).

Međutim, kada se pogledaju članovi koji govore šta RTS za uzvrat treba da učini Pinku, vidi se da je ugovor štetan za državnu televiziju. Naime, u članu 6 RTS se obavezuje da podnese zahtev za dodelu jedne FM radio-frekvencije (91,3 MHz) i jednog (57-og) TV kanala, koji bi RTS i Pink ko bajagi zajednički koristili. U praksi, i radio i televizijski kanal koristio je isključivo Pink, a priča o zajedničkom korišćenju postojala je isključivo radi izvrdavanja zakona. Dalje, RTS pristaje da Pinku "u zavisnosti od svojih kapaciteta" pruži "svu stručnu i kadrovsku pomoć", a to se odnosi i na stvaranje "tehničkih i drugih uslova da Pink Company može samostalno proizvoditi i emitovati program na području grada Beograda" (član 6). Upravo je zahvaljujući ovom članu omogućen značajan odliv opreme i sposobnih tehničkih kadrova iz državne televizije. U zamenu za sve to, Mitrović je uložio samo par sa[illegible] dnevno studijskog vremena i nešto vreme[illegible] na za reklame, ali, kao što ćemo videti, ni te minimalne obaveze nije ispoštovao.

Posebno su zanimljivi članovi 7 i 11 pomenutog ugovora, jer u njima jasno piše da će Pink "preuzimati i prenositi informativno političke i druge sadržaje iz programa RTS-a kada su hitne prirode", te da "neće emitovati emisije informativno-političkog karaktera bez saglasnosti RTS-a". Pošto nema dokaza da je iz RTS-a ikada stigla saglasnost za emitovanje programa kao što su "Info top" i "Klopka", izlazi da Pink svakodnevno krši ovaj ugovor. Još jedna osobenost ugovora je neuobičajeno dug period raskida – minimum dve godine – u slučaju da ga jedna od strana prekrši. Tokom te dve godine, kaže član 10, oštećena strana dužna je da poštuje ugovor kao da je sve u redu.

TRI ANEKSA I SAHRANA: Iste godine (1994) Mitrović i Vučelić su potpisali prvi aneks ugovora, kojim se RTS obavezuje da za potrebe Pinka obezbedi još jedan radio i jedan televizijski kanal (34) sa pozicije Iriški venac. Isti aneks predviđa da će prvobitni ugovor nakon isteka roka od deset godina biti automatski produžen za još jednu deceniju. Jedino što RTS dobija za uzvrat je načelno obećanje Pinka da će državnoj televiziji bez naknade ustupiti licencna i TV prava na filmove i serije. Zanimljivo je da RTS u tom aneksu traži od Pinka "kadrovske i tehničke kapacitete za prevođenje i titlovanje filmova i serija", što znači da je najveći deo tih kapaciteta već dotad bio ustupljen Mitroviću.

ANEKS BR. 3.

Ugovora o poslovno tehničkoj saradnji
br. 04780 od 05.08.1994. godine

ZAKLJUČEN IZMEĐU:

1. JP RADIO TELEVIZIJE SRBIJE, Beograd, Takovska 10, koje zastupa VD Generalnog direktora Dragoljub Milanović (u daljem tekstu: RTS)

2. Preduzeća "PINK INTERNATIONAL COMPANY", Beograd, ul.Bulevar Lenjina br. 6, koje zastupa direktor Željko Mitrović (u daljem tekstu: PINK COMPANY).

Član 1.

Član 1. Aneksa br. 2. Ugovora o poslovno-tehničkoj saradnji koji je zaključen između ugovornih strana pod brojem RTS-04780/2-94 od PINK COMPANY 16/1 od 02.06.1995. godine menja se u celini i glasi:

"U cilju realizacije poslovno tehničke saradnje, PINK COMPANY se obavezuje na zahtev RTS-a da, umesto izgradnje emisionog objekta predviđene odredbama Ugovora o poslovno tehničkoj saradnji i aneksima Ugovora obezbedi novčana sredstva u iznosu od 1.000.000. dinara (slovima: jedanmilionodinara) te ista prenese u korist RTS-a radi izgradnje emisionog objekta, odnosno radi realizacije drugih potreba plana razvoja RTS-a.

Novčana [illegible] isplatiti na [illegible] PINK COMPANY će

[illegible] (deset) rata sa sledećom dinamikom plaćanja:

Prva rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.03.1996. godine
Druga rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.04.1996. godine
Treća rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.05.1996. godine
Četvrta rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.06.1996. godine
Peta rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.07.1996. godine
Šesta rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.08.1996. godine
Sedma rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.09.1996. godine
Osma rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.10.1996. godine
Deveta rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.11.1996. godine
Deseta rata u iznosu od 100.000,00 dinara dospeva za naplatu 15.12.1996. godine

Ugovorne strane su saglasne da se iznos rata, izraženih [illegible] valorizuje za period od [illegible] ovog aneksa do dana [illegible] prema kretanju [illegible] cena na malo koji objavljuje [illegible] u Službenom glasniku RS.

Ugovorne strane se [illegible] da je PINK COMPANY isplatom iznosa navedenog u stavu 1. ovog člana izvršio u celosti sve obaveze prema RTS koje su predviđene odredbama osnovnog Ugovora i aneksima Ugovora o poslovno tehničkoj saradnji.

Dosadašnji član 3. osnovnog ugovora postaje stav 1. istog člana.

Član 2.

Iza člana 5a osnovnog ugovora dodaje se novi član 5b koji glasi:

Član 5b.

Na ime naknade za izgradnju objekta navedenog u članu 1, stav 2, koji će koristiti RTS za svoje potrebe, RTS se obavezuje da u svoje ime a za PINK COMPANY podnese nadležnim državnim organima zahteve za dodelu 2 TV kanala i to [illegible] lokacijama PC "Ušće" Novi Beograd, i Iriški venac, sa svim potrebnim dokumentima u smislu Zakona o radio televiziji.

Dodeljivanje novih TV kanala i izmena TV kanala koje trenutno koristi PINK COMPANY izvršiće se na način da se ne ugrozi postojeća TV mreža RTS i bez korišćenja frekvencije [illegible] odnosno na način da PINK COMPANY [illegible] frekvencije za kojima RTS [illegible] plan razvoja RTS.

Sve frekvencije koje su dodeljene na osnovu ugovora i aneksa ugovora o poslovno tehničkoj saradnji, PINK COMPANY će koristiti isključivo za emitovanje svog programa s tim da, ukoliko za vreme trajanja ugovora o poslovno tehničkoj saradnji, zakonski propisi omoguće da PINK COMPANY postane jedini nosilac prava korišćenja navedenih frekvencija, RTS je saglasan da PINK COMPANY bude nosilac prava korišćenja navedenih frekvencija, s tim da su ugovarači saglasni da u tom slučaju RTS bez naknade postaje vlasnik svih emisionih objekata koje je u okviru poslovno tehničke saradnje izgradio PINK COMPANY.

Ukoliko PINK COMPANY postane jedini nosilac prava korišćenja frekvencija [illegible] na emisionim objektima u korist RTS, RTS je u svojstvu [illegible] pravo da omogući PINK COMPANY korišćenje navedenih objekata [illegible] bez naknade odnosno da omogući [illegible] programa.

PINK COMPANY i RTS su saglasni da izgradnjom predmetnog emisionog [illegible] korišćenje RTS, prestaju sve obaveze PINK COMPANY prema RTS [illegible] 3. i 4 osnovnog ugovora o poslovno tehničkoj [illegible]

I drugi aneks ugovora potpisan je za Vučelićevog vakta, ali godinu dana kasnije, u junu 1995. Aneks predviđa da RTS ustupi Pinku još dve televizijske frekvencije (lokacije Vodotoranj Košutnjak i Stojčino brdo) i promenu već dodeljenih kanala na lokacijama Iriški venac i Ušće. Ovoga puta više nema govora o bilo kakvom zajedničkom programu Pinka i RTS-a, već se jasno kaže da će Pink "sve frekvencije dodeljene na osnovu ugovora i aneksa koristiti isključivo za emitovanje sopstvenog programa", a zatim da je RTS saglasan da Pink preuzme i sva ostala prava na te frekvencije "ukoliko to zakonski propisi omoguće". "Ukoliko Pink Company postane jedini nosilac prava korišćenja frekvencija... RTS je dužan da bez naknade omogući Pink Company smeštaj emisione opreme i emitovanje programa" (član 2 aneksa). Sem toga, dvogodišnji period raskida iz ugovora produžava se na 36 meseci, a ugovorne strane se obavezuju da neće pokušati da raskinu ugovor najmanje pet godina, počevši od dana potpisivanja aneksa. Za uzvrat, Pink se obavezuje da izgradi "emisioni objekat površine do 100 kvadratnih metara sa odgovarajućim instalacijama", opet ko bajagi za zajedničke potrebe Pinka i RTS-a. Ovaj objekat, međutim, nikada nije izgrađen.

Nije jasno zašto iz RTS-a nakon smene Slobodana Miloševića nikada nije došao nijedan zahtev za raskid štetnog ugovora niti su zbog zaključivanja istog pokrenute krivične prijave protiv bivših direktora. Nije jasno ni koliko je objekata i opreme bez naknade otuđeno na osnovu famoznog člana 6 niti da li je Pink ikada platio onih milion dinara iz aneksa 3

Umesto toga, Željko Mitrović početkom 1996, nakon Vučelićevog smenjivanja sa položaja generalnog direktora RTS-a, potpisuje novi aneks s novim direktorom Dragoljubom Milanovićem. Trećim aneksom RTS se odriče svih ranijih zahteva predviđenih ugovorom i ranijim aneksima, uključujući i obavezu da Pink izgradi pomenuti emisioni objekat. Umesto toga, kaže se u prvom članu aneksa broj 3, Pink će RTS-u isplatiti ukupno milion ondašnjih dinara (kurs je tada bio 3,3 dinara za nemačku marku), odnosno današnjih 165.000 evra u deset mesečnih rata. Isplatom poslednje rate, kaže se u aneksu, "Pink Company je izvršio u celosti sve svoje obaveze prema RTS-u predviđene odredbama osnovnog ugovora i aneksima". Za uzvrat, RTS pristaje da ustupi Pinku čitav niz dodatnih kanala (lokacije Subotica, Gučevo, Rudnik, Crni vrh, Goč i Jastrebac). Gotovo patetično deluje član 4, po kome se Pink obavezuje da plaća benzin za agregate i struju za predajnike koje je na ovaj način dobio od RTS-a, u iznosu od 5000 dinara (oko 750 evra) mesečno. Za svaki slučaj, član 5 aneksa predviđa da RTS nadoknadi Pinku svu štetu ukoliko se ugovor "iz bilo kog razloga" ne sprovede u potpunosti. O eventualnoj naknadi štete koju pretrpi RTS nema ni reči.

LEŠINARENJE: Trećim aneksom je velika pljačka RTS-a gotovo zaključena, s tim što je Milanović neposredno pred rat doneo ukaze kojima Pinku dodeljuje još tri predajnika (Jastrebac, Plačkovica i Goleš, 1. februar 1999), a neposredno posle rata još dva (Fruška gora i Rudnik, 23. jun 1999). Zanimljivo je da se u potonjem ukazu kaže da će predajnik na Rudniku biti izgrađen "zajedno sa RTS-om i MUP-om Republike Srbije", što znači da je Mitrović uspeo da u svoja kola upregne i policiju.

Posle svega navedenog vidi se da je državna televizija, koju su građani decenijama finansirali kroz budžet i kroz pretplatu, tokom šestogodišnjeg perioda pljačkana od strane jedne parazitske firme, koja je stalno tražila sve više, a davala sve manje. Nije, međutim, jasno zašto iz RTS-a nakon smene Miloševića nikada nije došao nijedan zahtev za raskid štetnog ugovora niti su zbog zaključivanja istog pokrenute krivične prijave protiv bivših direktora. Nije jasno ni koliko je objekata i opreme bez naknade otuđeno na osnovu famoznog člana 6 niti da li je Pink ikada platio onih milion dinara iz aneksa 3.

Ostaje da se provere i neki drugi aspekti poslovanja najgledanije televizije u Srbiji. Na primer, bilo bi interesantno znati kako je i kad Radio Pingvin (osnivač Radojica Nikčević ubijen, poslednji poznati vlasnik Željko Ražnatović Arkan takođe ubijen) prešao u vlasništvo Pinka. Još zanimljivije bi bilo znati da li Pink plaća porez na prihode od satelitskog programa za inostranstvo i na reklame koje ubira od toga. O onoj zgradi na Dedinju da i ne govorimo.

Istini za volju, Željko Mitrović nije jedini koji je napravio televiziju kanibalizacijom RTS-a: po sličnom obrascu radili su i Košava, Palma, YU-info i još neki, o čemu će biti reči u narednim brojevima. Međutim, Mitrović je uzeo najviše, i bio bi red da za to prvi odgovara, zajedno sa partnerima Vučelićem i Milanovićem. Naravno, sve to pod uslovom da postoji minimum volje da se zakon sprovede, u vezi s čim se poslednjih meseci gomilaju ozbiljne sumnje. ■

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

HAPŠENJE NA ROĐENDAN: Veselin Šljivančanin

D. MILO

Puk put

Veselin Šljivančanin odlazi u Hag sa oreolom čoveka koji je često bio na pogrešnom mestu u pogrešno vreme. Dok je grmeo pred TV kamerama, pozirajući za istoriju, na zadnja vrata vukovarske bolnice ka gubilištu izvođeni su zarobljenici koji mu se danas stavljaju na dušu

Te večeri u Beogradu se "plakalo" na dva različita kraja grada. Na Ceraku, u Brehtovoj ulici, policija je prošlog četvrtka popodne posle višegodišnjih uzaludnih pokušaja najzad "naletela" na jednog od najtraženijih haških optuženika, pukovnika Veselina Šljivančanina, čije je hapšenje odavno spadalo ne samo u ispunjavanje najurgentnijih haških obaveza ove zemlje, već je poslednjih nedelja pominjano i kao poslednja prepreka da Kolin Pauel do 15. juna odmrzne američku finansijsku pomoć Srbiji i Crnoj Gori. Neko je izgleda dojavio da godinama nevidljivi Šljivančanin, jedini član optužene "vukovarske trojke" koji nije u Hagu (njemu i bivšim oficirima JNA Mrkšiću i Radiću pripisana je odgovornost za likvidaciju više od 200 ljudi na Ovčari kraj Vukovara u zimu 1991. godine), sedi po onoj vrućini u svom stanu i sprema se da u krugu porodice proslavi pedeseti rođendan, na adresi na kojoj je uredno prijavljen.

Slučajno otkriće, dojava ili nešto treće, tek od upada policije u zgradu u Brehtovoj ulici pa do završetka akcije hapšenja Veselina Šljivančanina i konačnog raporta vlasti ("tako je lepo videti ga opet" i to baš dva dana uoči isteka američkog

kovnik Šljivo uje

TANJUG

B. PETROVIĆ

PRIZORI IZ ŽIVOTA: Vreme Vukovara, vreme slave i vreme skrivanja od Haškog tribunala

roka za odobravanje finansijske pomoći) proteklo je punih deset časova. Toliko je zapravo trajalo obijanje blindiranih vrata stana odbeglog pukovnika, začinjeno policijskim obračunima sa njegovim pristalicima, uz mnogo razbijenih glava, krvi i znoja, patriotskih pokliča i zapaljenih vatri u ionako vrelom danu. Završilo se tek posle ponoći nakon upotrebe šok-bombi i suzavca.

101 KOMENTAR: Na drugom kraju grada, na Tašmajdanu, iste večeri, plakali su oni koji su došli na koncert splitske grupe Magazin. I tamo je neko (nije policija) bacio suzavac, pa je koncert u jednom trenutku bio prekinut. Nekome od slušalaca koji redovno komentarišu vesti na sajtu B92 (vest o hapšenju Šljivančanina zaslužila je čak 101 komentar) palo je na pamet da poveže događaje na Ceraku i Tašmajdanu. Iako je teško poverovati da je ista publika te večeri plakala na oba mesta, jedan od onih koji su se oglasili na sajtu B92 je zapisao: "Samo još jedan dokaz koliko je zbunjena današnja Srbija. Idemo da branimo Vesu od ustaša... Jao, čekaj, propašće nam karte za koncert Magazina."

Hapšenje Veselina Šljivančanina usledilo je inače samo dan pošto je Odbor za njegovu odbranu izdao saopštenje koje je trebalo da liči na dimnu zavesu, obznanivši da je penzionisani pukovnik definitivno napustio zemlju i da mu se, eto, gubi svaki trag. U prvim satima policijske akcije izgledalo je da ta dimna zavesa ponešto i deluje – neke agencije su sa lica mesta prvo javile da je policija upala u prazan stan i da je posredi novi neuspešan pokušaj hapšenja, zatim su se neki izveštači sa lica mesta pozvali na Šljivančaninovu snaju koja je tvrdila da odbegli pukovnik nije u stanu, da bi se posle ponoći najzad pojavila i vest sa ovakvim naslovom – "Šljivančaninova snaha (ona ista) potvrdila hapšenje".

O tome šta se zaista prošlog četvrtka događalo oko Šljivančanina, već sledećeg dana su se, osim one zvanične, pojavile i bar tri nezvanične teorije. Prvu pričaju neki od ljudi prilično bliskih DOS-u koji tvrde da policija prošlog četvrtka nije navodno imala pouzdanu informaciju o tome da Šljivančanin sedi kod kuće i sprema se da seče rođendansku tortu sa pedeset svećica. Po toj priči, policija je krenula u akciju koja je zapravo više trebalo da liči na

pokaznu vežbu hapšenja i iskazivanje dobre volje ovdašnjih vlasti da se haškom beguncu uđe u trag, što je opet, po nekim diplomatskim signalima, moglo da bude i sasvim dovoljno da u Vašingtonu odobre finansijsku pomoć (naravno, uz dodatnu garanciju da će Šljivančanin ipak uskoro videti Hag). Zato se, navodno, na Cerak i krenulo sa simboličnim snagama, a pojačanje je stiglo tek kada se ispostavilo da čovek sa haške poternice (u poslednje vreme zavedene pod brojem 1) mirno sedi kod kuće. Pristalice ove teorije "slučajnog hapšenja" pozivaju se i na naknadne izjave ljudi iz vrhova vlasti, pre svih premijera Zorana Živkovića, da odobravanje američke finansijske pomoći nema baš nikakve veze s hapšenjem Veselina Šljivančanina.

Ukoliko je tačna, ova teorija slučajnog hapšenja istovremeno je i prilično uvredljiva za intelekt oficira koji se svojevremeno bavio poslovima bezbednosti i koji je sebi dopustio da dan-dva pre isteka američkog roka svrati tamo gde će ga uvek prvo tražiti i tako "padne" u toku pokazne vežbe. "Obavešteni" tvrde da je Šljivančanin prilično dugo imao "šaptače u nekontrolisanim delovima vlasti" koji su ga godinama navodno usmeravali kako da izbegne mesta na kojima bi lako mogao da bude primećen. Od kada su "šaptači" naterani na ćutanje, uzdao se izgleda samo u svoj instinkt koji ga je očigledno prevario. Osim ako mu se nije učinilo da mu je tih dana sam bog šaptao na uvo da se malo rashladi kod kuće.

TEORIJA ZAVERE: Druga teorija o hapšenju Veselina Šljivančanina liči pomalo na teorije zavere. Čitava stvar je navodno dogovorena još pre nekoliko nedelja, jedino što se nije računalo na toliki broj ratobornih navijača koji su smetali policiji (kada je hapšen Milošević, upravo navijači su jurnuli na penzionere i socijaliste koji su pokušali da zaštite svog predsednika "živim bedemom" ispred njegove kuće na Dedinju). Ova teorija "svi srećni, svi zadovoljni" polazi od toga da je Šljivančanin znao da dolaze po njega i da mu je policija višečasovnom akcijom u priličnoj meri pomogla da na kraju "odglumi dostojanstvenu predaju". Iz njegovog okruženja mesecima se inače širila priča da se nikada živ neće predati onima koji nameravaju da ga vode u Hag, a "legenda o Šljivi", uvek začinjena patriotskim momentima i patetikom, govorila je takođe da ovaj bivši pukovnik JNA spava sa bombama za slučaj da mu se domaći ili strani izaslanici Karle del Ponte ikada približe. Ovako je ispalo da je na kraju policija uspešno obavila delikatan zadatak bez mrtvih i teško povređenih, da je zadovoljen američki rok za finansijsku pomoć, da će u Hagu dobiti ono što su tražili još davne 1995. kada je za vukovarsku trojku napisana prva optužnica (kasnije je dva puta menjana), da se Šljivo nije baš sasvim predao bez borbe, a zadovoljni su i navijači koji su u pauzi prvenstva dobili nenadanu priliku da ponešto polome, unište i zapale pokoji kontejner ili auto.

Treću verziju ponudili su ovih dana i ljudi bliski samom Šljivančaninu, pre svih njegovi advokati i familija, i ta priča najviše liči na dobru reklamu za proizvođače blindiranih vrata. Po njima, čovek je mirno sedeo kod svoje kuće jer i nije begunac s obzirom na to da mu "optužnica nikada nije uručena" (suprotno tvrdnjama generala Momčila Perišića koji kaže da mu je lično uručio), i s obzirom na to da mu vrhovna vojna komanda nikada nije naredila da se spakuje i krene u Hag. Da jeste, Šljivančanin, koji i kao penzionisani oficir drži do oficirskog kodeksa, svakako bi ispoštovao takvu naredbu svoje komande i otišao pred Haški sud kao što je 1991. po naređenju otišao u Vukovar. Na pitanje – a zašto se onda prošlog četvrtka nije predao onima koji su došli da ga obaveste o svemu, nego je deset sati sedeo iza zatvorenih vrata sa dve istraumirane devojke, dok su napolju letele kamenice i pucale glave, a s policijom se makljali navijači, babe i njegove pristalice, branitelji Šljivančinina jednostavno odgovaraju – još prilkom prvog pokušaja policije da uđe u stan polomljena je brava, a Šljivančanin je onda rešio da se ućuti i pritaji kako se napolju narod ne bi okupljao i kako

I. MARINKOVIĆ

VATRENA BREHTOVA ULICA: Huligani protiv policije

N. ĐORĐEVIĆ

POLICIJA

Operacija „Združeni cirkus"

Sve je to moglo lepo, tiho i diskretno, a napravljen je cirkus sa pevanjem, pucanjem i paljevinom, u koprodukciji MUP-a i Odbora za odbranu. Opet je policija stradala jer neko misli da joj je to posao: da pije batine u javnim spektaklima

Ako je Odbor za odbranu Veselina Šljivančanina mislio da je zbunio policiju i druge službe puštajući sistematski i veoma glasno dezinformacije i podižući još jednom nivo histerije u "patriotskoj" javnosti – prevario se. Izjave kako je "pukovnik Šljivančanin u inostranstvu" (dan-dva pre hapšenja) bile su već same po sebi sumnjive i pobudile su opreznost vlasti. Akcija skupljanja potpisa na peticiju za suđenje Šljivančaninu u zemlji, koja je u četvrtak, 12. juna, počela i u Beogradu pred Skupštinom Srbije, trebalo je da skrene pažnju i da još jednom podgreje to pitanje. Mora biti da je Odbor procenio da su te dve diverzije dovoljne i da bi dolazak puk. Šljivančanina u svoju kuću mogao proći neopaženo. Sve se to događa u opštem političkom kontekstu obeleženom pregrupisavanjem i konsolidovanjem ekstremne nacionalističke desnice, potresene akcijom Sablja.

Policija je imala više načina da primeti dolazak puk. Šljivančanina u Beograd: možda ga je držala na oku i čekala pravu priliku da hapšenje obavi sa minimalnim rizikom; možda je znala za mobilne i druge telefone za koje se mislilo da su bezbedni; možda je, kako tvrdi porodica Šljivančanin, infiltrirala u zgradu u Brehtovoj 1 svog operativca; možda je imala i izvor iz samog Odbora; sve je moguće... A možda je i pukovnikov dolazak bio neoprezan: kažu da se dovezao u rano jutro u pratnji više vozila svojih saplemenika i simpatizera, što u to doba noći privlači pažnju.

Bilo kako bilo, policija je odabrala da Šljivančanina uhapsi usred bela dana i bez elementarnih mera predostrožnosti, javno, u uniformama i očigledno službenim vozilima. Naravno da je čim su joj zakucali na vrata kćer smesta obavestila Odbor, koji je u tom trenutku nahvatavao poslanike Skupštine Srbije da potpišu peticiju; naravno da se taj inače veoma agilan i spretan Odbor smesta mobilisao, podigao uzbunu među pristalicama i da su svi pojurili u Brehtovu ulicu. Ne zna se ko je obavestio navijačko pleme Rada da se pojavila prilika za tuču s policijom; možda su i sami nanjušili, jer su tome vični. Za tren oka složila se kritična situacija na nepovoljnom otvorenom terenu i sa inicijativom na strani Šljivančaninovih branilaca. Policija se našla u defanzivi. Postojale su indicije da to nije optimalna taktika: pre

ne bi došlo do nereda!? Čekao je deset sati da razbiju vrata njegovog stana.

Većina stranih medija s čuđenjem je konstatovala da je hapšenje Šljivančanina izgledalo dramatičnije i opasnije nego ono kada je svojevremeno hapšen Slobodan Milošević. Utisak je tačan samo na prvi pogled, ako se sudi isključivo po vatrometu koji je pratio hapšenje. Odlazak Miloševića u zatvor označio je ujedno i početak pucanja DOS-a i doveo do trajnijeg i ozbiljnog pomeranja na političkoj sceni Srbije, uz neuporedivo više komentara kako smo se "kvalifikovali za američku milostinju" i kako su nam haški optuženici jedini izvozni proizvod. Ukoliko nije poslužilo i kao neka vrsta testa za hapšenje Ratka Mladića (ako se za to ukaže prilika), hapšenje Veselina Šljivančinana pre bi moglo da liči na polako zatvaranje jedne priče za koju premijer Živković tvrdi da će potrajati samo do kraja ove godine i to bez novih spektakularnih i dramatičnih epizoda. Hapšenje preostalog člana "vukovarske trojke" ne bi možda imalo ni ovoliko dramatike da sama policija nije poslednjih nedelja snažno sugerisala utisak kako, po njihovim saznanjima i onome što imaju po zatvorima, Šljivančanin nema nikakve neposredne veze s ratnim zločinima počinjenim u Ovčari tokom rata. Iz nadležnih ministarstava čak je obećavano da će penzionisanom pukovniku biti pružena sva raspoloživa pomoć kako bi dokazao svoju nevinost. Pri tom se u drugi plan guralo da ga u Hagu traže zbog tzv. komandne odgovornosti (Šljivančanin doduše u Vukovaru nije bio komandant, ali ga Tužilaštvo očigledno doživljava kao simbol svega što je JNA tamo predstavljala) i da ga gone jer su u zoni njegove odgovornosti pripadnici raznih paravojski došli u priliku da ubijaju zarobljenike iz vukovarske bolnice.

"Obavešteni" tvrde da je Šljivančanin prilično dugo imao "šaptače u nekontrolisanim delovima vlasti"

Veselin Šljivančanin odlazi u Hag živ (iako je legenda o njemu govorila da se tako nešto nikada ne može dogoditi) i ujedno uveren da u njegovom slučaju postoji konspiracija protiv istine. Jedan od njegovih branilaca bio je pre nekoliko godina među sudijama koje su prikupljale dokaze za suđenja Klintonu i ostalim liderima zemalja NATO-a, optuženim i osuđenim u odsustvu zbog ratnih zločina počinjenih tokom bombardovanja SRJ. Nekima je to poslužilo i kao podloga za šalu kako bi sada pukovnikov advokat mogao da traži nagodbu od Karle del Ponte – povucite optužnicu protiv Šljivančanina, a ja ću protiv Klintona i ostalih, što bi naravno teško prošlo pored glavne haške tužiteljice kojoj se još davno učinilo da na NATO zločine ne bi trebalo trošiti vreme i reči.

Pukovnik Šljivo odlazi tako u Hag sa oreolom čoveka koji je često bio na pogrešnom mestu u pogrešno vreme, a što u njegovom slučaju mnogi tumače i kao "viteštvo" i herojstvo, a mnogi jednostavno kao zločin. Na (za njega) pogrešnom mestu zatekao se i prošlog četvrtka u trenutku kada je čitav grad pričao da u sledećih nekoliko dana sigurno sledi možda i prvi ozbiljan pokušaj njegovog hapšenja. Na pogrešnom mestu (to je bila već stvar naredbe više komande) zatekao se i 1991. u Vukovaru, kada je sa brkovima "ala Sava Kovačević" mislio da ulazi u istoriju dok s podignutim kažiprstom grmi na predstavnika Međunarodnog crvenog krsta, objašnjavajući mu da je ovo rat i da mora da se stidi. Dok je on tako grmeo pred TV kamerama, pozirajući za istoriju, na zadnja vrata vukovarske bolnice ka gubilištu izvođeni su zarobljenici koji mu se danas stavljaju na dušu. Istraga, a i neki važni svedoci tvrde da su ih ubili pripadnici paravojski, regrutovani od strane onih čiji su predstavnici došli i prošlog četvrtka da ispred Šljivančaninove kuće založe još poneku vatru iako odavno liče na ovlažene šibice. Došli su, naravno, i da mu požele srećan put. ■

NENAD LJ. STEFANOVIĆ

S. SAVKOVIĆ

svega, postojala je verovatnoća da je pukovnik Šljivančanin naoružan (stalne priče da "nosi bombu" i da se "neće živ predati"); znalo se da je Odbor dobro organizovan i agresivan, da je porodica Šljivančanin brojna i fanatizovana, ali i da opozicione stranke jedva čekaju priliku da naprave neki "patriotski" cirkus. Taktička procena i planiranje morali su biti protiv ovakvog pristupa. Policija je ipak upala u tu zamku, ostalo je istorija.

Policija je mogla:

– da u akciju krene tiho, u dva noću, bez galame, u civilu i bez pokazivanja vozila naokolo;

– da isključi fiksne telefone u celoj zgradi, da telefon u stanu puk. Šljivančanina preveže na svoj telefon kao lokal; da isključi mobilne brojeve stanara, pa i bazne stanice celularne telefonije koje pokrivaju taj teren, jer se nikada ne zna koliko SIM kartica tu ima;

– da osigura izlaze iz zgrade i tako spreči kurire da raširi vest;

– da počne telefonske pregovore o predaji na pametan način;

– da se obavesti kod stručnjaka i kod prodavaca o karakteristikama blindiranih vrata na stanu, da napravi dva-tri eksperimenta na istom tipu vrata, a ne da se njima bavi celo popodne pod napadima demonstranata, jer vešt stručnjak za eksplozive može takva vrata da otvori bez opasnosti po ljude u stanu;

– da, ako se stvar razvuče, pre jutra privede članove Odbora na neko vreme i tako spreči pokušaj mobilizacije;

– da diskretno rasporedi dovoljno ljudstva na prilaznim putevima, za slučaj da se Vlasi dosete i da tako olakša položaj policije na licu mesta;

– da u stan uđe na drugi način: kroz prozore, što ne bi trebalo da bude neki problem, mada je rizično s obzirom na mogućnost oružanog otpora.

Sve je, uz malo sreće, moglo da se obavi unutar sat-dva akcije, do zore i niko ne bi bio nimalo pametniji dok se sve to ne bi završilo.

Uz sve primedbe i rizike, sve je to bolje od ovoga što se desilo oko Brehtove br. 1; bolje i taktički i politički. Naime, desetine policajca je povređeno, nekoliko skupih vozila uništeno; policija se s lica mesta povlačila na ne baš dostojanstven način, ekstremisti i navijački huligani su ohrabreni; nije njih briga za Šljivančanina, nego za svoje interese, političke i huliganske; oni su te događaje doživeli kao pobedu. Huligani su to već pokazali u ulici Kneza Miloša, a politički ekstremisti već kukaju i zapomažu zbog "dosmanlijskog terora" i "policijskog nasilja".

Pritom niko ne primećuje da je taj isti Odbor Veselina Šljivančanina godinama koristio za svoje političke svrhe, zamajavao ga i ohrabrivao da se skriva i dalje; ispalo je da je čuvena Vesna Gojković u stvari član Glavnog odbora SPS-a. Iz nekog razloga propagandni aparat DOS-a i Vlade Srbije nije na Odbor bio obratio pažnju kad je trebalo; da jeste, možda bi cela ova stvar ispala drugačije.

M. V.

MITING ZA SVETLANU RAŽNATOVIĆ

A. ANĐIĆ

MARAKANA

Ceca

Gde se izgubilo 98.000 posetilaca koncerta na Marakani, šta policija radi na vrućini, kakav je uticaj Sablje na oblačenje budućih generacija devojaka i šta misli Helmut Lipelt, predsednik Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava Saveta Evrope

Neko se u policiji bar delimično složio sa egzaltiranim najavama pojedinih populističkih novina, prema kojima je miting podrške zatvorenoj pevačici Svetlani Ceci Ražnatović sasvim ozbiljno pretio da ponovi situaciju od pre godinu dana, kada je problematična folk diva okupila 100.000 ljudi na koncertu na beogradskoj Marakani.

U subotu predveče, nešto pre početka protesta na Trgu Republike, pored savezne skupštine, kod ulaza iz Kosovske ulice, kao mnogo puta ranije u vreme protestnih skupova, parkirana su tri policijska autobusa (utisak je da je tu bilo više policajaca nego ispred ambasade Hrvatske koju su, u nedelju uveče, demolirali huligani sa navijačkim "opravdanjem"). Policajci, doduše, nisu delovali naročito "naelektrisano" – većina ih je, sasvim miroljubivo, pokušavala da nadvlada tešku sparinu ležanjem na travi u gustoj senci skupštinske zgrade, a ostali su popravljali promet u samousluzi na uglu.

Dve raskrsnice dalje kilavo je teklo okupljanje građana koji su, na rođendan svoje ljubimice, došli da zatraže puštanje iz zatvora, kako rekoše govornici, "najveće Srpkinje svih vremena", "samohrane majke" Svetlane. Uprkos provokativnim najavama i trudu organizatora (autobus oblepljen slikama pevačice i opremljen solidnim zvučnicima iz kojih su se čuli produkti Cecinog estradnog rada, ceo prethodni dan obaveštavao je i uzbunjivao Beograđane, a bilo je i organizovanih dolazaka iz Žitorađe i Niša), novinari kojima se zalomila radna subota složno su procenili da je na protest stiglo tek oko 2000

003.

ljudi. Posle je, u pojedinim medijima, taj broj pao na 1500 (BBC, "Glas javnosti") ili porastao do tri ili četiri hiljade, ostajući ipak daleko ispod procene organizatora: na zvaničnom veb-sajtu Cece Ražnatović saopšteno je da je mitingu prisustvovalo oko 20.000 ljudi.

ŠTIKLE I ŠTAKE: Jedno je, međutim, sasvim izvesno: iako je miting u nazivu imao reč "sloboda" ("Sloboda za Cecu"), njegovi učesnici nisu bili isti oni ljudi koji su prethodnih godina na istom mestu utemeljivali novo ime centralnog beogradskog trga – Trg slobode. Bilo je, doduše, oko bine ekstremno nabildovanih, tetoviranih, kratko podšišanih momaka sa zlatnim lancima, ipak nešto tanjim od vrata, sličnih telohraniteljima nekadašnjih opozicionih lidera. Ali, bilo je i vrlo mladih devojaka koje je najdirektnije pogodio Cecin estradni uticaj ("ona" frizura, "ona" šminka, nešto malo providne tkanine rastegnute preko megabrushaltera i tanga veša u boji različitoj od boje "odeće", pa sve to natakareno na zaista ogromne štikle).

Malo po strani, u potpunom kontrastu žrtvama estradnog kiča, stajale su žrtve političkog kiča – nekoliko ratnih invalida, verovatno Arkanovih boraca, svojim prisustvom i podrškom komandantovoj udovici, demonstrirali su čvrstinu uverenja koja su ih zauvek fizički unesrećila. Njihovo prisustvo, dolazak pojedinih opozicionih političara i neizbežne Ivane Žigon, kao i složni uzvici "ustaše", upućeni režimu, u čijoj je akciji borbe protiv organizovanog kriminala Raznatovićka preseljena iz dedinjske tvrđave u zatvorsku ćeliju, potpuno besmislenim učinili su pokušaje organizatora da skup prikažu kao potpuno nepolitički.

Većinske protestne snage bile su šarolike po godinama, a donekle i po imidžu. Česte su bile bele majice sa likom pevačice uokvirenim u zvezdu petokraku, ili s napisom izvučenim iz jed-

ne njene pesme – "Znam za jedan grad, zove se Beograd" (50 dinara komad). Nosile su se i njene ogromne slike, transparenti na kojima se pominju njena deca i srpske trobojke. Upadljivo je bilo prisustvo sredovečnih ljudi, potresno očiglednih pripadnika najnižih socijalnih slojeva, kojima je, izgleda, pompezno upakovana estradna pojava Svetlane Ražnatović pružala trunčicu zamene za neko stvarno životno zadovoljstvo i nudila ohrabrujuće uverenje da su moguća razna čuda, kad je već moguća transformacija obične devojčice sa sela u megazvezdu okićenu zlatom i dijamantima. Jedna nesumnjivo dobronamerna, vrlo sredovečna gospođa, tipična domaćica iz susedstva, obilazila je novinare i molećivo ponavljala – "pišite lepo, deco". Nekoliko žena je plakalo; prednjačile su one starije, profesionalno majčinski raspoložene.

Jedino to je činjenica – neke žene, njih nekoliko, na javnom mestu, dakle demonstrativno, plakale su zbog sudbine pevačice koju vole. Sve ostalo – neizbežna razmišljanja o teroru nad nekim ljudima koji su se zatekli na mestu obračuna "tigrova" za frižidere i drugu tehniku, o žrtvama reketiranja, o žrtvama droge i putevima profita od njenog rasturanja, o sudbini čoveka koji je na istom mestu predvodio desetine znatno masovnijih protesta sa sasvim drugačijim povodom i mogućoj ulozi estradne ikone u bar nekim od tih tragedija – sve to bi se teško u ovom trenutku provuklo kao primer nepristrasnog izveštavanja. Pevačica je u vreme održavanja skupa bila u pritvoru, pa se valja baviti samo pravnom osnovanošću takve mere i čekati obelodanjivanje rezultata istrage vezane za vanestradnu, takoreći honorarnu delatnost Ražnatovićke (za sada je ona, uprkos medijskim spekulacijama o pružanju alibija učesnicima u ubistvu Zorana Đinđića, optužena "samo" za proneveru više miliona evra i posedovanje oružja). Bez sudske odluke zasnovane na aktuelnoj istrazi, ona je nevina, baš onako kako je vide učesnici subotnjeg protestnog skupa, ma kako možda teško bilo u to poverovati.

MILOŠ PERIĆ

Jedna nesumnjivo dobronamerna, vrlo sredovečna gospođa, tipična domaćica iz susedstva, obilazila je novinare i molećivo ponavljala – "pišite lepo, deco". Nekoliko žena je plakalo; prednjačile su one starije, profesionalno majčinski raspoložene

ŽELJE I POZDRAVI: Činjenica je i da je Borislav Pelević, lider Stranke srpskog jedinstva (SSJ) čiji je Ceca Raznatović počasni predsednik, delovao vrlo razočarano, kada se, u beloj košulji sa plavim kvadratićima i dosta neobičnom proporcijom visine i težine za jednog sportistu, u sedam minuta do sedam sati, pojavio na slabo posećenom Trgu. Činjenica je i da je ta stranka unapred saopštila da je "samo tehnička podrška mitingu", a ne organizator skupa. Činjenica je i da je dan nakon mitinga isti taj Pelević na unapred zakazanoj sednici Glavnog odbora SSJ-a obznanio početak predizborne kampanje (za neraspisane parlamentarne izbore). Ali, spekulacija je da je miting podrške Ceci trebalo da predstavlja odskočnu dasku za politički skok stranke koju je osnovao pevačicin pokojni suprug Željko Ražnatović Arkan. A, pošto je spekulacija u pitanju, iz nje ne bi valjalo izvlačiti zaključak o eventualnom pokušaju upotrebe Cecinog zatvorskog staža u političke svrhe.

Nespornih činjenica ima još: najpre, samo je manji deo estradne bratije najavio svoj "siguran" dolazak na miting podrške vlasnici najvećih silikona tog esnafa. Potom, samo je deo tog dela zaista stigao na mesto događaja. A deo tog dela od dela mašio se mikrofona da nešto kaže ili zapeva. To su činjenice, a sve ostalo su spekulacije – i zaključci koji se odnose na moguć strah estradnih poslenika od suprotstavljanja vlastima, da ih ne bi skinulo sa Pinka; i zaključci koji se odnose na njihovu eventualnu zluradost ili, pak, na iskreno uverenje da je Ražnatovićka zasluženo dopala zatvora. Spekulacije su i zaključci koji se odnose na moguću želju kolega da zauzmu njeno mesto u srcima (džepovima) estradnih konzumenata (plavuša Goga na mitingu je, recimo, otpevala izvesnu Cecinu pesmu, što je za uho nenaviklo na tu vrstu zvuka zvučalo ama baš isto kao original; takvih valjda ima još i, uz malo hirurškog prekrajanja lica i tela, eto solidne inspiracije za sevdah, ili kako se to već zove, ali, u svakom slučaju, dobro se naplaćuje).

Bez obzira na prirodne talente, tehničke mogućnosti i snažnu privlačnost koja vlada između brojnih pevačica i kriminalaca, eventualna proizvodnja Cece umesto Cece mogla bi, ipak, biti dosta neizvestan posao. Jer, Svetlana Ražnatović odavno je mnogo više od obične pevačice – ona je fenomen o kome su pisali najpoznatiji svetski novinari i mnogi sociolozi. Slučaj Ceca, posle njenog prošlogodišnjeg rođendanskog koncerta, dospeo je i na sednicu Saveta Evrope, zahvaljujući nemačkom poslaniku i predsedniku Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava Helmutu Lipeltu. Potpuno zanemarivši činjenicu da je Ceca ekstremno popularna čak i u Hrvatskoj, što više govori o pogađanju masovnog ukusa ljudi sličnog iskustva i sličnog (istog) jezika nego o ideološkoj pozadini fenomena, Lipelt je baš na osnovu izveštaja o brojnom stanju publike na beogradskoj Marakani zaključio da je u Srbiji oživeo nacionalizam.

SREDSTVO: Ista škola mišljenja mogla bi, danas, iz odsustva tako masovnog dolaska građana na miting na kome je zatraženo oslobađanje pevačice iz zatvora, izvući zaključak o nekom novom "kliku" u glavama Srba, koji ih je preusmerio sa nacionalističkog kursa. Bio bi to, naravno, jednako besmislen zaključak kao što je besmislena i smešna bila prošlogodišnja Lipeltova dijagnoza. U postojećim okolnostima izrazite socijalne i političke nepoželjnosti javnog pružanja podrške ličnostima koje je "posekla" policijska Sablja, jednako nepouzdan bio bi i zaključak o odumiranju fenomena Ceca, kao i zaključak o eventualnoj pritajenoj masovnoj simpatiji građana, koja bi, "kad se steknu uslovi", mogla eskalirati u još grandiozniju ljubav od one demonstrirane prošlog juna na Marakani. Jer, čak i ako im noge same pocupkuju na prve taktove nekog od Cecinih hitova, teško da će baš svi dosadašnji fanovi Ražnatovićke sačuvati svoju naklonost prema "boginji Ceci" i ako stignu ubedljivi dokazi o nečasnim rabotama pevačice. Kao što bi, s druge strane, izostanak takvih dokaza predsednicu fudbalskog kluba "Obilić" mogao približiti srcima nekih ljutih protivnika aktuelnih vlasti, čak i ako su oni do tada slušali samo Stena Geca ili Rahmanjinova.

U međuvremenu, Ceca bi mogla biti idealno sredstvo za medijsko-političke obračune i pozicioniranja. Naivno deluju uveravanja da su samo moralne norme, bez političkog interesa, motivisale nekadašnje glavne promotere raznih Cecinih "projekata" da nakon njenog hapšenja tako napadno i dosledno počnu da izbegavaju svako pominjanje Ražnatovićke i njenog "umetničkog rada". Kao što nije sasvim verovatno da su jedino pragmatični razlozi (podilaženje publici) motivisali nekoliko "nezavisnih" novina i za sada jednu TV stanicu u Beogradu (TV Palma) da svoj prostor ustupe kukumavkama zbog sudbine pevačice ili neobično čestom emitovanju njenog raspuklog glasa i specifičnog stasa. Pre će biti da je Ceca, u dotičnim slučajevima, samo prst kojim se cilja direktno u oči čelnika aktuelnog režima. ■

VERA DIDANOVIĆ

Slučaj spornog tamničara

Šta je rečeno na iznenadnoj konferenciji za štampu DSS-a i šta je bilo posle

U utorak popodne Demokratska stranka Srbije priredila je u Narodnoj skupštini iznenadnu konferenciju za novinare u nameri da podupre i ilustruje ponovljene tvrdnje Vojislava Koštunice da se "zna ko je Duću i Kuma izvadio iz pritvora" i da se "zna ko je i kada išao u Šilerovu ulicu". Glavna zvezda tog događaja bio je izvesni Slavomir Banđur, koji se legitimisao kao radnik beogradskog Okružnog zatvora, poznatijeg kao CZ. G. Banđur ispričao je novinarima da su Čedomir Jovanović, ali i Milorad Ulemek Luković Legija posećivali u Centralnom zatvoru Dušana Duću Spasojevića i Milorada Kuma Lukovića. Kaže da su se te posete odvijale uveče i navodi svedoke iz redova stražarskog osoblja CZ-a; kaže i da postoje kopije knjige poseta, napravljene upravo za slučaj da tu ispadne neki problem kasnije. Pitanja novinara, nažalost, nisu bila dopuštena ovom prilikom, a Banđur nije bio dovoljno precizan kad je o datumima reč. Rekao je još i da je odlazio u Šilerovu ulicu posle toga – da mu Duća pomogne oko stana – pa je, kaže, tamo sreo Čedu Jovanovića, a jednom prilikom video i kako odande izlazi premijer Đinđić.

Može se, međutim, zaključiti da je reč o letu 2001, jer su tada Duća i Kum sedeli u CZ-u posle ekstradicije iz Francuske, a po delu otmice Miškovića iz Delte. Ta je istraga kasnije otišla u slivnik iz razloga forenzičkih (nestala sporna dlaka za DNK analizu), pa je nadležni sud pustio celu grupu ekstradiranu iz Francuske, iako DSS i Koštunica uporno tvrde da ih je pustio maltene Čeda Jovanović sam.

Na toj pres-konferenciji sedeli su pored Banđura i šef poslaničke grupe DSS-a Dejan Mihajlov, član Odbora za bezbednost Dragan Jočić (DSS) i advokat Đorđe Mamula (DSS), veoma srećni i zadovoljni. G. Jočić je objasnio da je ovaj događaj "u funkciji pomoći u rasvetljavanju relevantnih činjenica oko ubistva premijera Zorana Đinđića", ali pitanja ipak nisu bila dozvoljena.

Imperija je uzvratila udarac smesta: prvo je premijer Živković, samo pola sata kasnije, u skupštinskom hodniku Banđurove tvrdnje opisao kao "priču čoveka koji je imao stambeni problem i koji ga je rešavao na loš način", tj. preko Duće Spasojevića. Premijer se ogradio da nije čuo celu izjavu, ali da mu se to čini "veoma neozbiljnom" pričom "da bi je Demokratska stranka, kao ozbiljna stranka, komentarisala". Demokratska stranka, međutim, sopstvenu je "ozbiljnost" shvatila drugačije, pa je sat vremena kasnije izdala saopštenje u kome kaže da će tužiti Vojislava Koštunicu "kao odgovorno lice"; Slavomira Banđura nazvala je "osuđivanim džeparošem" čije izjave služe "da se omete istraga o ubistvu našeg predsednika". "Na sudu ćemo Koštunici pružiti priliku da dokaže tvrdnje koje je u njegovo ime danas, blateći Zorana (Đinđića), Čedu (Jovanovića) i nas, iznosio osuđivani džeparoš", kaže se u saopštenju.

Onda je, sat i po posle toga, zakazana vanredna konferencija za štampu Vlade; najavljeni su ministar pravde Vladan Batić i potpredsednik Vlade Čedomir Jovanović. Batić nije pominjao "džeparoša" (uostalom, odakle džeparoš koji prolazi kroz evidenciju u službi Ministarstva pravde kao zatvorski čuvar?), ali je pominjao prekršajne prijave i disciplinske postupke, ne specifikujući prekršaje, kao i krivičnu prijavi za ovo danas. Kaže da je sve to zbog nekog stana Ministarstva u koji se Banđur uselio bespravno, pa je trebalo sutra da ga odatle izbace. Batić je podelio novinarima pisanu izjavu bivšeg policajca Zorana Vukojevića Vuka, koji sedi u pritvoru kao saradnik i telohranitelj pokojnog Duće Spasojevića; Vuk piše da je Banđur dolazio više puta u Šilerovu posle puštanja Duće iz pritvora, "prvi put u julu 2001.", da je od Duće "dobijao novac, po 200–500 maraka", na ime usluga (poruke, novine, hrana, cigarete itd.) koje mu je činio u zatvoru. Ministar Batić nazvao je tada Banđura "plaćenikom" Spasojevića. Tako imamo reč jednog navodno korumpiranog tamničara protiv reči jednog navodno korumpiranog policajca koji sedi u pritvoru. Ministar Batić bio je indigniran: "Ni ohladio se u grobu nije (Đinđić), a neki ljudi kojima je on pomogao da se nalaze na mestima na kojima se nalaze skrnave ga bez pardona, bez morala, bez stida"; ministar nije precizirao na koga misli.

Podeljena je i izjava tadašnjeg upravnika CZ-a Dragiše Blanuše, koji piše da je g. Jovanović tri puta bio u CZ-u: dvaput oko slučaja Slobodana Miloševića, a jednom da primi knjigu Dragiše Blanuše o Miloševićevom tamnovanju tamo.

Čedomir Jovanović izjavio je da Banđura nikada nije video niti da želi da komentariše njegove tvrdnje: "Neću ni da pokušavam da branim samoga sebe, ili da odgovaram na one tvrdnje plaćenika zemunskog klana koji su ubili mog prijatelja, predsednika stranke i premijera." Jovanović je, međutim, osetio potrebu da doda i sledeće reči: "Zoran Đinđić lišen je života 12. marta, ali je ubijen mnogo pre toga politikom koju je vodio i promovisao Vojislav Koštunica, koji je kriminalizovao prošlogodišnju predizbornu kampanju i u prisustvu kriminalaca govorio da bi Vladu Srbije trebalo obaliti."

Već se vidi kakve će optužbe početi da pljušte: DSS će optužiti DS za prisluškivanje (to ionako pričaju godinama); DS će optužiti DSS za gnusno klevetanje itd. (tužba se, navodno, već piše); Slavomir Banđur biće suspendovan i tužen za već šta se budu setili. I tako dalje i u tom pravcu.

Ima tu, međutim, još nešto osim nervoze, neusklađenih reagovanja, potezanja pokojnikovog imena bez konkretne potrebe i opšte razdraženosti. Naime, početkom maja 2003. godine izvesnim dnevnim novinama faksom je iz Opštine Čačak prosleđeno pismo "Stražarskog osoblja" CZ-a (bez imena), koje je verovatno pristiglo Velji Iliću. U tom pismu navodi se, između ostalog, i:

– da je "12. 07. 2001. Čeda Jovanović posetio Spasojevića;... prisutni: upravnik i načelnik";

– da su se takve posete ponovile još i 13. jula, 15. jula i 7. avgusta iza ponoći;

SUSPENDOVAN POSLE KONFERENCIJE ZA ŠTAMPU: Slavomir Banđur

– da je g. Jovanović posetio Mileta Lukovića Kuma 27. septembra.

U pismu se navodi i spisak svedoka na te okolnosti; među njima su i upravnik Blanuša, načelnik straže Lalović, šest vođa smena straže (uključujući i Dragutina Jadranina, pomenutog u utorak na čuvenoj pres-konferenciji DSS-a), čuvari, čovek koji vodi knjigu poseta itd.; kao spisak ličnosti u Šekspirovoj drami.

Te dnevne novine koje su gornje pismo (u kom ima još sočnijih detalja) objavile nisu bile ni zabranjene ni tužene.

Izjava Banđura u velikoj meri naliči na sadržaj pomenutog pisma i ne može se isključiti da on spada u autore. Činjenica je da je on izašao javno da pod sopstvenim imenom kaže šta je imao reći. Činjenica je takođe da je od pojave tog pisma DSS eskalirao napade na Vladu i potezanje priče "ko je bio u Šilerovoj i ko je pustio Duću i Kuma?". Lordmer Čačka, g. Ilić, čini se da ima ulogu u toj drami, takođe. ■

MILOŠ VASIĆ

REUTERS

NAJBOLJI NEPRIJATELJI

Srpsko-hrvatski u slovenačkom

U prvim reakcijama na niz "incidenata" tokom i posle finalnog meča vaterpolo prvenstva Evrope (Srbija i Crna Gora vs. Hrvatska 9:8) uzalud je tražiti naznaku bilo kakve veze s navijačkim nasiljem od pre petnaestak godina, nasiljem koje je neposredno prethodilo raspadu "velike" Jugoslavije. S jakim razlogom: što se raspalo, raspalo se. S druge strane, zanimljivi su "akcenti" istaknuti u prvim izjavama domaćina šampionata (Slovenija) i državnih zvaničnika Hrvatske, Srbije i Crne Gore (potonje dve su jedna ekipa).

Slovenci su uredno ugasili televizijsku sliku nereda na bazenu u Kranju, možda strahujući od narušavanja imidža male, dobro uređene, alpsko-jadranske evropske države na početku turističke sezone. Ivica Račan je istakao da nemili događaj ne znači vraćanje Hrvatske u večni krug balkanskog nasilja; RTS je hladnokrvno previdео demoliranje hrvatske ambasade u Beogradu; novosadska policija je odlučila da službeno saopštenje o neredima odloži za kasnije... Zamrzavajući sliku na vedro nebo i gust avio-saobraćaj, režiser prenosa iz Kranja zaboravio je da isključi ton, pa se iz ofa manje-više jasno čuo razvoj tekućih obračuna; službeni Zagreb bio je zgrožen i diplomatski energičan; s "pobedničkim slavljem" u Beogradu i Novom Sadu ostaje da vidimo šta će biti, posle zvaničnih izvinjenja (Hrvatskoj), pretnji ukidanjem budućih dočeka šampiona i, za sada bar, nerazjašnjenim policijskim pucanjem u masu "navijača".

Povodom ove priče još će se raspravljati, možda čak nešto i rešavati. Žalosni simptom neke nove – naše – varijante loše beskonačnosti očit je već u brzini s kojom su, za razliku od policije, reagovali ovdašnji političari. Oni već znaju ko je, kako i zašto organizovao divljanje u Beogradu i Novom Sadu.

A. Ć.

REUTERS

REUTERS

obračun bazenu

FONET

KRANJ Crna tačka

Da su organizatori imali malo mudrosti, sva zvona bi morala da im zazvone na alarm već u trenutku kada se na desetine autobusa i automobila krcato navijačima u majicama sa crveno-belim "šahovnicama", sa sve zastavama i sličnim rekvizitima, slilo na hrvatsko-slovenačku granicu. I laiku je bilo jasno da nisu krenuli na modnu reviju državnih insignija, još manje da beru gljive po slovenačkim gudurama. Tako su navijači hrvatske reprezentacije još jednom – kao uvek dosad – iskoristili prednost blizine "stranog" terena. Od Zagreba pa do Kranja, na primer, oko 160 km, s granicom – oko dva sata vožnje, viza nema. Pa se na utakmicu namerilo između tri do pet hiljada hrvatskih navijača. Što nije slučaj s navijačima srpsko-crnogorske reprezentacije, kojih je na tribinama bilo jedva šezdeset (obaška što neke od njih slovenačka policija, uprkos skromnom broju, nije ni pripustila na tribine). Organizatori su narednog dana pokušali da prebace krivicu za vlastiti fijasko na navijače, tvrdnjom da su mnogi od njih uspeli da se prešvercuju na tribine kroz ogradu, bez ulaznice. Obaška objašnjenje, obaška policija, pa redari, tek – policija u opštem haosu zatvara ulaz na bazen, pa je deo hrvatskih navijača, iako su imali uredno kupljene karte, ostao napolju. Neki od njih su jednostavno "zauzeli" krov jedne od obližnjih kafana. Situacija je bila nepodnošljiva, a utakmica nije ni počela.

Usledio je tradicionalan uvod – skandiranje pogrdnih izraza i psovki, pri čemu je poneštvo tvrdih predmeta završilo u vodi, pa je sunarodnjake preko ozvučenja pokušao da upristoji hrvatski ambasador u Sloveniji Celestin Sardelić: "Zbog našeg ponašanja naša reprezentacija može i da izgubi utakmucu!" Sardelićev vapaj je bio uzaludan. Sa tribina je usledila nova salva pogrdnih usklika i zvižduka. Kad bi se tu završilo, Sardelić bi bio srećan. Ali, to je bio tek početak nasilnih ispada hrvatskih navijača, čiju nervozu nije umirio ni dobar start hrvatske reprezentacije. Uprkos ratnički raspoloženoj publici, ekipa Srbije i Crne Gore igra dobro, a izjednačen rezultat na kraju poslednje četvrtine dovodi do produžetka. Šapić postiže odlučujući gol, sledeći pogodak hrvatske reprezentacije nije priznat, pa su branioci titule evropskih pravka preuzeli vođstvo, što je tribine dovelo do usijanja. Počinje sveopšti metež, bazen zasipa kiša predmeta, sudiju pogađa upaljač...

Baklja pogađa u glavu drugog vratara reprezentacije SCG Nikolu Kuljaču. Grupa hrvatskih navijača kreće u "napad" na malu grupu srpskih i crnogorskih navijača, koji su tokom utakmice (sigurno je sigurno) prešli na novinarsku tribinu. Nisu bile pošteđene ni zvanice na "počasnoj tribini" – neki od njih su se od horde branili stolicama, dok im nije uspelo da se evakuišu. Već pomenuti ambasador Hrvatske u Sloveniji Sardelić, hrvatska ministarka odbrane Željka Antunović, ministar spoljnih poslova Srbije i Crne Gore Goran Svilanović, predsednik slovenačkog parlamentarnog Odbora za spoljnu politiku Jelko Kacin i drugi zvaničnici prisiljeni su na brzo, iako ne baš elegantno povlačenje iz okruženja koje je pre ličilo na bojište nego na sportsku priredbu visokog ranga, dok su zvuci sirena i helikoptera, koji su sa poprišta odvozili ranjene navijače, dopunjavali sliku sa tribina.

Događaj je upotpunila potonja slika divljanja navijača u Beogradu, tako da je to u nekim informativnim emisijama, posebno u Hrvatskoj, potisnulo u drugi plan čak i slike iz Kranja. Sve strane – slovenačka, hrvatska, srpska – izražava-

REUTERS

FONET

N. ĐORĐEVIĆ

TUČA OD TRIGLAVA DO DUNAVA: Kranj – novinari usred događaja; Kranj-Beograd: "Vi palite našu – mi palimo vašu"; novosadski prozor...

ju ogorčenje. Domaćini i organizatori, slovenačka strana, minimalizuju svoju krivicu i sve prebacuju – na "balkanske običaje". Slovenački mediji su uglavnom jedinstveni u kritici hrvatskih navijača, iako je bilo komercijalnih elektronskih medija kojima nije promaklo "izazivanje" srpskih i crnogorskih navijača. Ovdašnji sportski časopis "Ekipa" u ponedeljak na naslovnici objavljuje da je "incident hrvatskih navijača zasenio finale", dok u ljubljanskom "Delu" smatraju da je najvažnije da svojim čitaocima saopšte kako su "'Jugosloveni' opet na vrhu vaterpola". Drugi ljubljanski dnevni list ("Dnevnik") mahnitanje hrvatskih navijača poredi sa sličnim događajima u prošlosti. "Hrvatski navijači, ukoliko je to uopšte dobar naziv za njih, poznati su po ispadima u celoj Evropi, a incidente si redovno priušte i u Sloveniji, bez obzira da li se radi o fudbalu, rukometu, skijanju na Pohorju i u Kranjskoj Gori ili vaterpolu."

Utakmica u Kranju je još jedna, veoma živa opomena koliko su politika i sport nerazdvojni. Nema sumnje da upravo politika koja okleva sa usvajanjem odgovarajućih zakona i kasni u edukaciji svojih građana nosi najveći deo odgovornosti za ponašanje "svojih" navijača. Hrvatski političari u Kranju imali su krasnu priliku da na sopstvenoj koži osete posledice lošeg odgoja svojih birača i da nacionalizam, na čijim talasima su tako često uzimali vlast, u jednom potezu može da odnese i njih, a ne samo "tradicionalne" protivnike. To, "naravno", nije samo hrvatski specijalitet. "Slučaj Kranj" jeste potvrda da u sportu i u politici treba ponovo krenuti od tribina, kako na kraju navijačima, ali i običnim gledaocima ne bi ostalo samo ono što smo u besnilu svađa i ratova gotovo izgubili, polupali, isprljali i zaboravili. ■

IGOR MEKINA, SVETLANA VASOVIĆ

BEOGRAD Plavi i karirani

Ona galama u centru Beograda, u nedelju uveče, ono trubljenje, pištanje, zviždanje sa ponekim pucnjem i razbijenim staklom nisu bili socijalni bunt niti su bili neki protesti nezadovoljnih. Naprotiv, to je bilo iskazivanje zadovoljstva i nacionalnog ponosa jer su "plavi" pobedili "karirane" na evropskom šampionatu u loptanju u bazenu i to sa dva gola razlike.

Kao što nalažu red i običaj, uspostavljen pre otprilike deceniju i po, takozvano slavlje počelo je paradiranjem automobilima centralnim gradskim ulicama i okupljanjem pešaka na Trgu Republike, da bi malo kasnije bilo začinjeno kamenovanjem diplomatskog predstavništva poraženih, a na kraju krunisano tučama i pljačkom. Ako se ne računa višesatno, do duboko u noć, maltretiranje onih koji imaju tu nesreću da žive u centru Beograda, konačan rezultat ovog šenluka je jedan izvaljeni semafor, koja desetina okrvavljenih glavudža i nekoliko opljačkanih trafika, jedna kamenovana zgrada ambasade, trideset troje privedenih te otkazivanje ranije dogovorene diplomatske posete.

Do pred kraj utakmice bilo je neizvesno gde će "zabava" početi i kako će se sve razvijati. Da je, primera radi, rezultat bio drugačiji, što se lako moglo dogoditi, "žurka" bi zasigurno počela kod ambasade i verovatno tu i završila. I u drugom slučaju, ovom koji je već bio, sam tok događaja nije bilo teško predvideti, ali je bilo teško u pravom trenutku stići baš tamo gde se pravi događaj odvija, ako u ovako nečemu išta pravo postoji.

KO JE KO: Iskustvo je kazivalo da se ambasada ni na koji način nije mogla provući a nepoznanica je bila samo koliko budala još može da se skupi na jednom mestu i količina štete kojom će se zadovoljiti. Sada je to već poznato: negde ih je oko hiljadu a zadovoljili su se razbijanjem prozora, skidanjem grba i zastave zemlje kojoj ambasada pripada, kao i isticanjem domaće, te opskrbljivanjem pićem i cigaretama iz kiosaka preko puta. Neizvesno je bilo, takođe, kako će organi reda reagovati na ovakvo iskazivanje radosti posle nategnuto izvojevane sportske pobede. I to je sada poznato: mlako i kilavo.

Neko neupućen u balkansku zbilju mogao bi da zaključi da su dečaci na balkonu u stvari komunalni radnici koji skidaju neovlašćeno istaknute simbole, da zbog toga gomila okupljena ispred negoduje i da je policija tu da radnike, koji samo rade svoj posao, zaštiti od gneva okupljenih. Kada bi mu neko objasnio da je u pitanju ambasada susedne zemlje, da su oni na balkonu i ovi na ulici ista ekipa, a da je policija tu da nerede spreči, zasigurno bi bio zbunjen. Verovatno bi mu bilo jasno zašto policajci ne reaguju: malo ih je, tek dvadesetak. Teško bi, pak, mogao da razume zašto su pustili onu trojicu da se na balkon popnu, zašto ih nisu bar opomenuli da su na teritoriji jedne suverene evropske zemlje i da je njihova delatnost opisana u krivičnom zakonu. A kada bi još takvu zastavu video kako gori na Trgu Republike, na istom mestu gde je svirao gardijski orkestar, a video bi samo da je tamo bio, bio bi zaista zbunjen.

DELO I POSLEDICE: Trojica junoša, naime, popeli su se na balkon preko ograde sa bočne strane prednjeg dvorišta ambasade koristeći vispreno nisko, na dohvat ruke, postavljen nosač sigurnosne kamere. Tu nisu mogli ući a da policajca sa šlemom, štitom i povećom palicom bar ramenom ne očešu. Dok su se ovi penjali, policajci su gledali samo ispred sebe. To su isto radili i dok su ovi otkidali grb i isticali drugu zastavu. Nije primećeno da se bilo kome od njih išta dogodilo kada su se sa plenom vratili, iako su i tada morali da prođu pored policije.

Te večeri uhapšeno je trideset troje izgrednika, podneseno je 25 prekršajnih i osam krivič-

Zagreb: Konjska policija

Kada je reporter HTV-a, koji je prilično benevolentno prenosio dešavanje na tribinama, u sveopštoj tučnjavi pogotkom "letećeg sedišta" bukvalno sklonjen sa svog radnog mesta, HTV je polako zamračio ekran i potom najavio potpun izveštaj – za kraj Dnevnika. Sportski časopisi, poput "Sportskih novosti", nahranili su svoju publiku izveštajem u mnogo borbenijem duhu: uprkos tome što navijači iz "Lijepe naše" nisu bili "najmirniji na svijetu", akcija slovenačke "konjske jedinice bila je nepotrebna". Dar-mar na bazenu u Kranju je po mnjenju dvojice reportera "SN"-a puka reakcija na slovenačku policiju koja je navijače "tjerala sa ulaza". Ako ćemo pravo, izveštaj reportera "SN" čita se kao izveštaj s fronta – hrvatski navijači su tog dana "okupirali slovenski gradić u kojem je odigrano finale", a veći deo reportaže bavi se opisivanjem čudesnog bratimljenja navijača raznih hrvatskih klubova u stranom okruženju, suočenim sa starim neprijateljem, plus misao nekog navijača: "Nema danas Hajduka, nema danas Rijeke. Danas smo svi kao jedno!" Reportaža koja kulminira pirovanjem nad ranjenim slovenačkim policajcima završava naprasno, baš kad radnja postaje najzanimljivija – "u drugom produžetku nije bilo golova i Hrvatska nije uspjela doći do zlata". Srce reportersko zaigralo je na sledeći događaj: "Tako je jedan srpski navijač u nacionalnom dresu uletio među 200-tinjak naših. Naravno, ne i normalno, dobio je batine. Nije odustajao, tražio je da mu se vrati mobitel, ali ostao je bez svega, uključujući i hlače i dres."

ALEKSANDRA MILETIĆ

...i horizontalni pucanj policije (desno)

TV APOLO

nih prijava. Od toga šest "zbog ometanje službenog lica u vršenju dužnosti" a dve zbog drske krađe. Junaci sa balkona i njihovo delo nisu pomenuti, uprkos tome što ih je na delu fotografisalo desetine foto-aparata i nekoliko televizijskih kamera.

O "veseljacima" se zvanično kaže da oni i nisu pravi navijači, već "grupa huligana iz prepoznatljivog miljea", obavezno uz pridev "pijanih". Istina, podosta ih je na glavama imalo šajkače sa kokardama a bilo je i onih koji se nikako nisu uklapali u "navijački imidž", više su delovali kao studenti iz građanskih, moglo bi se reći čak "starogrđanskih" porodica i nisu izgledali kao da su pijani. Moguće je da izgled vara jer su, uprkos pitomom izgledu, bacali kamenice. Trafike, međutim, nisu obijali. To su učinili oni radikalniji koji su se uklapali u navijački stereotip i bili nezadovoljni samo skidanjem i zamenom simbola na balkonu.

Gradski čelnici su sutradan, post festum, zapretili da "ako se ovako što ponovi, proslave ove vrste će biti zabranjene". Istog dana, u ponedeljak uveče, posle "oficijelnog" dela proslave, iz bašte beogradskog hotela Kasina, nasred srede Terazija orila se "rodoljubiva" pesma: "Braćo Srbi spremite salate, biće mesa, klaćemo Hrvate ... muške klati, decu silovati...". Policije nije bilo ni od korova. Da jeste, rezultat od prethodnog dana u derbiju policija–huligani bio bi uvećan za još nekoliko, makar prekršajnih, ako ne i krivičnih prijava. Pobeda bi, u tom slučaju, bila potpuna. ■

ZORAN MAJDIN

NOVI SAD Kristalna noć

Sve je počelo oko 20 časova kada je grupa od oko 200 mladića sa šajkačama na glavama, crnim zastavama i transparentom "Šljivančanin heroj" došla u centar grada gde je uveliko pristizalo nekoliko stotina Novosađana. Uz skandiranja "Srbija, Srbija" i "Ubij, zakolji da Hrvat ne postoji", grupa mladića, koje su okarakterisali kao opasni momci sa Veternika, povela je proslavu na drugačiji način.

Nakon pola sata skandiranja i navijanja otpočeli su neredi kada je manje od deset policajaca, među kojima je bilo i policajki, pokušalo da "opasne momke" ukloni sa bine koja se nalazila ispred Gradske kuće na kojoj se tada pojavio prvi grafit – "Čanak ustaša". Malobrojni policajci pokušali su da umire huligane, ali im to zbog nedovoljne opremljenosti, s obzirom na to da su bili u pitanju pozornici, nije pošlo za rukom.

Prvenstveno je stradao jedan od štandova manifestacije Exit, koji svojom marketinškom kampanjom promioviše otvaranje ka Evropi i svetu, a koga su huligani bukvalno zapalili i uz pretnje oterali devojke promoterke.

Tada je muzika, emitovana sa Gradske kuće, prekinuta, nakon čega su ka njoj poletele kamenice i flaše. I tada nastade haos.

Razularena masa je počela da kida asfalt, lomi izloge okolnih prodavnica, ali i klupe koje su im služile za probijanje vrata Gradske kuće i izloga. Kamenice su poletele ka policajcima koji su bili isterani sa Trga u pravcu Srpskog narodnog pozorišta.

Celokupna ograda rekonstrukcije topolovoda u centru grada postala je oružje huligana. Čak su i rovovi toplovoda služili za formiranje prave ratne zone.

Napadi na policiju usledili su u nekoliko talasa pored Mekdonalds restorana kada je policija bila prinuđena da upotrebi oružje.

Nekoliko hitaca ispaljeno je u vazduh, a kako se vidi na snimcima televizije Apolo, jedan od policajaca je pucao i u masu. Huligani su ustuknuli, ali su neki od njih u krvi ostali na zemlji. Jedan metak se zario i u zid obližnjeg stana u Balzakovoj ulici.

Istražni sudija Okružnog suda u Novom sadu Miroslav Alimpić naredio je hitno balističko veštačenje zrna izvađenog iz leđa Mladena Tokina iz Veternika s obzirom na to da još nije utvrđeno kako je zadobio ustrelnu ranu u desnu slabinu.

Mladen je dopremljen na Institut za hirurgiju gde je hitno operisan i prebačen na intenzivnu negu jer se i dalje nalazi u stanju životne opasnosti. Sa njim je na hirurgiju dovezen i Mihajlo Mihajlović (1983), koji je stigao s prelomima gornje i donje vilice i potresom mozga. Pored njih na hirurgiji je zbrinuto još 12 pacijenata.

Na opasku upućenu policiji zašto ne pozivaju pojačanje odgovoreno nam je: "Nemamo ga, jer nismo očekivali ovako nešto!"

S obzirom na to da je policija ostala zatečena, poput putara koje iznenađuje sneg u januaru, bili su prinuđeni da ostanu po strani dok su huligani razbijali Gradsku kuću, Vojvođansku banku, Mekdonalds restoran, kao i prodavnice iz kojih su iznosili sve što su stigli. I sve to pod sloganom napisanim crvenim sprejom na zgradi Vojvođanske banke: "Ovo je za Vukovar", uz potpis "V. Šljivančanin".

Policijsko pojačanje je stiglo tek oko pola deset nakon čega je Trg zauzela četa interventne policije za koju su zvaničnici policije kasnije saopštili da je brojala sto policajaca iako potpisnik ovih redova nije stekao utisak o tolikoj brojnosti.

Huligani su potisnuti sa tri strane tako da su podeljeni u više grupa od kojih je najbučnija prešla na Bulevar Mihajla Pupina gde je u potpunosti blokirala saobraćaj. Tu grupu policija nije dalje pokušavala da razbije, ali se žestoko obračunala sa huliganima potisnutim u Zmaj Jovinu ulicu.

Interesantno je da se pripadnici žandarmerije nisu pojavljivali jer su, prema rečima policijskih zvaničnika, vikend provodili izvan Novog Sada, dok su njihove kolege iz interventne organizovale poteru po gradu. Naime, tokom večeri dolazilo je do sukobljavanja huligana i policije i u širem delu grada.

Bilans povređenih policajaca je 19, a četvorici od njih je ukazana pomoć na urgentnoj hirurgiji.

Epilog priče su osude događaja koje stižu sa svih strana, a naročito od političkih stranaka od kojih je Liga socijaldemokrata Vojvodine direktno optužila Srpsku radikalnu stranku za organizovanje "Kristalne noći" koja je, prema njihovim rečima, pokazatelj da naše društvo srlja u fašizam. S druge strane, ni policija nije bila pošteđena kritika, a naročito zbog činjenice da je upravo u Novom Sadu u policiju uloženo mnogo kako bi grad stekao titulu najbezbednijeg grada u okruženju.

Sudeći prema nedeljnoj kristalnoj noći, očigledno je da će kampanje i iluzija Novosađana o svom bezbednom gradu i gradu kulture ostati samo misaona imenica. ■

VLADIMIR JEŠIĆ

FOTOGRAFIJE: A. ANDIĆ

Građani i policija

Centalnoj svečanosti, na kojoj se prikazala naša policija, prisustvovali građani i najviše rukovodstvo. Uprkos vrućini niko nije bio žedan, a sa najvišeg mesta ocenjeno da je posle ove manifestacije policija još bliža građanima

Nedavno je, na jednoj od televizija, prikazan snimak poslednje parade Jugoslovenske narodne armije, održane, valjda, u maju 1985. Ko je gledao, video, živu silu, naoružanje, tehniku, komandant parade, u vozilu, dolazi do bine sa najvišim državnim rukovodstvom, najviši državni rukovodilac, po prijemu raporta, odsečno kaže, naredi, *Neka defile počne...* i to traje. Bez želje da pravimo paralele, sugerišemo kontinuitet, i ostalo i tako dalje, ovo napred nam se jednostavno namestilo kao uvod o onome što sledi, a sledi proslava Dana policije, održana u subotu 14. juna u Nastavnom centru MUP-a Republike Srbije, a pod sloganom, neka bude moto, *Građani i policija.*

Dakle, Makiš, fudbalsko igralište, montažne tribine, centralna, betonska, natkrivena. Centralna tribina ima ložu, levo i desno velike policijske značke, ima i veliko ozvučenje, pred tribinom na crveno itison, levo policijski orkestar, na terenu strunjače... Ima i sto sa priznanjima, zastrt, ima i pravilno itisonsko, može li se reći, uzdignuće, imaju mikrofoni, ima dve velike, da kažemo, saksije s nekim veštačkim liščem, ima i sto za voditelja, jeste Sveta Vuković, voditeljski prosed, u bledoplavoj, kratkorukoj i voditeljskoj košulji. Tribine pune, naročito centralna i svečana sa sedalima. Jeste puna, ali može da primi još, eto zamenika šefa poslaničke grupe DOS-a u Skupštini Srbije, liberala Srbije Siniše Mitrovića, sportski obučen, američke Kavaja zelene pantalone, eto u zvanicama i jednog mladog i glavatog liberala, još neraspoređen a već zna mesto.

LEVO BATIĆ, DESNO ŽARKO: Već bije vreme, to sve uze da se raspoređuje, orkestar se postavi, postaviše se dobitnici priznanja, mali folklor, na početku atletske staze izađoše tri konjanika sa zastavom... Pristižu predstavnici diplomatskog kora, zapaža se gospođa sa originalnom i zgužvanom, na zeleno, *mušemom* na glavi, zapaža se i general žandarmerije Guri sa širitima, plavom šapkom. Vrhunac, evo, u teget odelu, premijera Srbije Zorana Živkovića, u svom odelu ministra policije Dušana Mihajlovića, evo generala policije, evo savetnika, eno i šefa jednog hotela, eno i šefa jednog restorana, sve to ode gore u ložu, u kor. Premijer i ministar sedoše centralno, iza generali, iza leve policijske značke ministar Batić, iza desne potpredsednik Vlade Žarko Korać. Cela loža, pa na poslužavnicima, bi poslužena Vujić vodom, to je ona nova, *iz dubina,* koja je tu stigla posle dubinskog tendera. Uto pustiše voditelja Svetu, *Poštovani gosti i građani, draga deco, dobar vam dan, i dobro došli u Nastavni centar MUP-a Srbije. Dan policije obeležavamo radno i skromno u složenim bezbednosnim uslovima...*

Voditelj Sveta nastavi da drži dikciju, svaka mu spikerska, prenese da će zastavu predati konjanici, od tri vide četvoricu, pa konjanika, veliko to, na itison stupiše ministar policije i general mu Sreten Lukić, Dušan primi zastavu, predade je generalu, ovaj salutira, poljubi zastavu, pozdravi se sa ministrom, salutira, predade je dalje, salutira, izmače se, ministar sve pozdravi, pozva premijera. Premijer Živković siđe na itison – u svečanu ložu stigoše i Mićunović, američki ambasador Montgomeri – pozdravi se, stade, reče, prijatna dužnost, reforme su zahvatile sve, pa i policiju, reče i o isukanoj sablji borbe protiv organizovanog kriminala, pohvali rezultate, da sablja ostane kod

policije, da je vode zakon i patriotizam. Reče i da ova vlada neće terati policiju da je brani od građana, opriča da policajci i političari imaju puno toga zajedničkog, *Pre svega to da su najčešći junaci viceva, i ne zna se koji su vicevi bolji, oni o političarima ili oni o policajcima. Ali, nemojte da vam to smeta, mi radimo na dobro građana,* čestita praznik.

SEDAM NA JEDNU: Nastavi se voditelj Sveta, ukazom predsednika državne zajednice SCG, odlikovanja policajcima uručuje izaslanik predsednika zajednice, ko, potpredsednik republičke vlade i ministar Mihajlović. Generalu Lukiću medalja Obilića, ostalim pukovnicima i zastavnicima ostala priznanja. Pročita se i ukaz o novim generalima, odluka 01, br. 4160 i odluka 01, br. 4601 o vanredno unapređenim i sedmorici najboljih policajaca. Jedan zahvali u ime nagrađenih, bi defile uniformi, redovne uniforme sa opremom, bez opreme, svečane, za sve rodove i specijalnosti, pa na strunjaču izađoše polaznici srednje škole za policajce, pa bi neka poskočica, studenti policijske akademije na strunjači, folklor, izađoše specijalno obučeni psi sa sve najavom, *Sada ćemo videti šta sve mogu policijski psi,* jedna policajka, pa još studentkinja, na strunjači, savlada sedam naoružanih napadača, pa izađe žandarmerija, pobaca i otrese grupu huligana, pa bi desant iz helikoptera pripadnika SAJ-a, pa još Abraševića, pa moderni ples polaznica kursa za policajke, pa helikopter pozdravi publiku, pa publika pozdravi helikopter...

Voditelj Sveta pozva prisutne na ostale programe i razgledanje, preporuči koncert s velikim domaćim zvezdama, i loža siđe na travnati teren, prva iskorači potpredsedničko-ministarska trojka Mihajlović–Batić–Čeda u potpredsedničkoj majici Jovanović. Bi tu još najvišeg rukovodstva, Mićunović, Boris Tadić, načelnik Generalštaba Krga... Prikazaše se motociklisti, prikaza se koktel pod suncobranima, udariše pravo, na vatrogasnu prezentaciju, dunuše sirene, proradiše šmrkovi, udari pena, premijer lično isproba vatrogasnu dizalicu, pogleda sve o'zgo, i Mićunović, u svom tradicionalnom stavu, sve isprati sa naročitim zanimanjem i poslovičnim interesovanjem, povratiše se među suncobrane. Tu bi završnica, Sveta voditeljski najavi da će predsednik izviđača, u povodu jubileja, ministru Mihajloviću uručiti zlatnu značku. I ministar primi skroman zlatni znak, jer je *proveo dugi niz godina u organizaciji i uveo mnogo novih elemenata u izviđački program.* Ko nego Sveta reče da je svečanost završena, opet podseti na koncert s poznatim umetnicima.

I bi koktel, na meniju sve uobičajeno i redno, bi druženja, bi razmene, republički sa republičkim, savezni sa saveznim, pa najvišim rukovodiocima. U opštem razmenjivanju u'vatismo i kako se razmenjuju savezni savetnik za ekonomska pitanja, bankar Ljuba Mihailović, i savezni parlamentarac Mićunović. Ajd' na koncert, i on u Nastavnom centru, na spisku umetnika grupa Amadeus, Željko Samardžić, Tijana Dapčević, Zorana Pavić, Ana Stanić, Romana. Ima bina, i to kakva, imaju reflektori, imaju instrumenti bez muzičara, samo nekoliko stotina prisutnih, malo li je za takav spektakl, umetnica Tijana Dapčević *oraspoložava* sa, *Ajmo Srbi*... Ali događanja još, službeni psi, službeni konji, izloženi i hameri, snajperi, mitraljezi, šaržeri, magnumi, koltovi, prigušivači... Bi i vatromet, kad je to uzelo da drma, tuče, varniči i rasprskava, koji je to bio kvalitet, koje trajanje.

I to nije bio kraj, pa proslave i obeležavanja. Sutradan u nedelju, na prve Duhove, delegacija Ministarstva posetila Brankovinu, kod Valjeva, gde je, tradicionalno, na grob prvog srpskog popečitelja vnutrenih dela, vojvode Jakova Nenadovića, položila vence. Stig'o ministar, stigli pomoćnici, stigli generali, stigli tužioci, specijalni. Venac položen, uz pomoć policajki u belim uniformama koje nisu viđene u Makišu. Policijski kor saslušao i slovo o vojvodi Jakovu, koji je bio i prvi komandant srpske artiljerije. Pošto je u porti crkve i grob Desanke Maksimović, i on tradicionalno posećen. Sveće zapalili ministar i pomoćnik mu general Lukić. Na grobu generale obrazovao brankovački prota, kome je Desanka lično i jedino poverila gde bi želela da bude sahranjena. Posle edukacije svi seli da predahnu. Jedino ministar stao ispred sobrašice i izjavio se novinarima. Rek'o o Danu policije da su ga posvetili građanima i da je ono, prethodnog dana, u Makišu, bilo namenjeno građanima, i pre svega deci. Rek'o i da je ta manifestacija, u Makišu, pokazala da je policija bliža građanima, druženje trajalo do kasno u noć. Ministar rek'o i o Šljivančaninu i Mladiću, to bilo i na televiziji, policija će raditi svoj posao, Mladić nije dostupan. Posle Brankovine, da završimo kako priliči, visoki predstavnici policije su obišli turističkoprivredne komplekse valjevskog kraja. ■

DRAGAN TODOROVIĆ

BLIZINA: Ministar, pop i policija (gore) i narod (dole)

POLITIČARI I GOSTI: Čedomir Jovanović i Radmila Hrustanović, Ljubomir Mihajlović i Milorad Mišković u drugom planu, Dragoljub Mićunović i Zoran Živković

FINANSIRANJE STRANAKA

Apanaža za partije

Državnim finansiranjem partija sprečava se transfer ekonomske moći u političku i umanjuje uticaj ekonomskih moćnika. Ali, s druge strane, donacije koje stranke dobijaju od države imaju negativan efekat po partijski život jer ih upućuju na državne jasle

A. ANDIĆ

Srbija bi uskoro trebalo da dobije novi zakon o finansiranju političkih partija. Nacrt ovog teksta je pripremljen i očekuje se da bude upućen u skupštinsku proceduru. Vlada Srbije, najavljeno je, razmatraće sledeće nedelje Nacrt zakona o finansiranju političkih partija nakon čega će predlog biti upućen u skupštinsku proceduru. Već i samo nepostojanje pravila finansiranja političkih stranaka, koja bi bila u skladu sa evropskim standardima, dovoljno je alarmantan i indikativan podatak o stanju demokratije kod nas. U vladinim kabinetima već nekoliko godina postoji Predlog zakona o finansiranju političkih stranaka koji je izradio ekspertski tim crnogorskog Centra za monitoring izbora, a Savet za borbu protiv korupcije prosledio Vladi.

Donošenje novog zakona bio je jedan od povoda za organizovanje rasprave održane pod nazivom "Finansiranje političkih partija – norme i praksa u Srbiji", koju je prošle srede 11. juna organizovala nevladina organizacija Transparentnost Srbija u saradnji s fondacijama "Konrad Adenauer" iz Nemačke i "Eduardo Frei" iz Holandije. Na raspravi su izneta iskustva iz tri države, Bernhard Lamers govorio je o nemačkim, Jan de Jager o holandskim, a Jurij Toplak o slovenačkim zakonima finansiranja partija.

ZAVERA ĆUTANJA: U svetu postoje dva tipa finansiranja stranaka. Prvi dominira u Holandiji, Velikoj Britaniji i Ukrajini, a oslanja se gotovo u celini na privatne izvore prihoda. Drugi tip preovlađuje, a zasniva se na kombinovanju finansiranja iz budžeta i privatnih izvora. Budžetsko finansiranje partija Cetnralne i Istočne Evrope je obimno, po pravilu nadmašuje polovinu njihovih prihoda. U našem budžetu za prošlu godinu, za finansiranje političkih partija odvojeno je 34,4 miliona dinara. Eksperti tvrde da to čini od 70 do 90 odsto ukupnih prihoda stranke, a u strankama kažu da je to znatno manje. Potpredsednik DSS-a Dragan Maršićanin je, posle neuspelih izbora za predsednika Srbije, saopštio da je ta stranka u predsedničkoj kampanji potrošila 18.580.000 dinara. Od toga je za medijsku kampanju potrošeno oko 15.820.000, a za terenske aktivnosti 2.757.000 dinara. Po njegovim rečima, od tih sredstava samo je 5,3 odsto došlo iz budžeta Srbije, 5,4 odsto od vanrednih članarina, 13,5 odsto od donacija članova stranke, 23,6 odsto od donacija pravnih lica i 52,2 odsto od donacija građana.

Bez obzira na to da li je finansiranje državno ili privatno, u svim zemljama javnost gotovo ništa ne zna o novčanim poslovima stranaka. U svim partijama vlada zavera ćutanja kad je reč o partijskoj kasi. Ili, kako je to rekao dr Vladimir Goati: "Diskrecija obavija ovu oblast partijskog života zato što je novac važan resurs u politič-

KAKO TO DRUGI RADE

Nemačka

Kad je reč o finansiranju partija javnim i privatnim novcem, Savezna Republika Nemačka predstavlja model za evropske države. Finansiranje nemačkih partija i stranaka javnim novcem regulisano je Zakonom o političkim partijama iz 1967. godine i zatim više puta revidiranim na osnovu presuda Ustavnog suda. Do šezdesetih godina Bundestag je delio fondove po dva kriterijuma: 80 odsto novca delilo se na osnovu izbornih rezultata (koliko glasova toliko novca), a ostatak se delio na jednake delove. Istovremeno je bilo dopušteno i privatno finansiranje – pokloni građana, preduzeća i koncerna.

Zakon o javnom i privatnom finansiranju stranaka ima složenu normativu. Svake godine partije primaju doprinos izračunat na osnovu glasova dobijenih na poslednjim izborima i u srazmeri sa uplatama primljenim od privatnika. Osnovna ideja je vrlo jasna: država nagrađuje političke snage koje su najukorenjenije među stanovništvom, ali i one koje najviše ubiru kroz uplate privatnih građana i, pre svega, kroz upisnine i članarine. U osnovi ovog rešenja je ideja da treba pomagati političkim snagama sa više članova, dakle, onima koje su u stanju da stimulišu participaciju građana.

Što se modela kontrole tiče, partije moraju da do kraja septembra podnesu bilans prihoda i rashoda, kao i da daju podatke o imovinskom stanju (dugovi, nekretnine, vrednosni papiri i dr.). Bilans mora da potvrdi nezavisna reviziona kompanija, uz kontrolu odgovarajuće parlamentarne komisije. Političke stranke su obavezne da podnesu i listu svih onih privatnika ili preduzeća koji su partiji uplatili novac. Ali, uprkos zakonskoj normi, i ovde se rađaju problemi jer obaveza javnog objavljivanja liste dobrotvora važi samo za preduzeća koja uplate više od dva miliona maraka. Zakonske sankcije od strane države su veoma stroge, ali deluje i međustranačka kontrola. Osim toga, partije kontrolišu jedna drugu proveravajući račune protivnika. Znaju koliko košta neka izborna kampanja, koliko se troši za nastup na televiziji.

Veoma značajan Zakon o finansiranju partija donesen je 1. januara

KAKO KONTROLISATI STRANAČKE PARE: Savetovanje o finansiranju političkih partija

kim borbama, pa bi partija otkrivanjem izvora, obima i načina korišćenja novčanih sredstava snabdela svoje protivnike važnim informacijama." U vezi s tim, Vladimir Goati dodaje da ni recept za "pravljenje zlata" nije čuvan sa više pažnje od tajne kako se partija finansira. Tako je, na primer, generalni direktor Centralnog biroa Konzervativne partije Velike Britanije pedestih godina XX veka branio princip tajnosti finansijskog poslovanja stranke rečima da je "ideja o publikovanju računa političkih partija veštački atraktivna. Ona proizlazi iz instinktivne ljubopitljivosti za poslove drugih ljudi koju svi delimo".

Nasuprot toj tajnosti u zemljama stabilne demokratije na delu su višedecenijska nastojanja zakonodavca da finansijsko poslovanje partija zakonski reguliše i učini u što većoj meri dostupnim široj javnosti. Praćenje i kontrola partijskih finansija važni su zbog toga što su partije izuzetno uticajne organizacije, koje ostvaruju važne političke funkcije u društvu.

ZAKONI I KVOTE: Kod nas trenutno postoje tri zakona, dva republička i jedan savezni, ali su republički u fazi promena.

Na saveznom nivou postoji Zakon o finansiranju političkih stranaka usvojen u Skupštini Jugoslavije u decembru 2000. godine. U njegovim članovima navedeno je da stranke ne mogu da stiču sredstva od vlada, drugih organa i organizacija stranih država i stranaca, od državnih organa i organa lokalne samouprave, osim sredstava obezbeđenih u budžetu, zatim od ustanova i drugih organizacija koje posluju sredstvima u državnoj svojini, od javnih preduzeća u kojim država ima više od deset odsto osnivačkog kapitala i od anonimnih priloga u iznosu većem od pet odsto od sume koju stranka dobije iz budžeta.

Srpski zakon o finansiranju političkih stranaka na snazi je od 1997. godine. Prema članu 2. stranka može sticati sredstva za svoje delovanje po osnovu članarine, donacija, prihoda od imovine, poklona, budžeta i iz drugih izvora, u skladu sa zakonom. Nije u skladu sa zakonom, odnosno zabranjano je da stranka prima novac iz inostranstva, od anonimnih lica preko iznosa od tri odsto godišnjeg neto prihoda stranke, od javnih preduzeća i preduzeća u kojima država ima više od 20 odsto osnivačkog kapitala kao i od domaćih državnih organa, "osim na način utvrđen zakonom".

Ukupan iznos sredstava koje stranke dobijaju iz budžeta Republike određuje se za svaki mesec u visini od 500 prosečnih plata u Republici, a te pare dobijaju samo stranke koje imaju poslanike u republičkoj skupštini i to srazmerno broju poslanika. Osim toga, strankama iz budžeta Republike i opštine pripada i paušal koji se isplaćuje za izborne kampanje kandidata za poslanika, odnosno odbornika u iznosu od 2500 prosečnih plata.

Iz budžeta se finansira i izborna kampanja za predsednika Republike u iznosu od 1000 plata. Na poslednjim izborima po tom osnovu strankama je uplaćeno oko devet miliona dinara.

Preduzeća mogu strankama dati mesečni prilog najviše u iznosu od 50 neto zarada u Republici za mesec koji prethodi mesecu u kome se donosi budžet Republike.

Kontrolu poslovanja stranke obavlja organ uprave nadležan za poslove javnih prihoda, a nadzor nad primenom ovog zakona obavlja Ministarstvo finansija. Za prekršioce zakonskih odredbi predviđene su novčane kazne od 5000

1989. Po tom zakonu, ukoliko partije osvoje više od 0,5 odsto glasova, imaju pravo da "po glavi birača" dobiju od države pet maraka "nadoknade" za troškove predizborne kampanje. Uz to, ako su osvojile više od dva odsto glasova, učestvuju u proporcionalnoj raspodeli "osnovnog iznosa" državne finansijske podrške partijama za izbore, tako se podeli 68 miliona maraka. Još 75 miliona maraka država dodeljuje partijama kako bi se "izjednačile šanse". Polazeći od težnje da popravi izglede partija koje dolaze samo do malih priloga industrije i druge privrede, država, takođe, na osnovu vrlo komplikovanog sistema dodeljuje novac. Ukupno oko 1,7 milijardi maraka država uplaćuje organizacijama koje se bave političko-obrazovnim radom u ime političkih partija.

Bernard Lamers, predsednik Fondacije "Konrad Adenauer", kazao je da se finansiranju stranaka u Nemačkoj pridaje posebna pažnja zato što se smatra da su njihove aktivnosti od velikog značaja za funkcionisanje demokratije. Zakonodavac je propisao četiri izvora finansiranja partije: prilozi članova stranke, prihod od poslovnih aktivnosti i imovine, donacije i privatne imovine. Članarina je u nemačkim partijama obavezna i iznosi u proseku oko deset evra mesečno, po članu, s tim što članovi moraju da daju mesečno za članarinu četiri do pet evra, a oni bogatiji deset evra. S obzirom na broj članova, reč je o golemim sredstvima. Na primer, CDU samo od članarine sakupi šest miliona evra mesečno. On je objasnio da sve privatne donacije moraju da se registruju, ali da je samo za donacije veće od 10.000 evra obavezna prijava imena donatora. Svi koji daju prilog stranci imaju poresku olakšicu od 50 odsto, tako da država i na taj način stimuliše finansiranje partija, ali i utiče na to da donacije budu javne.

Po Lamersovim rečima, nemački model finansiranja partija je tako postavljen da je državni budžet za stranke limitiran na 133 miliona evra za ovu godinu. Praktično su svi poreski obveznici Nemačke dužni da rad stranaka finansiraju sa 50 centi mesečno. Predviđeno je da svaka stranka koja dobije više od 0,5 odsto glasova na izborima dobije 0,70 evra po glasu, što znači da partija sa osvojenih milion glasova, za četiri godine dobije sedamsto hiljada evra. U Nemačkoj

nedeljnik Vreme,
fondacija Fridrih Ebert
i Fakultet političkih nauka
ORGANIZUJU TRIBINU

Stvarnost i televizija

subota 21.6.2003. u 13h, Fakultet političkih nauka, ul. Jove Ilića 165

gosti: SNJEŽANA MILIVOJEVIĆ, OLJA BEĆKOVIĆ, LJILJANA BAĆEVIĆ, DEJAN MIJAČ

TEME ZA RAZGOVOR:

1. POLITIČKI ŽIVOT I TELEVIZIJA:
- Televizijski prenosi skupštinskih zasedanja,
- Rejting političkih TV emisija,
- Trivijalizacija političkog govora; televizija kao batina,
- Uticaj političkih i finansijskih elita na televizije,
- Politička pozicioniranost televizija

2. DEMOKRATIJA I TELEVIZIJA:
- Uloga televizije u uspostavljanju demokratskog društva,
- Zakon o radiodifuziji i dodela nacionalnih frekvencija; iskustva drugih zemalja u tranziciji,
- Izbor Saveta za radiodifuziju,
- Televizija i (profesionalni, etički, estetski) sistemi vrednosti,
- Granice komercijalnog

do 20.000 dinara.

POREKLO NOVCA: Predlogom zakona, koji je, oslanjajući se na komparativno iskustvo iz više evropskih država, izradio ekspertski tim CEMI-ja, predviđa se budžetsko finansiranje samo parlamentarnih stranaka, srazmerno broju poslanika, kao i stranaka koje imaju odbornike i poslanike u pokrajinskim i lokalnim skupštinama. Cilj ovog projekta bio je izrada takvog modela zakona o finansiranju političkih stranaka koji bi omogućio transparentnost tokova novca u politici i obezbedio kontrolu prisustva novca u javnim poslovima.

Eksperti su pošli od osnovnih principa koje zakon treba da ostvari. To je najpre obezbeđenje finansijske nezavisnosti političkih stranaka što se ostvaruje kroz njihovo budžetsko finansiranje. Ograničene su privatne donacije kako bi se ograničio uticaj krupnog kapitala na politički život i sprečilo da parajlije pokupuju sve srpske partije. Takođe je zabranjeno i finansiranje iz stranih izvora kao i anonimnih donacija, te finansiranje iz domaćih izvora u kojima, u bilo kom procentu, postoji javni kapital. Prema izvorima moskovske "Parlamentarne gazete", američka novčana injekcija srpskoj opoziciji iznosila je 36 miliona dolara. Nacrt ne predviđa mogućnost anoniminih donacija kako bi se sprečile zloupotrebe.

Predlagači su pokušali da obezbede približno jednake uslove učesnicima u izbornom procesu ograničavanjem sume koja se sme potrošiti u toku izborne kampanje, obezbeđivanjem javne kontrole nad poslovanjem političke stranke, kao i posebnog mehanizma kontrole u toku izborne kampanje; predviđen je limit donacija i utvrđena obaveza objavljivanja imovine kandidata.

Prema članu 10. ovog predloga, sredstva iz budžeta koja se daju za pokriće troškova izborne kampanje određuju se u iznosu od 0,3 odsto ukupnih budžetskih sredstava Republike, odnosno lokalne samouprave. Partija, podnosilac izborne liste prema ovom predlogu ima pravo da prikuplja pare za kampanju i iz privatnih izvora, ali visina tako prikupljenih sredstava ne može preći 20 odsto sredstava koje stranke dobijaju iz budžeta, s tim što pojedinac može da priloži najviše do 0,5 odsto iznosa budžetskih sredstava, a prilog firmi ne može biti veći od dva odsto tog iznosa. Time je predlagač pokušao da ograniči sumu troškova koju partija može da sakupi i potroši u toku kampanje.

ČLANSTVO PREBROJS: Politički miting

Jedna od novina u odnosu na postojeća zakonska rešenja jeste i to što se procenat sredstava za finansiranje stranaka ne vezuje za budžet, već za bruto nacionalni proizvod. Po rečima Aleksandre Drecun, sekretara Ministarstva finansija, ovo je učinjeno u uverenju da bez partija nema ni demokratizacije društva, a u dobroj nameri se procenjuje da će nacionalni proizvod rasti i da će društvo biti sposobnije da plaća politički život. Prema nekim nezvaničnim podacima, minimalni i uobičajeni troškovi (tekući izdaci, zakup prostorija, telefon, računi) za partiju koja ima stotinak odbora, u gradovima i opštinama širom Srbije, iznose najmanje 100.000 evra mesečno, odnosno više od milion evra godišnje.

"Radeći u jednoj međunarodnoj ekspertskoj grupi istraživao sam koliko je novca potrošeno za pobedničke izbore DOS-a u septembru 2001. godine. Suma do koje sam došao, na osnovu raznih izvora, pri čemu ne mogu da se pozovem ni na jedan konkretno, jeste oko dva miliona evra. Poreklo tog novca nije poznato", kaže Goati.

Međutim, politika je skupa profesija i guta mnogo novca, pa je državna pomoć redovno mala i nedovoljna. Zato je predviđeno da se stranke, pored javnih sredstava iz budžeta, finansiraju iz privatnih izvora, ali nije utvrđen procentualan odnos tih sredstava. Novina u zakonu je i finansiranje stranaka iz lokalnih budžeta, iz budžeta opština i pokrajina, što je značajno za manjinske i regionalne partije. Stranke, takođe, ne mogu da budu vlasnici preduzeća ni profitabilne organizacije.

Jedna od osnovnih ideja je da se obezbede približno jednaki uslovi strankama u izbornoj utakmici, i to ograničenjem visine sume koja se sme potrošiti za izbornu kampanju i definisanjem šta se smatra troškovima kampanje. Predlaže se stimulisanje pravnih i fizičkih lica da finansijski pomažu rad političkih stranaka kroz poreske olakšice, čime se obezbeđuje i uvid javnosti u finansijsko poslovanje stranaka.

ABONENTI I ČLANOVI: U raspravi je skrenuta pažnja da budžetsko finansiranje partija ima mnogo prednosti, ali i neke loše posledice. Državnim finansiranjem partija sprečava se transfer ekonomske moći u političku i umanjuje uticaj ekonomskih moćnika. Ali, s druge strane, donacije koje stranke dobijaju od države imaju negativan efekat po partijski život jer ih upućuju na državne jasle, a obilna apanaža koju dobijaju od države smanjuje interes stranaka za članstvom tako da stranke postaju sve više državni abonenti, a sve su manje ideološke organizacije i skup građana okupljenih oko zajedničkih ideja. ■

DRAGOSLAV GRUJIĆ

novac dobijaju ne samo parlamentarne stranke (kako je kod nas) nego i vanparlamentarne, pod uslovom da na izborima osvoje najmanje 0,5 odsto glasova.

Francuska

U finansiranju političkih stranaka i partija Francuzi nisu otišli tako daleko u zakonskoj preciznosti kao Nemci. U arsenalu mehanizama finansiranja političkih partija dugo je dominirao oblik davanja priloga od strane kompanija, preduzeća, banaka, preduzetnika i drugih. Ovakav oblik finansiranja funkcionisao je kao "reket" politike. Posledica nedefinisanog finansiranja političkog života zemlje bila je pojava političko-sudskih afera. Zbog toga su Francuzi odlučili da radikalno razmrse najkomplikovaniji čvor u oblasti finansiranja političkih partija, pa je prevladalo mišljenje da je dosta afera, skandala, političkog reketa i zaključeno je da politički život zemlje treba očistiti od prljavog novca. Posledica takvog stanja je odluka kojom je od januara 1995. zabranjen svaki oblik davanja priloga od strane kompanija, preduzeća ili pojedinaca. Zakon iz 1995. regulisao je dotadašnju praksu neregularnog finansiranja stranaka. Do tada je vladalo nepisano pravilo da preduzeća mogu da finansiraju stranke sa određenim, nemalim novčanim sredstvima (uplaćivalo se po par stotina hiljada franaka). S obzirom na to da te sume nisu bile dovoljne za politički život jedne partije, finansijske grupacije su veoma vešto, zahvaljujući znalačkoj igri svojih filijala, faktički davale mnogo više. Zato je Zakon iz 1995, kako bi sprečio prekomerno ilegalno finansiranje stranaka, dodatno smanjio (za 30 odsto) plafon dozvoljenih troškova u izbornim kampanjama. Ipak, plafon se kretao u proseku oko tri miliona franaka za savezne, pa do milion za regionalne, kantonalne izbore. U slučaju prekršaja, zakon je donosio rigorozne sankcije.

Engleska

Država ne odvaja direktno ni peni partijama. Indirektno, da. Na primer: opozicionim kandidatima plaćaju se parlamentarni troškovi. Praktično, cela opozicija živi od tog državnog doprinosa. Država se, posebno u vreme izborne kampanje, odriče nameta koji opterećuje partije. U izbornoj kampanji država plaća slanje pisama kandidata, nadoknađuje kirije za lokale i kancelarije zakupljene za rad stranke, za mitinge i zborove. Država takođe finansira reklamiranje partija na komercijalnim TV mrežama (najviše pet puta). Sa ovim se reklamiranje partija završava, jer je propaganda stranaka i njenih prvaka zabranjena.

U Velikoj Britaniji lokalne partijske organizacije poseduju fudbalske kladionice iz čijih prihoda podmiruju troškove funkcionisanja vlastitog aparata. ■

Laž kao preventivni napad

Povodom teksta "Ajkule u etru"

Ovo nije pismo čitaoca, pa ga nemojte tako ni tretirati. U iskušenju sam da napišem kako je ovo pismo *ispravka* koju predviđa Zakon o informisanju, ali budući da mi je jasno koliku ste količinu dobre volje, u vašem poslednjem broju, tekstom "Ajkule u etru" iskazali prema meni, prosto se, iz razumljivih razloga, plašim da ga tim imenom i nazovem. Stoga svoj "dopis" neću krstiti bilo kojim imenom. Objavite ga ako hoćete, pročitajte ga svakako. Biće vam od koristi.

Ne pada mi na pamet da ulazim u misaoni sistem i "diskurs" Dejana Anastasijevića i Tamare Skrozze koji su se u dva navrata bavili radom Saveta Republičke radiodifuzne agencije, čiji sam, igrom slučaja, predsednik. Ipak, možda je bitno spomenuti da su ta dva vaša saradnika svoju karijeru, na moju žalost, započela pod mojom uredničkom "komandom". Kažem "na žalost" jer očigledno nisu bili dobri učenici. Naime, jedna od retkih stvari koje sam tokom svoje sedamnaestogodišnje uredničke karijere izričito zahtevao od svojih saradnika bila je krajnje jednostavna – da ne lažu. A to dvoje u "Vremenu" lagali su i o meni i o Radio Indeksu.

Na dokazivanje onoga što tvrdim (da vaš list laže) neću trošiti mnogo prostora:

Apsolutna je laž da sam se ja, koristeći kompjuter i internet nalog Radio Indeksa, bavio distribucijom materijala koji se odnosi na privatizaciju jednog beogradskog medija. U jednom svom tekstu gospođica Skrozza je ovu tvrdnju iznela u vidu aluzije, a Anastasijević se, bogami, uopšte nije libio da muški slaže. (Samo ga molim da ne dokazuje da je u pravu jer ćemo onda zbog njegovih ponovljenih laži morati na sud, a ja to uopšte ne volim.) Iako mi je poslovna "kombinacija", tj. "privatizacija", o kojoj je reč, privatno zaista bila krajnje zanimljiva, moram da vas razočaram: nemam pojma ko je autor pisama koja su kružila, kako internetom, tako i poštom. Ipak, nalazim da je profesionalno vrlo intrigantno to što vam je kao uredništvu i novinarima pitanje *ko* je pisao pisma bitnije od onoga šta je bio njihov sadržaj. Osim toga, smatram da ova vrsta laži nije ništa drugo nego preventivni napad kojim neko pokušava da Savet onemogući u donošenju odgovarajućih zaključaka.

Druga *apsolutna laž* odnosi se na tvrdnju da sam *vlasnika* dotičnog medija, "*u poslednje dve godine... uporno optuživao* da je proneverio novac... da je lažirao borbu protiv Miloševića... i da se bavi 'jajarenjem'." Tačno je: sve sam to rekao, ali *pre dve godine*, a ne *tokom poslednje dve godine*. O mojoj "upornosti" da se taj "vlasnik", kako se to obično kaže, "sahrani", ne može biti ni govora, baš zbog toga što već dve godine praktično nisam prozborio baš ni jednu jedinu javnu reč. (Uzgred, imajte na umu da pre dve godine *nisam* imao zaduženje koje danas imam.) Sve to vreme, dosledno sam ćutao, između ostalog, i da novinarima kakvi su Skrozza i Anastasijević ne bih dao razloga da me pominju. Ipak, nadam se da ste svesni Ustavom garantovane slobode mišljenja, koja, verujem, važi bar za ono što je neko (bilo ko!) izgvorio pre više od dve godine. Dalju raspravu o spornim privatizacijama RTV stanica, uskratiću vam iz poštovanja prema funkciji koju obavljam. Privatno, rado bih je nastavio, ali mi dužnost to zabranjuje, baš kao što mi zabranjuje i bilo koju drugu vrstu pristrasnosti koju mi, Anastasijević iz sve snage, ali neuspešno, u svom tekstu imputira. Postojanje *bilo čije* pristrasnosti, naime, dokazuje se činjenicama i delima, a ne prašnjavim novinskim tekstovima i neobrazloženim insinuacijama. Konačno, treba upotrebiti zdravu logiku i zapitati se: zašto bi neko ko je nekoga, sudeći po Skrozza-Anastasijević logici, "bezkrupulozno" napao *javno*, tu istu metu, godinama kasnije, putem anonimne elektronske i ostale pošte, napadao *tajno*?

Ne mogu da kažem da su me dve pomenute laži mnogo iznenadile. Iznenadila me je, zapravo, energija koju je Anastasijević protraćio želeći da od mene napravi "ratnog zločinca". (On je, valjda, opsednut time, svedočio u Hagu.) U prilog ovom utisku navodim još jednu činjenicu. U relativno kratkom tekstu u kom nema nijedne moje autentične izjave (nisam bio raspoložen za gubljenje vremena sa Anastasijevićem) moje ime je pomenuto ravno *deset* puta. ■

NENAD CEKIĆ

ILIRIKA
BORZNO POSREDNIŠKA HIŠA d.d.

Zbog proširenja obima posla
Berzanski posrednik
ILIRIKA Investments AD - Beograd
raspisuje
konkurs za sledeća radna mesta:

BROKER

Uslovi:
- VSS
- položen stručni ispit za brokera,
- do dve godine radnog iskustva na brokerskim poslovima/ minimum jedna godina
- starost do 30 godina;

Opis poslova:
- Primanje naloga stranaka
- Evidencija naloga i izvršenja
- Obaveštavanje o odbijanju naloga
- Sklapanje ugovora o berzanskom posredovanju I izvršavanju naloga
- Trgovanje sa hartijama od vrednosti

ANALITIČAR

Uslovi:
- VSS
- sa radnim iskustvom na sličnim poslovima,
- starost do 35 godina;

Opis poslova:
- Priprema analiza preduzeća u svojinskoj transformaciji i pojedinačnih privrednih grana
- Pružanje analitičko ekonomske potpore trgovanju
- Praženje dešavanja na međunarodnom tržištu kapitala
- Dnevno praćenje ekonomskih, privrednih i političkih novosti
- Dnevno praženje ekonomskih, privrednih i političkih novosti

PRAVNIK

Uslovi:
- VSS
- Radno iskustvo poželjno ali ne i neophodno
- Može i pripravnik

Opis poslova:
- Sastavljanje ugovora iz oblasti delatnosti društva
- Kontrola ugovora sa drugim pravnim licima
- Praćenje i primena pravne regulative iz oblasti Trgovanja hartijama od vrednosti

Na intervju će biti pozvani samo kandidati koji budu ušli u uži izbor.

Prijave sa biografijom i kopijama dokumenata dostaviti najkasnije u roku od 8 dana od dana objavljivanja oglasa na adresu:

ILIRIKA Investments AD,
Trg Republike 5/VI, 11000 BEOGRAD
ili na e-mail:
Info@ilirika.co.yu

NUSPOJAVE
piše Teofil Pančić

Reforma polusveta

Novi Fašisti nisu nikakvi besprizornici, naprotiv: radi se o finim i mirišljavim momcima koji uredno čestitaju mamama Osmi mart, idealnim zetovima i Tihim Susedima

U prestonici Vojvodine je Organizovano Poživinčenje ipak bilo (mazohistička) atrakcija, jer je prvina da se dešava ovako masovno i sa ovakvim posledicama

Dobro, lako je Beogradu: njega i kad razlupaju, jedva da se primeti neka razlika. Grad je ionako u permanentnom stanju razlupanosti i postbombarderske oljuštenosti, i svi se odavno prave da je to sasvim okej, štaviše da u tome ima nekog osobitog *šarma* (how yes no). S Novim Sadom je, međutim, drukčije: bivajući makar u svom širem jezgru skladan i lep, osuđen je na to da mu se svaka nova fleka iliti izbljuvak vidi iz aviona. Te je otuda i čoporativni prolazak stoglavog protonacističkog oblika života poznatog pod šifrovanim nazivom Prijatelji Vaterpola ostavio više nego upečatljive tragove, od one uklete pozorišne "šampite" (sa sve grafitom "Čanak ustaša") pa do Dunavske: gacamo po srči već treći dan. No, na sam kranjski "Dan D" bio sam u Beogradu: bah, *ništa naročito*, samo zadah Mržnje svuda unaokolo, gori nego "slavnih" dana početkom devedesetih, kada si makar vlast, tj. Zli Režim mogao da okriviš za sve. Ovo je, pak, bilo *spontano organizovanje civilnog društva* – i utoliko ima manje nade za sve nas. Kasno uveče, kada se dim razišao, čekam polurashodovani autobus za Duboki Zemun, a grupa maloletnih bilmeza samo što mi se u uvo ne dernja kako će "klati Hrvate", jer ih užasno žulja fakat da "Hrvat postoji". Hm, Hrvat?! Nije li to pojam iz nekih naših bivših života? Sumnjam da su ta beslovesna bića ikada videla nekoga takvog uživo. Nisu imali ni kad ni gde. Samo, ne očekujte od mene da se zbog toga prekomerno rasentimentališem nad Jadnim Njima, "decom Slobine dekade": držim da je svaki građanin najličnije odgovoran za to što je kreten, i radije ću se u slučaju balavih monstruma pozvati na Kojin proročanski stih "mladost ne opravdava besvest". Da je tome tako, dokazuju svi oni koji su drugačiji od njih, a rasli su u istoj epohi i sličnim okolnostima.

Kako rekoh, u prestonici Vojvodine je Organizovano Poživinčenje ipak bilo (mazohistička) atrakcija, jer je prvina da se dešava ovako masovno i sa ovakvim posledicama. Ono zbog čega spominjem celu stvar nešto je naizgled sasvim drugo, jedna *zvukovna sličica* sa margine celog ovog degeneričnog zbitija, jedna osobito ogavna Sumasišavšost koju iz nekih razloga moram da podelim sa vama, pretpostavljam zato što ima nekog smisla da se svi na vreme lišimo iluzija da baš svi oko nas koji hodaju na dve noge samim tim jesu i ljudi: kako beleži reporter gradske hronike u novosadskim novinama, nedugo nakon završetka vaterpolo-finala u Kranju, u prepunom gradskom autobusu na liniji 7 "ostrašćeni navijači pevali su 'Stamboliću ne treba ti kiše, beretke te krečom ugasiše'" (v. "Dnevnik", 17. 6. 2003). Možete li da pogodite na koju melodiju je ovo kanibalsko sočinjenije odnjakano? Veoma je lako...

Ne znam za vas, ama meni se čini da je ova antropološki vredna informacija – saznanje, dakle, da i *ovako nešto* obitava u našoj blizini – nešto mnogo više od pukog Utiska Nedelje. I šta bih ja sada trebalo da radim – da se sa Ovakvim Nečim zajedno veselim "našoj pobedi", prilježno i bogobojazno odvajajući "žito od kukolja", tj. "prave navijače" od "huligana"? Koješta. Hoću da kažem: ako je ubijeni i pokopani Ivan Stambolić "igrao vaterpolo" u Kranju, pa još i "izgubio", onda ja pouzdano znam da nema MOJE ekipe u toj igri, a da su tobožnji huligani zapravo jedini "pravi navijači", autentični akteri organizovanog Festivala Mržnje. Osim toga, u ovom veselom autobuskom stihotvoreniju – a ne u nekakvom "pijanom huliganstvu obesnih mladića" – krije se autentična narav fenomena koji se izlio na ulice Beograda (prvo pred Šljivančaninovim stanom, pa na mitingu za Sirotu Cecu, pa pred hrvatskom ambasadom etc.) i Novog Sada: radi se o narastanju i jačanju novog, postmiloševićevskog i postšešeljevskog fašizma, čija će nasilnost i odvratnost biti utoliko jača što više nema "ratnog okruženja" kao terena za pražnjenje nagomilane *energije smrti*. Otuda će rat biti kuvan i podgrevan *kod kuće*, u vidu serijala mini-eksplozija "permanentnog ratnog stanja", sa sve pripadajućom mu paranojom i organizovanom glupošću.

Udarna snaga Novog Fašizma svakako neće biti – kao onomad – pijani i masni *četnjikosi* sa kamama u zubima, ili već neka druga anahrona i luzerska forma folklorno-blasfemičnog samodizajna: ne, biće to samo i jedino Dobra Deca Iz Komšiluka, dostojni naslednici svojih mentalno pokojnih roditelja. "Huliganska" forma njihovog uličnog delovanja samo je žaljenja dostojni incident napravljen poradi neophodne spektakularnosti, no "u duši" su to "konstruktivna" stvorenja, svaki roditelj ženskog deteta da ih poželi... Govoreći opet više o metaforama nego o ličnostima, moglo bi se reći da je ovih dana onoliko raspričani Aleksandar Vučić – kojeg *dosmanlijska* vlast svirepo muči nestavljanjem u pržun, što odista nije u redu – to idealno Novo Lice narastajuće plime, nastupajućeg trenda Novog, Reformisanog Polusveta: umiven i upeglan "gradski dečko", nekada briljantan student prava, intimno poznaje sva slova, ume da drži nož i viljušku, u slobodno vreme uzoran otac, muž i prijatelj slobodoljubivog iračkog naroda: slika i prilika Nove Poželjnosti, paraanđeoski lik kao iz "katoličkog raja", što bi rekao jedan zabludeli hipik iz Kalifornije. Današnji (neo)fašisti, i ovde i po svetu, inače nisu nikakvi besprizornici, naprotiv: radi se o finim i mirišljavim momcima, idealnim zetovima. A tek devojke – sve to zrelo za udaju, dobre snajke za sjajan, genetski visokokvalitetan porod! Sve to, ladies and gentlemen, uredno pozdravlja komšije i dragim mamama čestita Osmi mart. Jedino se, eto, ponekad poneko iznenadi kad neki takav društveno hiperpoželjni Mirni Sused iz čistog mira prekolje rođenu ženu, kao onaj taksista sa Ceraka pre neki dan. Razlog: udala im se kćer za Muslimana, što je nesrećnog oca bezbeli teško pogodilo posred širokog mu pravoslavnog srca. A inače, duša od čoveka, na 'leba da ga mažeš. Nešto kao onaj Sartrov ujak – ili stric, šta beše – zdravo krasan čovek, samo mu ne spominji Engleze, 'oće da mu *padne roletna*. Ko tu mentalnu začkoljicu ne shvata zauvek će grebuckati po površini, nesposoban da shvati bilo šta o prirodi jedne patologije, sve lupetarajući kako se radi o nekakvim *izgrednicima, sram ih bilo*. Zato, pak, svako ko je "s razumevanjem" gledao, recimo, Hičkokove filmove neće imati problema da shvati da je uvek onaj *bolesno, upadljivo normalan* zapravo – najsumnjiviji. Taj je manijakalni ubica, vidi mu ruke, otr'o ih o zavesu!

A nožekanju bacio u jamu s negašenim krečom negde na Fruškoj gori, pa ušao u autobus i zaurlao, presrećan zbog vaterpolo-pobede nad izvesnim Ivanom Stambolićem, čovekom kojeg ne pamti i o kojem ništa ne zna, osim toga da mora da je bio neki *ustaša*. ■

Izjava nedelje

"Zaludan pop i jariće krštava."

DRAŠKO GAGOVIĆ

DUŠAN MIHAJLOVIĆ, ministar policije u Vladi Srbije, komentarišući odluku Ustavnog suda Srbije da predsednik nema ustavna ovlašćenja da unapređuje policijske generale. ("Večernje novosti")

IVANA ZARIĆ, voditeljka TV Pinka, zna šta joj smeta:

"Masovni priliv ljudi iz ruralnih sredina u gradove, to je u Beogradu veliki problem. Neko ko je odlučio da živi u gradu mora da se prilagodi. Ne može neko da mi nameće svoje običaje i modele ponašanja, u gradu neprihvatljive. Ne možemo u Njujorku da propagiramo pečeno prase! Treba nam dobar zakon koji bi rešio sve socijalne anomalije." ("Ekskluziv")

A.ANDIĆ

KNEZ, pevač, bio je u Americi i oduševljen je Njujorkom:

"Skupili smo hrabrost da siđemo u metro, gde ni policija ne zalazi. U metrou sam video crnca sa rolerima, koji je imao ugrađene očnjake.

Nosio je crvena sočiva tako da je izgledao kao vampir iz filma *Blejd*. Prisustvovali smo sceni kako čovek vodi ljubav sa lutkom nasred ulice. Neverovatno je da ljudi prolaze pored kao da se ništa ne dešava. Prošli smo i kroz Harlem. Crnci su čudo. Imaju po kilogram zlata sa dijamantima po sebi. Ne voze više bele mercedese. Sada su aktuelni džipovi hameri." ("Ekskluziv")

JOVAN MALJOKOVIĆ, saksofonista grupe "Balkan salsa", objašnjava naziv grupe: "I Kubancima i nama sunce je udarilo u glavu, otud slična energija. Uostalom, salsa je, u stvari, ljuti sos, neka vrsta mešavine. I kod nas u muzici je neka mešavina." ("TV novosti")

TANJA VOJTEHOVSKI-STEVANOV, voditeljka i PR Televizije Pink, voli more, posebno Boku Kotorsku i legende o njoj:

"Svi znamo za trajekt koji povezuje Kamenare i Lepetane, odnosno dve obale u zalivu. Lepetane na italijanskom znači – kurva. Nekadašnji pomorci imali su na brodu devojke sumnjivog morala. Pri povratku kući, svojim ženama i deci, oni su prvo svraćali u Lepetane i tamo ostavljali te devojke. Kada su se vraćali na more, samo bi ih pokupili. Tako je Lepetane dobilo ime." ("Ekskluziv")

O svojim favoritima među javnim ličnostima. Za Nenada Čanka kaže: "Kozer je. Posle svakog njegovog pojavljivanja prepričavamo šta je rekao, smejemo se, šaljemo jedni drugima SMS poruke. Beskrajno je lucidan, inteligentan, duhovit." O Sergeju Trifunoviću: "Kada on uđe u neku prostoriju, puna je prostorija njega, kada uđe u kafanu, kafana se malo zaljulja." ("TV novosti")

BOGOLJUB KARIĆ, o nepravednom odnosu vlasti prema njemu: "Da se zovem Džon, sigurno bi mi vlast u Srbiji odala priznanje što sam napravio prvu privatnu televiziju, internet, mobilnu, banku, osiguravajuće društvo, univerzitet. Ali, zovem se Bogoljub." ("NIN")

A.ANDIĆ

KLAUDIJA BENI, predstavnica Hrvatske na Pesmi Evrovizije, o frizerskoj školi koju pohađa:

"Hemija mi najslabije ide. A pošto sam frizerka, sve o supstancama moraću dobro da naučim, da nekome ne bih stavila više hidrogena nego što treba." ("TV novosti")

OGLEDALO NEDELJE

"Srpske novine" u svom prvom broju objavljuju:

Rotvajler "markirao" Borisa Tadića kao neprijatelja

Zaskočio ministra

"Početkom juna ove godine ministar odbrane Boris Tadić posetio je 63. padobransku jedinicu u Nišu.

U čast ministra odbrane Borisa Tadića tom prilikom organizovana je smotra specijalno obučenih pasa za otkrivanje i borbu protiv neprijatelja. Tokom smotre jedan specijalno obučen pas (možda i najbolji) otrgao se od svog vodiča i u trenutku kada je Tadić vršio smotru, skočio Tadiću na grudi, oborio ga na zemlju i pocepao mu košulju.

A.ANDIĆ

Celokupno obezbeđenje ministra, prisutni vojnici i starešine teškom mukom odvojili su Borisa od psa borbenoga, rase rotvajler.

U vojnim i policijskim analima nije zabeležen sličan primer napada, specijalno obučenog psa za otkrivanje i borbu protiv neprijatelja, ni na starešine, a kamoli na ministra."

U tekstu o tome za šta se zalaže Soros, "Ogledalo nedelje" objavljuje:

"Slavni Soros, mađarski Jevrejin i šef fondacije za tzv. Otvoreno društvo, koje plaća tolike vanvladine organizacija u SCG, na svojoj nedavnoj turneji po Balkanu, založio se da Kosovo ne bude u sastavu Srbije, da se SCG razdvoje i da Bosna i Hercegovina bude jedinstvena država. Iako takve apodiktične izjave nije nikada davao o svom matičnom Izraelu – jer i tamo ima šta da se prekraja i spaja, i još kako! – što je takođe jedan jak motiv, ali bi bio interesantniji onaj koji će pokazati kako će njegove vanvladine organizacije u Srbiji 'ispoštovati' ove njegove geopolitičke planove. Nažalost, ni to se ne može 'uslikati', jer Soros plaća i mnoge medije u Srbiji!"

A.ANDIĆ

A. ANDIĆ

DUŠAN KOVAČEVIĆ,

pisac, o tome ko napada Mlađana Dinkića:

"Znate, kad sam ja pisao *Maratonce*, Mićunović je bio stariji od Pantelije. I on danas meni priča da će on da nas povede u budućnost umesto da sedi negde i da igra šah." ("Blic nedelje")

JELENA KARLEUŠA,

folk diva, bez konkurencije, voli Novi Beograd:

"Odrasla sam u Novom Beogradu tako da sam naučila da volim beton i čelik. Jedna poslovica kaže: 'Iz kamena se voda ne cedi', ali ja mislim da se iz novobeogradskog cedi, najbolja voda, a to su ljudi." ("Blic")

REUTERS

VOJISLAV KOŠTUNICA,

predsednik Demokratske stranke Srbije, potvrdio je da je šef Biroa Vlade Srbije za komunikacije Vladimir Popović Beba protiv njega podneo krivičnu prijavu zbog klevete. Koštunica je rekao da ga Popović tuži i traži naknadu za pretrpljene duševne bolove zbog izjave koju je dao na sednici Glavnog odbora stranke tokom vanrednog stanja, a u kojoj je na kritički način govorio o radu Popovića i Biroa, njegovim napadima na novinara Gordanu Sušu i o brifinzima za novinare u Vladi Srbije:

"U ovoj tužbi gospodina Popovića se govori i o duševnom bolu, i taj duševni bol, odnosno sanacija tog bola, gospodina Popovića košta jedan milion dinara. Toliko je on tražio od Nataše Kandić i od Verana Matića. Ja ću vam samo reći jednu stvar, da naši sudovi imaju inače drugačiju praksu i da, kada je reč o duševnom bolu pretprljenom zbog izgubljenih srodnika u ratovima i tako dalje, ta svota iznosi 100.000 dinara. Dakle, postoje dve vrste duševnog bola, ona koju pretrpi jedan čovek ili jedna pojava koja se zove Beba Popović i običan svet." (B92)

GLAS

BORA ĐORĐEVIĆ,

pevač, objašnjava zašto voli sportske kladionice:

"To je jedini način da Amerikanci, Englezi, Nemci i drugi rade za nas. Uložiš sitnu lovu, a oni tamo pogiboše." ("NIN")

TIJANA ŠARENAC,

manekenka, mnogo putuje:

"Grci nisu lep narod. Niži su rastom i nemaju onaj srpski triceps i biceps. Imaju švalerski odnos prema devojkama, sličan kao Italijani. Poklanjajući cveće, odmah prose devojke. Dosta naših devojaka pada na to, ali svadbu nisu doživele. Grci su namazani svim bojama." ("Ekskluziv")

BILJANA SRBLJANOVIĆ,

uspešna dramska spisateljica, govori o pisanju:

"Pišem na 'apple' laptopu, brzo i teško, uvek u zadnji čas, uvek probijam deadline, uvek sam ljuta nervozna, strašno mi smeta što nešto moram. A opet, da ne moram – nikada ništa ne bih napisala. Ne razumem ljude koji vole da pišu, koji ustanu u zoru, protegnu se i navale na kucanje, navale da zatrpavaju svet svojim mislima, uz osmeh i zadovoljstvo. Za mene su ljudi koji redovno i rado pišu psihopate." ("TV novosti")

MOMO KAPOR,

književnik, o sumraku kulture u Srbiji: "Kod nas sve kasni, čak i godišnja doba. Jedino ne kasne računi za struju." O denacifikaciji naših prostora Kapor kaže: "To je pokret koji će imati isto toliko uspeha kao možda pokret za desalinizaciju Jadranskog mora, ili demilitarizaciju i dešvercerizaciju Crne Gore." ("Ogledalo")

Napravio je paralelu između atentata na Ferdinanda i hapšenja članova Mlade Bosne, i suđenja za ratne zločine u Hagu. "Tada su svi mislili da će Austrougarska trajati hiljadu godina, takva je to bila carevina, nije joj padalo na pamet da ode sa istorijske scene. Međutim, na kraju krajeva, svi su oni izašli i doživeli duboku starost, osim Gavrila Principa, koji je umro u tamnici od tuberkuloze. Ni ova imperija neće po logici istorijskih stvari da traje večno. Neće niko da je ugrozi spolja, ali ona će se raspasti iznutra; da li od gripa, od side, od nelogičnosti, od crnaca – ne znam."

"Slobodan Milošević, kao pragmatičan čovek i tehnolog vlasti, nije mario za umetnost i on gotovo da nije imao nijednog pisca uz sebe, niti u svojoj partiji. No, ja sam, ipak, osetio potrebu da, kada su ga utamničili u Hagu, po njegovom advokatu pošaljem nekoliko knjiga sa posvetom, tako da nije kasno da me pročita, makar i u Hagu." ("Ogledalo")

List "TV novosti" prikupio je lapsuse poznatih ličnosti koje su pribeležili čitaoci.

RADA ĐURIĆ

u Jutarnjem programu RTS-a rekla je: "Vi danas možete da krenete na Adu koja je zvanično počela da radi i da se zvanično okupate."

Njena koleginica iz iste TV kuće,

LIDIJA PANAJOTOV,

u emisiji "Ovo je Srbija" još se više zbunila: "Car Konstantin rođen je u sadašnjem Najsusu, a u današnjem Nišu."

MIMA KARADŽIĆ,

"najpoznatiji Crnogorac u Beogradu", "san mnogih pripadnica lepšeg pola, iako za sebe tvrdi da ima veliku glavu i uši", govori o svojim porocima:

"Imam sve poroke koji postoje i ništa mi nije strano. I ne samo da se svojih poroka ne stidim već sam čovek sačinjen od poroka. Oni su deo moje ličnosti i bez njih ne bih bio kompletan, ne bih bio ja. Nikada ne bih lečio svoje poroke, jer mislim da nisu za lečenje. Nisam uživalac nijedne vrste droge ukoliko seks nije droga. Nisam ni homoseksualac i to nikada ne bih mogao da budem jer mi se na muškarcu baš ništa fizički ne sviđa." ("Ekskluziv")

LISICA I ŽDRAL
piše Ljubomir Živkov

Peta četvrt

Možemo reći "čemu i sport ako vodi nečem ovakvom", sport je, međutim, ispao spona među narodima: razmenjene su tolike poruke, a proliveno je dva ili tri deci krvi

U svakom takmičenju ima nečeg duboko nesportskog, u svakom dvoboju ima nečeg izrazito neviteškog

Godinama nagovaram mog dobrog znanca, redovnog profesora na katedri za sportsku antropologiju i patologiju na Univerzitetu u Karborou (UC) gospodina Kristofera Hublička, da za jugoslovensku publiku napiše esej o sportu; pristao je jedino na intervju izgovarajući se da on iz Amerike ne zna koji bi deo njegovog opusa mogao zanimati ovdašnju publiku.

VREME: Profesore Hublička, znam da ste i po službenoj dužnosti a i kao vrstan poznavalac vaterpola pratili evropsko prvenstvo...

HUBLIČKA: Gledao sam sve utakmice, žao mi je što nisam mogao da odem na finalni meč, znate, jedno je televizija, drugo je kad i sami možete da dobijete udarac tupim predmetom...

VREME: Jeste li iznenađeni rezultatom, odnosno preokretom koji je plava četa napravila...

HUBLIČKA: Ne, fenomen srpskog vaterpola, ali i drugih kolektivnih sportova u žiži je mojih istraživanja, u pojedinačnim sportovima Srbi nemaju toliko uspeha jer su...

VREME: ... jer su Srbi saboran narod!

HUBLIČKA: A, čitali ste moj esej "Sabornost i sport"!

VREME: Naravno da sam čitao. I čudio se kako je vaš rad kod nas malo poznat, da su vas otkrili pre deset godina, bili biste ovde svako malo kao prijatelj Srbije...

HUBLIČKA: Znate, ja se pomalo i šalim, ali ono da su Srbi nebeski narod ispoljava se kao činjenica u domenu sporta: zašto u košarci i odbojci Srbi osvajaju zlatne medalje, a u fudbalu ne mogu da pobede takoreći nikog? Zato što su okrenuti visini, nebesima...

VREME: A šta ćemo sa vaterpolom?

HUBLIČKA: Budući narod najstariji, Srbi su familiar sa vodom kao sredinom u kojoj je začet život, to je ambijent koji pogoduje razviću plodu u majčinoj utrobi, zar ne?

VREME: Kao da ne, ali gde je u vašoj nomenklaturi rukomet?

HUBLIČKA: Znam da i tu niste bilo ko, ali rukomet nije sasvim prizeman sport, u rukometu se lopta, kao i u košarci, samo udara po podlozi kao po nečemu nižerazrednom, lopta je u vazduhu ili u rukama igrača pedeset četiri sekunde, samo šest sekundi je u dodiru sa parketom, jeste li to znali?

VREME: Bilo je baš pitanje u "Milioneru", inače ne znam da li bih pogodio... Zamolio bih vas da kažete nešto o navijaštvu kao kulturnoj pojavi...

HUBLIČKA: U svakom takmičenju ima nečeg duboko nesportskog, u svakom dvoboju ima nečeg izrazito neviteškog. Šta hoću da kažem: iako se gleda da takmičari imaju iste uslove, oni ih u stvarima suštinskim nikada nemaju, u svakoj sportskoj borbi nalazim sve više elemenata neravnopravnosti, dominacije, oholosti, pa i rasizma ako hoćete...

VREME: Udaljili smo se od fenomena navijanja...

HUBLIČKA: Nismo, ne bojte se. Navijaštvo je nusprodukt, ali i preduslov komercijalnog i vrhunskog sporta. Ono je poprište asimetrije, barem koliko i sam sport. Kao što rekoh, među samim takmičarima nikad nema simetrije (kad bi je bilo, imali bismo aporiju, borba bi bila nemoguća, takozvano nadmetanje i počiva na nejednakosti, na nejednakosti po defaultu!), e, u Mariboru nije bilo ni prividne jednakosti koja bi rezultirala međusobnim okršajem navijača, Hrvatima je ostao sukob sa policijom, Srbima samostalan nastavak navijanja u Beogradu...

VREME: Znate, znači, za nemile događaje ovde, napadnuta je zgrada hrvatske ambasade, skinuta je šahovnica i podignuta srpska trobojka...

HUBLIČKA: Kao manje-više trajna grupa koja parazitira na sportskim događajima, navijači su sebi pribavili tapiju na nasilje i posle poraza i posle trijumfa. Možemo reći "čemu i sport ako vodi nečem ovakvom", sport je, međutim, taj koji je sprečio neposredne sukobe. Na delu imate silu, ali silu koja se ispoljava u ravni simbola, slike, arhetipa: grupica hrvatskih navijača napravi impozantan transparent "Jebaćemo vam majku četničku", ne precizira se ko su četnici, sami vaterpolisti, srpska ekspedicija ili srpski narod koji je sav stao pod jednu šajkaču i pripasao jednu kamu. Utakmica se završi, Srbi u Beogradu krenu da slave, a jedna grupa, ne budi lenja, odveze se do hrvatske ambasade da *odgovori* na transparent koji je videla na Evroviziji.

VREME: Ne bi li onda bilo bolje da su i srpski navijači imali odgovarajuć transparent, bi li se u tom slučaju sve završilo u Mariboru?

HUBLIČKA: Teško je reći, Srbi su tradicijom usmen narod, više usmen nego pismen, Hrvati su, vidite, i opsovali pisanom rečju, svaka ptica peva svojim glasom, ali je sport ispao spona među narodima: razmenjene su tolike poruke a da nije proliveno više od dva-tri deci krvi!

VREME: Hoćete reći da je primenjena vudu tehnika i da smo zgradi hrvatske ambasade učinili ono što bismo učinili stanovništvu, samo da smo bili u prilici?

HUBLIČKA: Upravo tako. Ukoliko ste vlastiti život više upropastili, utoliko ćete se većim kamenom baciti na zgradu konzulata, razumete? Ljudi koji imaju iole uspeha u onome čime se bave (a to su kod vas braća Karić, profesor Koštunica koga su takoreći jednoglasno opet izabrali za predsednika partije, pa premijer Živković koji se upravo preselio u suburbs), ti i ini uspešni, cenjeni žitelji polisa neće poći da polupaju prozore na hrvatskoj ambasadi. Navijači su, kao uostalom i rodoljubi, da, ovo bih mogao isto da iskoristim, utoliko vatreniji ukoliko u ličnom životu imaju manje uspeha...

VREME: Jedno pitanje za kraj: kako ste odabrali baš sport za predmet svog naučnog rada?

HUBLIČKA: Reći ću vam ono što svakog septembra kažem studentima prve godine, pitam ih čemu antropologija sporta, pa im sam odgovorim: da bi i ljudi poput mene imali o čemu da predaju i od čega da žive. ■

DRŽAVA I NJEN PAVILJON: Instalacija Milice Tomić na fasadi paviljona

BORUT VILD

50 VENECIJANSKIH BIJENALA

Snovi i konflikti

Odmah po osnivanju 1893. godine Venecijanski bijenale će postati najveća smotra likovne umetnosti u svetu, i to će ostati do danas. Tema ovogodišnjeg Bijenala je "Snovi i konflikti: diktatura posmatrača"

U nedjelju 15. juna otvoren je za javnost pedeseti Venecijanski bijenale, ovoga puta nazvan "Snovi i konflikti: diktatura posmatrača", i trajaće do 2. novembra. Pod upravom direktora Frančeska Bonamija, ovogodišnji Bijenale se bitno razlikuje od tematskih izložbi održanih u poslednjih trideset godina, na kojima je direktor manifestacije predstavljao rezultate sopstvenog istraživanja i sopstvene vizije umjetnosti. Po riječima Bonamija, završeno je sa "diktaturom direktora" i počinje doba "diktature gledalaca". Ovaj naslov, koji je izabrao Bonami, objedinjuje jedanaest izložbi Bijenala u izboru isto toliko kritičara koji su predstavili svoje projekte u Arsenalu i u Đardinima, kao i na drugim mjestima u istorijskom centru Venecije. Na Bijenalu se mogu vidjeti 64 nacionalne izložbe, sa oko 170 umjetnika.

Savremena umjetnost se ovim predstavlja sa svim svojim kontradikcijama, pa velika venecijanska izložba pruža gledaocu viziju jednog složenog svijeta, transformisanog pogledom i maštom umjetnika. U današnje doba, gdje su informacije već toliko brojne da se ne mogu svesti na jednu zajedničku viziju, svaka od ovih pojedinačnih izložbi mladih kritičara koje je odabrao Bonami nudi gledaocima različita gledišta na savremenu umjetnost.

Nije slučajno da izložba počinje u Muzeju Corer, gdje je Bonami postavio izložbu nazvanu "Slikarstvo: od Raušenberga do Murikamija, 1964–2003", koja prati istoriju Bijenala u posljednjih četrdeset godina – od "skandalozne" nagrade Raušenbergu 1964. godine, preko slika Fontane, Lihtenštajna, Bejkona, pa do Gutuza i Kastelanija. Ovakvom koncepcijom ovogodišnji Bijenale predstavlja izvesno iznenađenje zbog povrataka slikarstvu. Po riječima Bonamija, mlada generacija danas doživljava prostor na nov način. Riječ je o povratku na ličniju, gotovo romantičnu viziju umjetnosti, gdje ograničeni prostor platna pruža više mogućnosti u potrazi za sopstvenim identitetom.

Jubilarni pedeseti Venecijanski bijenale prilika je i da se osvrnemo na prethodnih sto deset godina njegovog postojanja.

POČECI: Istorija Bijenala može se podijeliti na tri perioda: od početka 1893. do kraja Drugog svjetskog rata 1945, period poslije rata do reforme 1973. i od sedamdesetih godina do danas. Odmah po osnivanju Bijenale će postati najveća smotra likovne umjetnosti u svijetu, i to će ostati do danas. Inicijativa za Bijenale data je 1893. godine, kada Gradsko vijeće Venecije donosi odluku da osnuje nacionalnu dvogodišnju umjetničku izložbu. Nakon godinu dana izložbi se daje internacionalni karakter i utvrđuje se sistem po pozivu.

Dana 30. aprila 1895. svečano je otvorena Prva internacionalna izložba u Veneciji, a uspjeh kod publike bio je velik – broj posjetilaca bio je čak 224.000. Na prvom Bijenalu izlagalo je 285 umjetnika, od kojih su 156 bili iz četrnaest zemalja Evrope i Sjedinjenih Američkih Država. Neoklasicistička fasada centralnog izložbenog paviljona "Italija" potpuno je odražava-

INTERVJU: BRANISLAV DIMITRIJEVIĆ, KUSTOS POSTAVKE "PAVILJON JUGOSLAVIJA" NA 50. BIJENALU

Konzumiranje i posledice

Srbija i Crna Gora je na 50. Bijenalu predstavljena sa dva odvojena projekta pod zajedničkim imenom "Paviljon Jugoslavija". Prvi projekat nosi naziv "Internacionalna izložba moderne umetnosti" anonimnog autora, a drugi je "Nacionalni paviljon", instalacija na fasadi paviljona autora Milice Tomić. Komesar projekta je Branislava Anđelković, a kustosi su Dejan Sretenović i Branislav Dimitrijević. Sa Branislavom Dimitrijevićem razgovaramo o našem ovogodišnjem nastupu.

GORANKA MATIĆ

"VREME": Moto ovogodišnjeg Bijenala u Veneciji je "Snovi i konflikti: diktatura posmatrača". Kako je ovaj moto protumačen kroz koncepciju naše postavke? Za Bijenale su mnogi rekli da je veliki vašar, da treba privući pažnju posmatrača, a sve za vrlo kratko vreme. Paviljon Srbije i Crne Gore privlačio je pažnju.

B. DIMITRIJEVIĆ: Iako smo temu Bijenala smatrali pomalo banalnom, nismo želeli da je izbegnemo, već da je *raskopimo* i posebno da uspostavimo odnos prema pomenutom posmatraču diktatoru. Svako ko je bar jednom bio na Bijenalu u Veneciji zna da prosečan posmatrač ne može da za dva-tri dana obiđe ni polovinu predstavljenih projekata. Ovo je dovelo do potpunog zagušenja u kom mnoge koncepcije ostaju nerazumljive, posebno ukoliko računaju na vreme posmatranja/konzumiranja nekog rada (što se posebno odnosi na video umetnost koja je u evidentnoj krizi jer nije nađeno rešenje za njeno izlaganje na ovakvim izložbama). Za oba projekta koje smo predstavili nije bilo potrebno izdvojiti više od par minuta gledanja, ali je naknadno potrebno suočiti se s njihovim konsekvencama. Instalacija Milice Tomić sačinjena od bliceva na fasadi paviljona aktivira se na svakih 17 sekundi, ali se bljesak i optički i konceptualno "urezuje" u našu retinu i poziva nas da pročitamo medijske i političke konsekvence ovakvog ataka na pogled posmatrača. "Internacionalna izložba moderne umetnosti" (IIMU), projekat bez odgovornog autora, sačinjena je od kopija dobro poznatih "remek-dela" moderne umetnosti koja ne zahtevaju da pred njima dugo kontempliramo, već samo da *konstatujemo* njihovo prisustvo. Posmatrač Bijenala suočen je sa savremenom umetnošću koja hoće da ga iznenadi ili šokira nečim novim i neviđenim, a to najčešće proizvodi zasićenje. Projekat IIMU iznenađuje posmatrača nečim dobro poznatim (izgled i priča moderne umetnosti) što se pred našim očima pretvara u nepoznato. Međutim, o konsekvencama ovog projekta za sam status Bijenala, za devetnaestovekovni model nacionalnih predstavljanja, za tržište umetnosti i moguće traženje izlaza iz ideologija partikularizama (a posebno izanđalih politika identiteta) tek će se raspravljati, prvo u akademskim, a zatim u širim umetničkim krugovima.

Političke konotacije se ni u kom slučaju ne mogu izbeći, a jesu li one bile od presudne važnosti?

Oba projekta otvaraju mogućnosti za novo promišljanje politike univerzalizma. Projekat Milice Tomić referira na događaj univerzalističke i emancipatorske politike Narodnooslobodilačke borbe po kojoj je Jugoslavija bila poznata u svetu sve do trenutka kada je ta politika ugušena nacionalističkim partikularizmima. Ipak, za ovaj projekat ovo je jedna od staza za interpretaciju. Ja bih rekao da ovaj rad zadire u neka bitna pitanja konzumiranja i shvatanja umetnosti: dovodi u pitanje dišanovsku distinkciju između retinalne i neretinalne (konceptualne) umetnosti, jer je to konceptualan rad u kom odlučujuću ulogu igra oko i posmatranje. On se takođe bavi medijskom slikom a posebno fotografijom jer se opire da bude fotografisan u trenutku bljeska. Što se tiče projekta IIMU, on dovodi mnogo više stvari u pitanje (pitanja ideologije same umetnosti, istorizacije, autorstva, čitavih paradigmi) nego što se bavi nekim političkim implikacijama globalizma ili antiglobalizma, koji su ionako ništa drugo do dve strane istog novčića neoliberalizma.

Da li fasada jugoslovenskog paviljona zaista nestaje?

Naravno da ne. Ovde nije reč o mađioničarskom triku, već o optičko-konceptualnom značenju. Efekat ove instalacije menja se zavisno od doba dana (rad se ne isključuje ni noću), tako da je on u stalnom dijalogu sa svetlosnim ambijentom koji nas okružuje. Kako se veče približava, njegov efekat je sve agresivniji (tako da bljesak stvara mrlju na našoj retini koja nas zbilja sprečava da vidimo zgradu sve dok nam se oko ne oporavi), dok noću nikom ne bih preporučio da se direktno s njim konfrontira, mada, ko želi on se i tada može videti iz čamca sa kanala.

Paviljon Srbije i Crne Gore bio je veoma dobro posećen. Ilja Kabakov je, bila sam tome svedok, bio oduševljen postavkom, čak je izjavio da je to najbolji paviljon na Bijenalu. Ni reakcije drugih uglednih teoretičara, kritičara i umetnika nisu se mnogo razlikovale...

Čuo sam da je Mel Ramsden iz grupe Art&Language izjavio za slovenačku televiziju isto to, pa čak i da je rekao da je "Internacionalna izložba moderne umetnosti" najvažniji događaj na venecijanskim bijenalima u poslednje dve-tri decenije, jer upravo dovodi u pitanje mnoge stvari koje se u umetničkom svetu rade po inerciji uključujući i ovu manifestaciju. Od poznatih ljudi koji su videli šta je *u* i *na* paviljonu posebno su nam značile reči Borisa Grojsa, Irit Rogof, Sare Vilson, Jare Bubnove, članica zagrebačke asocijacije WHW, zatim Nikolasa Serote, direktora londonskog "Tejta", Dejvida Eliota, direktora tokijskog MORI muzeja. Posebno je zanimljivo bilo čuti šta kažu umetnik Džozef Kosjut ili glavni kustos njujorškog Muzeja moderne umetnosti, koji su mogli i da se malo naljute jer su se našli u priči. Bilo je vrlo važno da je u paviljonu bio prisutan i tehnički asistent na projektu IIMU Goran Đorđević, koji je pomogao ili odmogao (svejedno) posetiocima da se u ovoj priči snađu.

BEZ AUTORA: Internacionalna izložba moderne umetnosti u "Paviljonu Jugoslavija"

Po čemu ćete pamtiti ovogodišnji Bijenale?

Osim po onom što sam čuo i već ponegde pročitao o našem paviljonu, Bijenale ću pamtiti još jedino po jednom segmentu sa centralne izložbe u Arsenalima, onom čiji je kustos bio Hou Hanru i koja je predstavila umetnike posebno iz daleke Azije. Hanru je evidentno najinteresantniji kustos savremene umetnosti u ovom trenutku. Od nacionalnih paviljona izdvojio bih možda jedino holandski, španski i mađarski. Sve u svemu, Bijenale je bilo veliko razočaranje (što je projektu "Paviljon Jugoslavija" davalo dodatno značenje jer se upravo reagovalo na krizu savremene umetnosti), a umetnički direktor Francesko Bonami je tamna mrlja čak i za ovakav tip manifestacije, što ponajbolje ilustruje njegov segment centralne izložbe u Arsenalima.

SNEŽANA RISTIĆ

la poznati model "hrama" umjetnosti, u kome su bile izlagane i nacionalne sekcije.

Od samog početka organizatore je mučio problem nedostatka prostora, što je Antonio Fradeleto, generalni sekretar Bijenala do 1914. godine, uspio riješiti izgradnjom nacionalnih izložbenih paviljona, od kojih je prvi nacionalni paviljon u Đardinima izgradila Belgija 1907, a zatim i druge evropske zemlje.

Marinetijev futuristički napad na Bijenale izveden 27. aprila 1910. godine bacanjem letaka na Trgu sveti Marko, jedan je od onih ekscesnih događaja koji su pratili Bijenale od samog početka. Na prvoj izložbi skandal je izazvan slikom Đakoma Grosa na kojoj je umjetnik prikazao Don Žuana na samrti okruženog nagim ženama.

Zanimljivo je da 1910. godine samostalna izložba Gustava Klimta u okviru austrijske sekcije izaziva burne reakcije, a iste godine su organizovane i samostalne izložbe Renoara i Kur-

ISTORIJAT JUGOSLOVENSKIH PREDSTAVLJANJA

Istorija Jugoslavije

Bijenale je za jugoslovenske umetnike, kritičare i posetioce uvek predstavljao metu živog interesovanja, i bitno je uticao na formiranje ukusa i stavova o savremenoj umetnosti

bea, dok generalni sekretar Fradeleto odstranjuje iz španske sekcije u centralnom paviljonu jednu Pikasovu sliku, bojeći se da bi takva novost mogla skandalizovati gledaoce, pa će Pikaso izlagati prvi put na Bijenalu tek 1948. godine.

U periodu Prvog svjetskog rata Bijenale se ne održava. Godine 1920. na čelo manifestacije dolazi Viktorio Pika, koji dovodi impresioniste, postimpresioniste, grupu Most (Die Brücke), a 1922. organizuje retrospektivnu izložbu Modiljanija, kao i izložbu crnačke skulpture, koja izaziva ozbiljne kritike. Bijenale postepeno mijenja pravac, a 1930. godine nije pod kontrolom grada, već prelazi pod kontrolu fašističke države.

U međuvremenu se izgrađuju novi nacionalni paviljoni, među kojima 1938. i jugoslovenski.

Bijenale prekida s radom u septembru 1942. godine, kada su nacionalni paviljoni praktično pretvoreni u izložbe "vojničkog slikarstva", "mornaričkog slikarstva", "zračnih snaga".

OSMATRAČNICA: Prvi Bijenale poslije Drugog svjetskog rata otvoren je 1948. godine. Te godine se iznova počinje od impresionista i mnogih čuvenih imena, a Gutuzo organizuje prvu izložbu Pikasa. Te godine Pegi Gugenhajm

BORUT VILD

izlaže svoju čuvenu kolekciju koju će nakon toga trajno smjestiti u palati Ca' Venier dei Leoni, i koja će postati umjetnička baština moderne Venecije. Jugoslavija ne izlaže te 1948. godine, pa u praznom jugoslovenskom paviljonu radove izlaže Oskar Kokoška.

Slijedi period u kome Bijenale preuzima ulogu osmatračnice za savremenu umjetnost. Na Bijenalu izlažu svi značajniji umjetnici našeg doba, dok će pojedini pokreti dobiti svjetsku afirmaciju upravo na Bijenalu. Tako je 1962. godina enformela, a 1964. američkog pop-arta.

Godina 1968. je godina studentskog pokreta koji sprečava otvaranje Bijenala, koje se u tom periodu našlo na meti ne samo ultralijevih struja. Od tada počinje period institucionalnih promjena. Ukidaju se nagrade, koje će se ponovo dodjeljivati tek 1978. godine.

Gotovo stalna prisutnost umjetnika sa jugoslovenskog prostora u prvim decenijama Bijenala konačno je nagrađena izgradnjom jugoslovenskog paviljona 1938. godine. Način izlaganja na Bijenalu bio je isti za sve umjetnike – žiri odabira umjetnike koji su slobodni da izlažu šta oni odaberu, dok je generalni sekretar imao pravo i direktno pozivati umjetnike. Time je žiri bio presudan sve do izgradnje paviljona i pozivani umjetnici su bili oni već afirmisani na drugim salonima evropskih centara. Vlaho Bukovac, u trenutku poziva da prvi put izlaže na Bijenalu 1897. godine, ima niz evropskih priznanja. Paja Jovanović izlaže na Bijenalu 1907. i 1912, a Ivan Meštrović 1907. i 1914. godine, kada kao gotovo središnja ličnost Bijenala izlaže u Centralnom paviljonu "Italija" trideset devet djela "Kosovskog ciklusa", kojima je već ostvario velik uspjeh na Internacionalnoj izložbi u Rimu 1911. godine. Meštrović će izlagati na Bijenalu još tri puta: 1926, 1938. i 1942. godine. Na Bijenalu 1928. godine Milo Milunović izlaže dvije slike, a drugi put se pojavljuje na Bijenalu u novom jugoslovenskom paviljonu 1938. godine.

Inauguracija jugoslovenskog paviljona je 1938. godine pod upravom komesara Milana Kašanina, u to doba direktora Muzeja princa Pavla. Milan Kašanin odabira per slikara i jednog vajara: Matiju Jamu, Vladimira Becića, Ljuba Babića, Petra Dobrovića, Mila Milunovića i vajara Toma Rosandića. Kašanin je komesar i narednog ratnog izdanja Bijenala 1940. godine, na kojem učestvuje samo dvanaest zemalja. Jugoslavije nema na Bijenalu 1942. godine, kada se pojavljuje Nezavisna Država Hrvatska.

Od 1950. godine Jugoslavija nastupa u kontinuitetu, izgrađujući postepeno ugled u svijetu umjetnosti, umnogome zahvaljujući i komesarima poput Marina Tartalje 1952, Franca Štelea 1954, Aleksе Čelebonovića 1956. i 1958, Zorana Kržišnika 1960. Naši umjetnici počinju dobijati i prva značajna priznanja: France Mihelić nagradu za grafiku 1954, Zoran Mušić za grafiku 1956, Miodrag B. Protić nagradu UNESCO-a za slikarstvo 1956. godine. Na prelazu između pedesetih i šezdesetih godina Jugoslaviju predstavlja niz snažnih umjetničkih ličnosti kao što su: Vojin Bakić, Mario Pregelj, Lazar Vujaklija, Olga Jevrić, Krsto Hegedušić, Gabrijel Stupica, Edo Murtić, Drago Trsar, Petar Lubarda, Dušan Džamonja, a zatim šezdesetih Janez Bernik, Oton Gliha, Stojan Ćelić, Ordan Petlevski, Olga Jančić i drugi. Nakon prelomne 1968. godine, na Bijenalu 1970. komesar Zoran Kržišnik predstavlja radove Jagode Buić, Dušana Džamonje i Janeza Bernika. Slijedi Bijenale 1972. godine komesara Miodraga B. Protića sa djelima Vlade Veličkovića, Dušana Otaševića i Vjenčeslava Rihtera, a naredne 1974. godine Jugoslavija ne učestvuje na Bijenalu. Radoslav Putar je komesar na Bijenalu 1976. godine, a 1978. komesar Boris Petkovski sa tematskom izložbom pod naslovom "Od prirode do umjetnosti – od umjetnosti do prirode". Kržišnik, komesar na Bijenalu 1980. godine, izlaže modele ili fotografije spomenika revolucije ili žrtava rata Bogdana Bogdanovića, Dušana Džamonje, Slavka Tiheca i Miodraga Živkovića. Izvan službene jugoslovenske selekcije, na posebnoj tematskoj izložbi "Aperto" inaugurisanoj 1980. učestvuje Marina Abramović sa Ulajem (Marina Abramović je već 1976. na Bijenalu izvela performans "Umetnost treba da bude lepa... umetnici trebaju da budu lepi"). Na "Apertu" 1982. učestvuje Braca Dimitrijević, a De Stil Marković i Viktorija Vesna Bulajić na "Apertu" 1986.

Ješa Denegri je komesar 1982. godine i on poziva Borisa Iljkovskog, Andraša Šalamuna i Editu Šubert, a komesar Davor Matićević 1984. pravi presedan i izlaže samo jednog umjetnika, plakate Borisa Bučana, što će ponoviti i komesar Jure Mikuz 1988. godine sa djelima Janeza Bernika. Između ova dva Bijenala, 1986. godine, komesar Andrej Medved izlaže djela Emerika Bernarda, Zvjezdane Fio, Nine Ivančić, Milete Prodanovića, Luja Vodopivca.

Poslednje izlaganje Jugoslavije uoči njenog raspada je 1990. godine kada komesar Zoran Gavrić predstavlja djela Fila Filipovića.

Godine 1993. Jugoslavija ne izlaže, a na Bijenalu sa nacionalnim predstavljanjima pojavljuju se Slovenija, Hrvatska i Makedonija. U okviru projekta A.B. Olive pod naslovom "Koegzistencija umjetnosti", kao jedan od saradnika na pripremi izložbe je i Biljana Tomić, koja predstavlja djela Marine Abramović i Brace Dimitrijevića.

Godine 1995. Jugoslavija se vraća na Bijenale sa komesarom Radislavom Trkuljom i dodatnim komesarom Vesnom Milić, koji izlažu u jugoslovenskom paviljonu djelo Miloša Šobajića. Budući da se po dogovoru Srbija i Crna Gora smjenjuju naredne 1997. godine, komesar Branislav Sekulić predstavlja slikarstvo Voja Stanića. Godine 1999. iznova je komesar Radislav Trkulja uz dodatnog komesara Vesnu Milić, i oni predstavljaju djela Milorada Damnjanovića, Marijane Gvozdenović, Slobodana Kaića, Mladena Marinkova, Borislave Nedeljković-Prodanović i Todora Stevanovića. Poslednji Bijenale prije ovogodišnjeg za Jugoslaviju je priredio Petar Ćuković sa djelima Milije Pavićevića i Olega Kulika.

O. STOJOVIĆ

ljivati tek od 1986. godine, a od 1972. godine Bijenale prvi put ima temu "Djelo ili ponašanje". Godine 1974. godine manifestacija nije održana, da bi se konačno 1976. i 1978. godine Bijenale vratio u normalu, u stare institucionalne okvire. Od 1980. godine osniva se sekcija za arhitekturu, i direktor Paolo Portogezi otvara prvi put ambijent Korderije u Arsenalu. Izložbu "Aperto 80", posvećenu mladim umjetnicima, predstavljaju Akile Bonito Oliva i Harold Zeman u bivšim skladištima soli na Zaterama. U narednim godinama Bijenale prati kontinuitet u vidu velikih tematskih izložbi, kao npr. Bijenale iz 1986. godine pod naslovom "Umjetnost i nauka".

Devedesete godine predstavljaju i period proslave stogodišnjice, tako da je 45. Bijenale, pod direkcijom Akila Bonita Olive, koji je trebalo da se održi 1992. godine pomjeren na 1993. U centru proslave stogodišnjice Bijenala 1995. godine nalazila se izložba "Identitet i različitost", koju je osmislio Žan Klera: predstavljena su djela najvećih umjetnika XX vijeka, iz svih najznačajnijih svjetskih muzeja. Naredni, 47. Bijenale predstavlja Đermano Čelant, sa temom "Budućnost, Sadašnjost, Prošlost", gdje se susreću tri generacije umjetnika između 1967. i 1997. godine. Te godine na Bijenalu učestvuje 58 zemalja, a Zlatni lav se dodjeljuje Marini Abramović i Gerardu Rihteru.

Poslednje dvije manifestacije iz 1999. i 2001. godine su pod upravom Harolda Zemana, a posljednja, 49. izložba registruje najveći broj zemalja učesnica u istoriji ove manifestacije – 63, kao i rekord u broju posjetilaca – 243.000. Na tom Bijenalu Harold Zeman simbolično predstavlja djelo Jozefa Bojsa kao "kraj XX vijeka", pa se može reći da je time i završen ciklus velikih izložbi otpočet sedamdesetih godina. Globalna stvarnost u kojoj živimo ne daje više mogućnost jedinstvenog predstavljanja od strane direktora-autora izložbe, pa se time ovogodišnji Bijenale pretvara u veliki organizam u čijoj se unutrašnjosti izražavaju različiti i autonomni vidovi savremene umjetnosti. ■

OLIVERA STOJOVIĆ

Zograf na Bijenalu

U jednom od pratećih programa ovogodišnjeg Bijenala u Veneciji, na nekoliko različitih lokacija 12. 13. i 14. juna italijanski umetnik Enriko Mičeleto izveo je performans GONDOLLA®, koristeći različite banknote imaginarnih zemalja koje su za ovu priliku dizajnirali dvadesetak uglavnom italijanskih umetnika, i među njima naš strip autor Aleksandar Zograf. Ime ovog projekta je *Bank of Fun*, a Zograf je za ovu priliku dizajnirao novčanicu za zemlju Hipnagogiju, čija je novčana jedinica "uzdah". N. G.

KNJIGE

Freska u šesnaestercu

Muharem Bazdulj: Travničko trojstvo (Durieux, Zagreb, OKF Cetinje, Buybook, Sarajevo, 2002); Koncert (V. B. Z., Zagreb, 2003)

Ne znam kako danaske stoji stvar s *mladim književnim snagama* u Tolstojevoj Jasnoj Poljani i okolini, ali ne verujem da im može biti mnogo teže nego što je mlađanom Muharemu Bazdulju (rođ. 1977!) bilo da u književnost zaplovi – i to meandrirajući vlastitim, osebujnim putevima – baš iz Andrićevog Travnika! Ako ostaneš zarobljenikom andrićevske paradigme – jao tebi, bedni, provincijalni, nedostojni plagijatorski crve! Ako je se revolucionarno i negatorski otreseš, rizikuješ da ti s razlogom prišiju titulu patuljka koji se blentavo diči time što vidi dalje od velikana, iako mu čuči na ramenu...

No, čini se da se Muharem Bazdulj baš i nije dao zastrašiti ovim teretom tuđe slave, asocijativno vezanim za njegov rodni grad, već je dao slobodno i bez kompleksa izgraditi "svoj" Travnik, načinivši ga prizorištem mnogih svojih proza, bilo kao "realno" mesto radnje, bilo kao sanjani "izgubljeni raj". Prve dve zbirke pripovedaka, *One Like Song* i *Druga knjiga* Bazdulj je objavio u Sarajevu, dočim u *Travničkom trojstvu* – koje mu je donelo priznanja na terenu širem od matičnog – mladi bosanski autor u osnovi samo produbljuje svoje autorske strategije i opsesije, vešto se – ali i sa osvežavajućim *touchom* gotovo detinje ličnosti, neskrivene iza naslaga blaziranosti ili ironije – poigravajući i sa narečenom andrićevskom paradigmom (priča *Drugo pismo iz 1920* tu je veoma znakovita; na nju takođe vredi skrenuti pažnju i kao na jedan od najupečatljivijih eseja o racionališućem stereotipu "vekovnih bosanskih mržnji"), ali i sa nizom literarnih i popkulturnih referenci, a sve to mahom bez starmalog *demonstriranja učenosti* preko grbače nedužnog čitaoca. Čak i kada gdegde tih *linkova* bude malko previše, pre izgleda da su oni posledica ne baš savršeno iskontrolisane piščeve želje da uputi na (kišovske i sasvim uslovno borhesovske, baš koliko i rokerske) korene i ishode svog "sentimentalnog vaspitanja" – a poradi potpunijeg čitanja njegovih priča – negoli na potrebu da se opseni prostota. Sa prostotom, bilo kojom, autor uostalom i ne komunicira: njegove su proze veoma samosvesno namenjene samo recipijentu sposobnom da po(d)nese sve njihove značenjske slojeve.

Sve uspelije proze među njih deset u *Travničkom trojstvu* smeštene su usred ili bar negde u blizini bosanskog ratno-poratnog weltschmerza, ali na način kakav ovde (a čini se ni "tamo"!) još nije viđen, daleko od "ratno-veteranskih" priča (pa makar i sa antiratnom konotacijom), a i od stereotipne "jugonostalgije": Bazdulj je, ako ništa drugo, bio odveć mlad i za aktivno sudelovanje u ratu i za sećanje na Jugoslaviju iz perspektive odrasle osobe. Zato "Jugoslavija" u tematsko-motivsko-referencijalnim slojevima njegovog pisma i nije preživela kao Država, nego samo u onome u čemu je nedvojbeno vredela: kao *kulturna poputbina*, anarhoidna, ali zanimljiva *škola različitosti*, iz koje su pametni izvlačili bogatstvo, a ostali (većina?) frustracije. *Anyway*, *Travničko trojstvo* jeste *bosanski bluz* neke nove škole, u kojem Bazdulj suvereno, s fatalizmom dopuštenim prozaiku, razmatra sudbinu bosanskog identiteta (*Papina djeca*), emigrantskog iskustva, čitalačkog i slušalačkog odrastanja uz gruvanje haubica, trošnosti prijateljstava u smutnim vremenima koja mame na Izdajstvo, zbunjenosti Drugih (stranih "misionara") pred složenošću – a opet, i paradigmatskom, zapravo *dosadnom* jednostavnošću bosanske/balkanske Velike Priče etc., svesno joj se suprotstavljajući desetinom Malih Priča širokog dejstva...

Kratki roman *Koncert* unekoliko je zaokret u Bazduljevom opusu, utoliko što se pisac okreće gotovo "reporterskom" stilu, namerno zame-

INTERVJU: MUHAREM BAZDULJ, PISAC

Jabuke iz Andrićevog vrta

"Pisanje shvatam kao vrstu komunikacije, a komunikacija jeste ključna riječ, između mene i ljudi koji slično misle, slično osjećaju i imaju sličan senzibilitet, ljudi koji su nekad u najbližem komšiluku, a nekad na kraju svijeta"

Na žalost, knjige Muharema Bazdulja, jednog od najboljih mladih pripovedača na štokavskom govornom području, još nije moguće naći u knjižarama u Srbiji. Rođen 1977. u Travniku, Bazdulj je do sada objavio četiri knjige – zbirke priča *One like a Song* (1999), *Druga knjiga* (2000) i *Travničko trojstvo* (2002) i, nedavno, roman *Koncert*, u kom mu je sarajevski koncert grupe U2 održan septembra 1997. poslužio kao povod da ispriča jednu priču posle koje vam ništa neće biti *svejedno*. A za to, uostalom, literatura i služi.

"VREME": Četiri godine nakon sarajevskog koncerta grupe U2, 1997. godine, vratili ste se na taj događaj i opisali ga u knjizi *Koncert*. Odakle potreba da se vratite na ovaj događaj?

MUHAREM BAZDULJ: Tu postoji nekoliko razloga, no najprije ću se zadržati na onoj možda najbanalnijoj, na razini pukog povoda. Naime, u proljeće 2001. trebalo je da idem na koncert Nika Kejva u Ljubljanu. Kupio sam ulaznicu i predao pasoš u slovenačku ambasadu, ali zbog nekih administrativnih problema nisam mogao dobiti vizu. Bilo mi je krivo zbog toga. Volim Nik Kejva i želio sam na nisku koncerata grupa i muzičara koje volim staviti i njegov koncert, ali šta se može – viša sila i nisam otišao. Ponukan tim događajem, sjetio sam se koncerta grupe U2 u Sarajavu, održanog 23. septembra 1997, i razmišljajući o kontekstu cijelog događaja, i što se tiče vremena i što se tiče mjesta njegovog održavanja, shvatio sam koliko god dugo da živim i na koliko god još možda i stotina koncerata otišao, taj događaj će ostati potpuno jedinstven, a kao literarna tema je savršen. Čudilo me kako se to još niko nije sjetio da obradi. Što se tiče samog benda, to je neka vrsta fanovske priče. Kao što su ljudi rođeni četrdesetih voljeli The Beatles i Rolling Stones, tako sam ja, pored svih drugih grupa koje sam volio, U2 volio najviše. To je jasno vidljivo i u mojim ranijim knjigama. Time kao da sam sebi "kupio" pravo da baš ja o tome napišem knjigu. I treća stvar, također vrlo bitna u kontekstu poslijeratne Bosne, jeste da je u tom trenutku u Sarajevu održala koncert bilo koja bitna rok grupa našeg vremena, REM, Radiohead ili bilo ko, sigurno je da bih otišao na koncert i bilo bi mi lijepo, i vjerujem da bi i takav koncert imao svoju simboliku. Ali je upravo U2 bila grupa koja je imala najveće pravo da njihov koncert bude momenat koji će simbolički označiti kraj rata i svega što se desilo.

Postoje u vašim knjigama dve vrste upadljivih referenci – one koje se tiču literature i one koje se tiču popularne kulture. One u njima imaju istu funkciju, i istu "težinu".

U *Travničkom trojstvu*, kao i u prethodnim knjigama priča, bio sam više obilježen, da upotrebim tu riječ koju inače ne volim previše, postmodernom poetikom u najširem smislu. U *Koncertu* taj tas se na izvjestan način premješta, što je uvjetovano samom temom. U ovoj knjizi govorim o stvarnom događaju koji je *non fiction*, i morao sam taj tekst da napišem sa druge tačke gledišta, u odnosu na onu u *Travničkom trojstvu*. Kao što Markes piše *Vest o jednoj otmici* na žurnalistički, a *Sto godina samoće* na potpuno barokni način. Tema diktira formu, a ne obrnuto. *Koncert* je definitivno prohodnija knjiga, ima širu komunikaciju, a istovremeno se nastavlja na moje prethodne knjige – iz nje proizilazi jedna vrsta metafore koja se ranije samo naslućivala.

Ona jeste prohodnija, ali je i kondenzovanija...

Tačno. Ja sam tu htio u kraćoj formi postići nekakav koncept *spojenih posuda* koji se obično koristi u mnogo dužim romanima, romanima od četristo ili petsto stranica. Varirati tačku gledišta iz poglavlja u poglavlje, pa i unutar istog poglavlja. U posljednjem Ljosinom romanu *Jarčevo slavlje*, koju sam pročitao poslije pisanja *Koncerta*, u najuzbudljivijim poglavljima postoje situacije u kojima se čak i u jednoj jedinoj rečenici mijenjaju vizure. Nešto slično je i kod mene. Semezdin Mehmedinović, bosanski pjesnik koji živi u Americi, rekao mi je da je u *Koncertu* vidio onaj francuski model romana od stotinjak stranica. Drago mi je ako sam to uspio postići.

Linkovi do vaših omiljenih pisaca i pesama rasuti po vašim pričama zatvaraju jedan krug, *mrežu*, senzibiliteta do kog vam je stalo. Jedan od važnih pisaca u tom smislu je Ivo Andrić, a jedna od priča u *Travničkom trojstvu* je i *Drugo pismo iz 1920*, rođeni ste u Travniku, Andrićeva senka u vašim pričama je veoma upečatljiva.

Samom činjenicom da si rođen u Travniku uspostavlja se specifična relacija prema Andriću, čak iako nisi pisac. A ako si pisac, to sadrži mogućnost da se na bazi Andrićevog literarnog svijeta prave neke igre, kontrapunkti. U centru Travnika postoji rodna kuća Ive Andrića, ona je ograđena jednim velikim zidom i iza tog zida raste valjda jedina jabuka u samom centru grada. Mi smo se kao djeca, skoro kopirajući dječije fascinacije iz one starinske literature Branka Ćopića, penjali preko tog

njujući "eruditsku" naraciju svedenim, minimalističkim izrazom u kojem je sve (do škrtosti!) podređeno ekonomičnosti pričanja Priče, one o jednom već mitskom Koncertu (U2 u Sarajevu 1997) kojem su prisustvovale desetine hiljada ljudi, ali koji je odnekud morao sačekati na Bazdulja – i ni na koga drugog – da bi se prava Priča o njemu mogla čuti...

Pisac *Koncerta* odlično je uočio veoma snažan simbolički potencijal ovog događaja: mnogi će sasvim ozbiljni ljudi reći da je ovaj rokerski *show* na Koševu označio "pravi" kraj rata u Bosni, mnogo ubedljivije od stiskanja ruku one trojice nepomenika po Dejtonu i Parizu. I Bazdulj odlučuje da prati neke aktere tog zbivanja – dakako, one iz publike, mada ima i (manje uspelog) virkanja u *backstage* – prikazujući kroz ovu panoramu (mladih) likova svu složenost postratne Bosne i dubinu njenih trauma, skrivanih iza pravoverničke mrgodnosti ili "neznabožačke" *šege*, sasvim svejedno. Na ovako skučenom prostoru sa ovoliko "glavnih i glavnijih" likova, nije bilo mnogo mesta za suptilnije iznijansiranu karakterizaciju. Reklo bi se da se tu pisac ponajbolje snašao kod onih koji su mu najbliži, poput Travničanina Marka ili vojnika Damira, dok su neki drugi (gotovo neizbežno) svedeni na ovlaš iskrokirane manekene određenih senzibiliteta i svetonazora, među kojima je osobito neuspeo prekomerno

zida i krali jabuke. Krali "Andrićeve jabuke". Kad imaš u ranom djetinjstvu jednu takvu anegdotu, onda moraš uspostaviti lični odnos prema Andriću. Nisam ja sa 15 godina uzeo da čitam Andrića, nobelovca, pa me se to dojmilo, već sam iz njegovog vrta krao jabuke, prije no što sam bilo šta njegovo pročitao. Inače sam na *Drugo pismo iz 1920.* imao jako mnogo reakcija. Najveći mogući kompliment koji sam dobio je onaj kada je Ivo Žanić rekao da se Andrićevo *Pismo iz 1920.* više ne može shvatiti bez moje priče i da bi se one morale čitati jedna kraj druge. To mi je mnogo značilo. Na slučaju Andrićeve priče, na jedan simbolički način, pokazuje se šta u ovakvim vremenima može da učini zloupotreba književnosti i ideološko čitanje književnosti.

Koji su razlozi koji su vas naveli da napišete *Drugo pismo iz 1920?* "Endemična mržnja" iz Andrićeve priče često se pominjala i koristila da objasni sve ono što se dešavalo u Bosni s kraja XX veka.

Gledajte, stvar s tom pričom je vrlo interesantna. Kažu da je ona dijeljena stranim novinarima u Karadžićevom štabu na Palama kao nekakva *potvrda* da je rat u Bosni tek *vječno vraćanje istog*. Takva njezina instrumentalizacija učinila je da ova priča doživi nekoliko postmodernih *odjeka*. Meni su osim moje priče poznate i one Dževada Karahasana i Baškima Šehua. No vratimo se malo na samu Andrićevu priču. Maks Levenfild bježeći od "endemične bosanske mržnje" na najstrašniji mogući način skončava u Španiji, u građanskom ratu. Ne mora se biti pretjerano inteligentan da bi se razumjela ona, toliko andrićevski ironična finalna rečenica: "Tako je završio život čoveka koji je pobegao od mržnje." Moja priča *Drugo Pismo iz 1920. godine* jest najprije kulturološki ili postmodernistički dijalog sa Andrićem (kao i sa Agatom Kristi, a ta je caka meni kao autoru strašno draga), to je, kako bi kazao Žanić, svojevrsna resemantizacija Andrićeve novele i neka vrsta književnog (kao jedinog mogućeg) *razračunavanja* sa dominantnom ideološkom interpretacijom te priče, ali to je također i svojevrstan odgovor na povremenu protutezu koja veli da Bosna ne samo da nije zemlja mržnje nego je, naprotiv, arkadijska zemlja vječite idile. Andrićev junak poginuo je u Španiji, moj je junak poginuo u Bosni, a ubila ih je ista mržnja. Mržnja je ubijala nevine ljude i u Srebrenici i u Njujorku, i u Varšavskom getu i u Jasenovcu, i u Vukovaru i u Sabri i Šatili, i u Vijetnamu i u Čileu, i nema valjda tačke na svijetu netaknute mržnjom.

Rat u vašim pričama pulsira ispod rečenica na jedan čudan način. Bili ste jako mladi kada je rat počeo...

Većinu pisaca muškaraca rat je zatekao u muževnom dobu, i oni su imali svoje "vojničke" priče. Ja sam sve vrijeme rata bio maloljetan, i izbjegao sam tu vrstu vojničkog iskustva. Ali tu "civilnu adolescenciju", pubertet u ratu, teško može da shvati neko ko je nije doživio. Mene je rat zatekao u osmom razredu osnovne škole. Izbjeći ću da o tome govorim predirektno i ispričaću dvije slike koje mi prve padaju na pamet. Prva slika je da smo 1993, od početka juna do kraja septembra, bili potpuno bez struje. Kad kažem potpuno hoću reći da struje nije imala ni bolnica ni bilo koji "prioritet". Mi dečkići i cure igrali smo se onih glupih društvenih igara, tipa monopol, kada je jedna djevojka došla i rekla "došla struja", i mi joj nismo vjerovali. To je jedna vrsta primordijalnog odnosa prema stvarima, kad ti se takva jedna stvar čini onakvom kakva se činila onima kojima je Tesla tako nešto prikazivao. Kao nešto fantastično, nešto što ne postoji. A postojalo je. Otišao sam kući, upalio televizor i televizija je prikazivala koncert grupe U2 negdje u Italiji, gdje se Bono obraća ljudima i kaže: "Ova pjesma je posvećena ljudima u Bosni." To je situacija koja te poslije mora natjerati da taj U2 doživljavaš na neki skoro metafizički način. Druga slika je iskustvo čitanja. Ja volim da čitam, ali posebno iskustvo čitanja je kada se čita pod svijećom kraj koje se, pošto sama svijeća daje premali krug, stavi ogledalo, koje pak daje veći krug koji liči na one oreole koji sveci imaju iznad glava. Te dve, u suštini marginalne scene, čini mi se, najbolje iskazuju, na metaforičan način, moj odnos prema tome. Vjerovatno se u sebi nisam dovoljno odvažio da neka direktna iskustva rata književno obradim. Vjerujem da će toga biti u nekoj od narednih knjiga.

Ako je centralna tačka vaših priča bosanska tragedija, njihov prostor na više nivoa je prostor ovog jezika. Kakav odnos imate prema Jugoslaviji, državi koje više nema.

Imao sam 15 godina kada je počeo rat, ali sam se i prije i poslije toga trudio da komunikaciju sa prostorom koji je jezički identičan, misaono ostvarujem. Knjige Radomira Konstantinovića, Borisa Budena, Ivana Čolovića, uvijek sam smatrao dijelom sopstvenog "teoretskog emotivnog prtljaga", ako se tako može reći, a mislim također da je nužno ostvarivanje jedne jedinstvene književne scene od Varaždina do Niša, da ne kažem od Vardara pa do Triglava. Zatvaranje u uske lokalne kontekste odgovara samo mediokritetima. Pisci poput Aleksandra Hemona, Miljenka Jergovića, Igora Štiksa, Saše Ilića, Ognjena Spahića, Biljane Srbljanović, Balše Brkovića, Nenada Veličkovića itd. nadilaze te književnosti kojima, da tako kažem, pripadaju pasoši i tvore jednu zajedničku literarnu scenu. U tom smislu su značajni projekti tipa časopisa "Bal Canis" i tipa ove edicije u kojoj je izišlo i *Travničko trojstvo*, edicije koja združuje po jednog pisca iz Bosne, Crne Gore, Srbije i Hrvatske. Tu je, međutim, nužna i svojevrsna "birokratska logistika" tj. iznalaženje mogućnosti da se, recimo, knjiga štampana u Zagrebu nađe i u novosadskim ili mostarskim knjižarama, knjiga sarajevskog izdavača u Podgorici ili Splitu, a knjiga iz Beograda u Tuzli ili Rijeci.

Na kraju, pitanje smisla pisanja, koje se ne uklapa u *savremene strategije*, ali moram da ga postavim .

Hermetičnost u literaturi s kraja XX vijeka uvijek sam doživljavao kao vrstu šifre, zaštite od "nedostojnih očiju". Koliko god izgledalo patetično, literaturu vidim kao vrstu poruke u boci koja treba da dođe "izabranom". Pisanje shvatam kao vrstu komunikacije, a komunikacija jeste ključna reč, između mene i ljudi koji slično misle, slično osjećaju, i imaju sličan senzibilitet, ljudi koji su nekad u najbližem komšiluku, a nekad na kraju svijeta.

NEBOJŠA GRUJIČIĆ

šematizovani i redikulizovani lik fudbalskog navijača Seje (FK Željezničar, jašta!), kojem su za ama baš sve loše i mrsko na svetu krivi "pitari" (navijači FK Sarajevo, ali, "prenosno", i sve *guzonje* ovog sveta), pa je i na koncert na Mrskom Mestu došao tek nadajući se da će publika da im uništi stadion...

Ovako obimom tanušan knjižuljak na prvu loptu upućuje na izostanak ambicije, no *Koncert* je zapravo odvažno pokrenuta prozna avantura, koja se uglavnom isplatila: minuciozno oslikavanje "realističke" *freske na malom prostoru* nije nimalo jednostavan posao (ko ne veruje neka proba!), i Bazdulj je uspeo u tome da, pišući "tek" fanovski romančić za svoju dušu, demonstrira zavidno umeće snalaženja u "šesnaestercu" u kojem je veoma tesno, pri tom na svoj način ostajući sasvim blizu onog zavodljivog i opasnog andrićevskog bosanskog sveta, mada uključenog na 220 volti. ■

TEOFIL PANČIĆ

DŽEZ FESTIVAL U KOSOVSKOJ MITROVICI

Više od muzike

Ljudi na Kosovu pokušavaju da žive normalan život. Početkom juna u severnoj Kosovskoj Mitrovici održan je džez festival

Ljudi na Kosovu pokušavaju da žive normalan život. Početkom juna u severnoj Kosovskoj Mitrovici ponovo je stvoren džez festival. Ovakve muzičke manifestacije u našoj zemlji tretiraju se kao luksuz i uglavnom su prepuštene retkim zaljubljenicima sa dovoljno snage i upornosti da se prihvate takvog teškog posla. Organizacija džez festivala je krupan zalogaj i za mnogo veće i "beriće tnije" sredine, a traje mesecima. Utoliko više zadivljuje podatak da je od rađanja ideje do njene realizacije u Kosovskoj Mitrovici prošlo svega mesec dana. Inicijativa je potekla od grupe entuzijasta, okupljenih u Udruženje ljubitelja muzike Kosmeta "UNIA-M" koja je uložila ogroman napor da prikupi potreban novac, pribavi sve neophodne administrativne dozvole od KFOR-a i domaćih vlasti i koordinira još mnoštvo pratećih organizacionih detalja na zadivljujuće visokom nivou. Za neupućene, Kosovska Mitrovica je u bivšoj Jugoslaviji bila poznata po amaterskom big bendu koji je svirao džez. Uz postojeće profesionalne orkestre velikih centara kao što su Beograd, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Novi Sad i Skoplje, ovaj orkestar je sticao svoje mesto i reputaciju kao svojevrsni kuriozitet na Balkanu. Predvođeni gitaristom Petrom Rakićem, ljudi različitih profesija i godišta su se vredno i sa strašću posvetili džezu, stvorivši i jedan solidan krug slušalaca i poznavalaca kojim se ne mogu pohvaliti ni mnogo veći gradovi. Kosovska Mitrovica je 1989. i 1990. organizovala internacionalne džez festivale, ali su potonje dramatične "godine raspleta" grubo prekinule sve.

Ipak, jednom posejano seme našlo je načina da ponovo nikne. Jezgro bivšeg orkestra ove godine najavilo je ponovno okupljanje i vraćanje džeza na ove prostore. Prvi korak bio je organizovanje festivala. Uspostavljena je veza sa beogradskim džez muzičarima, naviknutim na stalnu borbu, u gotovo gerilskim uslovima, za očuvanje ove muzike na našim prostorima. Formiran je organizacioni odbor u koji su sa velikim entuzijazmom ušli ljudi kao što su Neško Ilić, Petar Rakić, Nebojša Avramović, Slavoljub Ćosić, Ljubiša Baščarević, Isat Murić, Ljubiša Petrović, Slaviša Orlović, beogradski muzičar Branko Marković... Uz podršku Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju i brojnih sponzora iz Mitrovice i Zvečana, rođen je North City Jazz&blues Festival. Na bazenu u Zvečanu 6. i 7. juna nastupilo je sedam bendova, a nakon programa u klubu "Crna dama" nastavljali su se tradicionalni tzv. jam seissioni do kasno u noć.

Festival je otvorio "Stanković Formation", podmladak beogradske džez scene škole "Stanković", čija je mladost jasna simbolična poruka da i ovaj festival, kao i džez, imaju lepu budućnost pred sobom. Raspoloženoj publici se predstavio i "OK Connection" iz Niša. Atmosfera je proključala nastupom desetočlanog latino sastava "Fiesta Latina" iz Beograda i grupe "Di Luna Blues Band", kojoj se spontano pridružio ceo duvački korpus "Fieste Latine", na oduševljenje prisutnih. Drugi dan festivala otvorio je standardno dobri "Kvintet Fredija Stanisavljevića". Posebnu sentimentalnu vrednost imao je nastup "oca" kosovsko-mitrovačkog džeza, Petra Rakića, u duetu sa trubačem Brankom Bartom. Posle višegodišnje pauze Rakić je svirao pred svojom publikom najavljujući definitivan povratak mitrovačkog big benda. Festival je sa nekoliko biseva zatvorio legendarni "Point Blank" iz Beograda. Inspirisani muzičari, svesni da su akteri događaja koji je mnogo više od obične muzičke manifestacije, pružili su sve od sebe.

Ali, istinski heroji festivala jesu organizatori i neverovatna publika. Njihova radost i toplina gotovo su dirljivi, ali zapanjuje i imponuje i stepen njihove stručnosti i upućenosti. Ispunjava ponosom činjenica da su na Kosovu ostali i takvi ljudi, snažni, autentični intelektualci, okrenuti životu, muzici, umetnosti. Dvodnevno druženje sa njima je lepo i nezaboravno iskustvo. Ti divni, postojani i istrajni ljudi su pravi borci za nacionalni ponos i lepšu budućnost svih nas.

Iako muzički uspeo, ovaj festival ima mnogo veći značaj, kao izraz težnje Srba sa Kosova da se vrate pravim duhovnim vrednostima, koliko im prilike dopuštaju. Sigurna sam da će u tome uspeti! ■

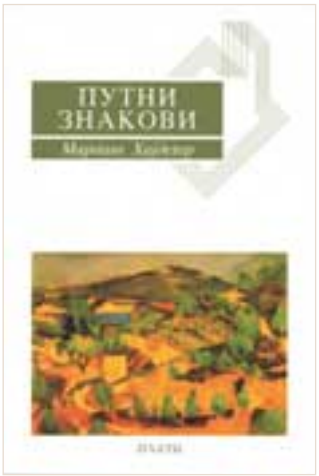
LJILJANA SAĐIL

FILOZOFIJA

Razaranje logike

Martin Hajdeger
Putni znakovi
Plato, Beograd 2003
prevod **Božidar Zec**

Kako biste odreagovali kada bi vas neko pitao: "šta ne misliš?". Pretpostavimo da ste pitanje dobro čuli, da ono glasi upravo tako: "šta ne misliš?" i da nije neumesna šala (naprotiv, pitanje je postavio pristojan stariji gospodin prodornog pogleda, uredno potkresanih brčića *à la* Hitler, odeven kao penzionisani službenik osiguravajućeg društva). Uljudno se osmehnete i, uvereni da je tip potpuno lud, brzim se hodom udaljite. (Ti što izgledaju savršeno normalni u stvari su najluđi!) Ukoliko bi se, u međuvremenu, ispostavilo da rečeni opis odgovara liku Martina Hajdegera, genijalnog filozofa i, u slobodno vreme, naciste, ta identifikacija ne bi poništila utisak da u pitanju ima nečeg zaista nerazumnog. Naprotiv.

Hajdeger, naravno, nije išao unaokolo i prolaznike prepadao pitanjem "šta ne misliš?", ali jeste postavljao pitanja koja su, sa stanovišta logike, bila čist atak na razum. Neka od tih pitanja, kao i neke odgovore, ovdašnji će čitalac, zahvaljujući pre svega prevodilačkoj energiji Božidara Zeca i upornosti izdavačke kuće Plato, pronaći u knjizi *Putni znakovi* (*Wegmarken*), Martina Hajdegera. Ova sveska respektabilne voluminoznosti (432 stranice), u kojoj su sabrani neki od najčuvenijih Hajdegerovih tekstova, pojavljuje se nakon knjiga *O stvari mišljenja*, *Predavanja i rasprave*, *Šumski putevi*, čime je u najvećoj meri zaokruženo prevođenje Hajdegerovih kraćih spisa na srpskohrvatski jezik.

Nit vodilja u *Putnim znakovima* zapravo je pitanje metafizike. Bilo da postavlja problem *ničeg* ("Šta je meta-

fizika?"), ontološke razlike ("Stav razloga"), istine ("O suštini istine"), čovečnosti čoveka ("Pismo o humanizmu"), glavna meta ostaje uvek ista – metafizika. U svakom od svojih likova ona je upućena na *ništa*.

Šta mislimo kada uplakanom detetu sa razbijenim kolenom kažemo "ne plači, nije ti *ništa*"? Ne, dakle, šta radimo (jasno je, tešimo dete), nego šta mislimo? I da li, uopšte, *ništa* možemo misliti? Da li možemo misliti ono što *nije* i da li možemo pitati šta je *ništa*? Pitati "šta je *ništa*?" znači pitati kako jeste ono što nije. Zar, tako pitajući, ne uništavamo samo pitanje, pa time i mogućnost odgovora? Zar pitanje sebi samom ne oduzima sopstveni predmet? Tim nizom problema Hajdeger otvara svoj čuveni tekst "Šta je metafizika?" i uvlači nas, bez pardona, u samo središte svoje filozofije.

U ravni razuma i logike ispitivanje onog *ništa* već je završeno. *Ništa* se, kaže logika, ne može misliti. Pitati "šta je *nije*?" protivrečno je, a protivrečnost je za logiku ćorsokak, kraj puta. Za Hajdegera, međutim, to je tek početak. Putevi koji nikuda ne vode (*Holzwege*) pravi su izazov. Nauka ne kaže *ništa* o tome *ništa*. Ali time što *ništa* ne govori o *ništa* ona sebi obezbeđuje mogućnost govora. Tek prećutkujući to *ništa*, ona je u stanju da kaže nešto.

Šta nas može približiti tome *ništa*?

Strepnja (*Angst*) je, kaže Hajdeger, "ukleto mirovanje" koje se nalazi "u tajnom savezu sa vedrinom i blagošću stvaralačke čežnje", ali i u stalnoj okrenutosti ka smrti. Strepnja nam oduzima moć govora. Suočen s *ničim* govor utihnjuje. Ta oduzetost pokazatelj je nadiranja onog *ništa*. Strepnja raskriva *ništa* i ukazuje na to da je ono, iako nemišljeno, (bilo) prisutno. *Ništa* se pokazuje kao neizrečeni i nemišljeni uslov mogućnosti onoga što jeste. Preokret je neočekivan i krajnje zbunjujući: iz apsurda na koji upozorava logika (ne može se istovremeno misliti i nemisliti) sada ulazimo u apsurd koji nas dovodi na sam rub mišljenja: čovek je čuvar Ničeg. U samome sebi čovek nosi vlastitu smrt. I upravo zato živi. Hajdeger slama moć razuma: "Sama 'logika' se raspada u vrtlogu izvornijeg ispitivanja." Pitanje o *ničem*, kao o onome što transcendira naše logičke i saznajne sposobnosti, metafizičko je pitanje (*meta* = iznad, *fizika* = priroda: ono što nadilazi, prevazilazi prirodu, transcendira je.) Ispitivati *ništa* znači dovesti u pitanje sve čvrste strukture koje sačinjavaju naš identitet, pokolebati našu sigurnost u nepromenljive oblike, suočiti se sa jezom metafizičkog pitanja. Metafizičko pitanje, međutim, još nije metafizika.

Posledice Hajdegerovog izvođenja su razorne: način na koji čovek nastoji da razume prošlost, sadašnjost i budućnost, jezik i nauku, svoje mesto u kosmosu, Boga i sebe samog, uslovljen je metafizičkim impulsom kao neupitnom prisutnošću sebi, kao identitetom slepljenim za unapred oblikovano sopstvo, kao samoutemeljujućom, supstantivirajućom subjektivnošću. Svet tehnike, koji savremenom čoveku pomaže da očuva identitet, nije ništa drugo do prerušeni svet metafizike. Razum je u svom prosvetiteljskom optimizmu samo preuzeo metafizičke strukture koje su carovale i pre prosvetiteljstva i upakovao ih u drugačije, naučno-tehničko ruho. No, savremeni čovek to više ne zna, jer je zaboravio. (Znanje je isto što i sećanje, tvrdio je još Sokrat.) Opčinjen tehnikom on produbljuje zaborav bivstvovanja u kom (zaboravu) živi.

U Hajdegerovom se mišljenju, naravno, mogu prepoznati mnogi motivi koje će on iskoristiti u svojoj nacističkoj fazi (iz koje, rekli bi cinici, nikada nije ni izašao). Rektorski govor iz 1933. godine u kom će izvarirati motive tla i krvi (tako drage nacistima svih boja i oblika), formalno članstvo u Hitlerovoj nacional-socijalističkoj partiji, opčinjenost Hitlerovim šakama, svastika na reveru čak i posle rata, ostaviće neizbrisiv trag u njegovoj biografiji, tim pre što se nikada nije nedvosmisleno odrekao svog nacističkog angažmana. Čitati Hajdegera iz perspektive njegove nacističke epizode moguće je i legitimno, ali je veliko pitanje da li i najplodnije. Njegovo je mišljenje isuviše moćno i inspirativno da bi se smelo svesti samo na taj momenat, ma koliko on značajan, znakovit, ili čak šokantan bio. Čitati ga najpre kao nacistu, a tek potom kao filozofa, znači prevideti fascinantno bogatstvo jednog strasnog mišljenja. Jer, mišljenje koje iskušava sopstvene granice ne može biti ni nevino, ni bezopasno. A Hajdegerovo je, sviđalo se to nama ili ne, upravo takvo.

IVAN MILENKOVIĆ

POZORIŠTE

Tužni raskorak

Georg Bihner **Vojcek**
režija **Boro Drašković**
igraju **Vladimir Ćirković, Milica Kljaić Radaković, Jugoslav Krajnov...**
Srpsko narodno pozorište, Novi Sad

Tekuća pozorišna sezona, koja se polako primiče kraju, uokvirena je dvema postavkama jednog od najvećih dela svetske dramske književnosti: poslednji Bitef otvoren je *Vojcekom* Georga Bihnera u samobitnom autorskom viđenju Boba Vilsona, a jedna od poslednjih predstava izvedenih na našim scenama bio je takođe *Vojcek*, ovog puta u režiji Bore Draškovića i izvođenju Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada (doduše, ova predstava je premijerno izvedena još pre mesec dana, ali smo mi, iz različitih razloga, tek sad uspeli da joj posvetimo pažnju).

A.ANDIĆ

Osim ovog *znakovitog* vremenskog pozicioniranja, ove dve predstave imaju malo toga zajedničkog; ne računajući sporadične konkretne paralele (recimo, upotrebu songa kao dramaturške forme), najveća sličnost na opštem planu nalazila bi se u tome što predstava Bore Draškovića očigledno želi da razvije, za uslove konzervativne teatarske sredine kakva je naša, savremen teatarski izraz, dok je Bob Vilson već decenijama jedna od najmarkantnijih figura pozorišnog "modernizma"... U čemu se, onda, ogledaju te *modernističke ambicije* predstave *Vojcek* SNP-a (uprava pozorišta je neprekidno plasirala marketinški slogan da je reč o "evropskom teatru")?

Ono što se prvo uočava jeste orijentisanost predstave ka audio-vizueulnim efektima i spektakularnim prizorima: ima tu i nezaobilaznih dimnih efekata, i prizora iz cirkusa s majmunom (kostimiranim) i patuljkom (stvarnim), i scena egzercira s pucanjem iz mašinki i prevrtanjem preko glave, i devojčica u belim haljinama koje na flautama sviraju *Odu radosti*, i plasiranja sličnih opštih mesta klasičnog muzičkog repertoara... Čak i da prihvatimo da ova rešenja postižu neki scenski efekat – što je vrlo diskutabilno s obzirom na aljkavost i improvizovanost koje se javljaju u njihovoj realizaciji – ostaje pitanje kakav je njihov smisao, koji je njihov značenjski potencijal?

Određena znakovitost postoji u sveobuhvatnom militarističkom ambijentu koji dominira predstavom; pored spomenutih scena egzercira i pucanja, tu sigurno treba još izdvojiti kostimsko i scenografsko rešenje s maskirnim uniformama za statiste i velikim maskirnim platnima koja se nadvijaju nad pozornicom (uzgred, ovo su sve aspekti jedinstvene autorske zamisli, pošto Boro Drašković potpisuje, pored režije, i adaptaciju teksta, i scenografiju i kostimografiju). Ovakvo isticanje militarističkog ambijenta moglo bi još i da se prihvati kao nekakvo zaoštravanje u tumačenju teksta, zasnovano na našem nedavnom iskustvu. Druga je stvar što je drama značenj-

ski znatno sveobuhvatnija, što militaristič-ko okruženje nije jedini izvor Vojcekove nesreće, što je ono samo jedna od manifestacija neprijateljskog sveta koji proganja junaka, što njegovo stradanje nije samo društveno uslovljeno već ima i šire rezonance – ono je jedna mala, usputna pojava u svetu lišenom bilo kakvog ljudskog kontakta, topline, razumevanja, saosećanja, požrtvovanosti.

To dovođenje Vojcekove sudbine u neku širu značenjsku perspektivu, postignuto je u Bihnerovom komadu putem bakine bajke o dečaku izgubljenom u svemiru, koju teoretičar Folker Kloc s pravom smatra "integracionom tačkom" – onim mestom u kome se sve disperzivne linije jedne otvorene dramske strukture povezuju u širi misaoni sklop. U predstavi SNP-a prepoznat je ovaj značaj bakine bajke; ona se ne javlja samo na jednom mestu kao u drami, već se ponavlja nekoliko puta i kao takva može da pretenduje da postane misaoni lajtmotiv cele predstave. Ali, funkcija ovih scena s bakom (tumači je velika glumica SNP-a Milica Kljaić-Radaković) ne ostvaruje se u potpunosti, jer one nisu adekvatno reditelj-ski izdvojene; naprotiv, utapaju se i gube u drugim, neizdiferenciranim i krajnje aljkavo postavljenim scenskim prizorima.

U toj opštoj neizdiferenciranosti scenskih prizora najviše su stradali glumci. Oni su jedino mogli da se mehanički povinuju rediteljevom "konceptu", toj nekoj potpuno spoljašnjoj ekspresiji, a najlošije su prošli oni koji su pokušavali da, u takvom stilskom ključu, dramski elaboriraju svoje likove, kao Jugoslav Krajnov u ulozi Vojcekovog najboljeg prijatelja Andreasa. Mladi glumac Vladimir Ćirković kretao se u onim okvirima koje mu je reditelj pružio, tako da nije odgovoran za to što jedna od najpotresnijih sudbina u celokupnoj dramskoj književnosti – ona redova Vojceka, progonjenog u opresivnom društvu i neprijateljskom kosmosu – nije stvorila odgovarajući emocionalni efekat kod publike.

Postoje različite loše predstave: čini se da su najtužnije one u kojima se oseća raskorak između veoma slabog rezultata i početnih velikih ambicija. U slučaju predstave *Vojcek* SNP-a iz Novog Sada taj raskorak se ne nalazi toliko u činjenici da željeno "evropsko", "savremeno" pozorište nije ostvareno, koliko u tome što je pregledno obznanjeno do koje mere gubitak kontinuiteta, kako u pojedinačnom stvaralačkom opusu tako i u opštim (nacionalnim) pozorišnim tokovima, može da dovede do bazičnog neprepoznavanja, do pojmovne konfuzije – jednom rečju, do toga da se pod pojmovima *modernog* i *evropskog* plasira pozorište koje je takvo bilo možda pre nekoliko decenija. ■

IVAN MEDENICA

Balkanski krug kamenom

Srpska policija ove godine redovno čita lektiru. Posle Šilerove u Zemunu, na red je došla Brehtova na Ceraku. Gradivo je ovoga puta još teže jer u Zemunu stanari ***nisu bili kod kuće****, dok je u Brehtovoj bio okupljen čitav odbor za doček. Gospodin Šljivančanin uhapšen je posle opsežne akcije koja je uključivala i tuču sa njegovim Braniteljima. Dim od suzavca, zapaljeni kontejneri, navijači FK Rad, povređeni policajci i blindirana vrata stana predstavljaju* ***kratak siže ove priče****. TV B92 je najdetaljnije pratila razvoj događaja dok je tokom akcije gost na BK televiziji bio ministar Tadić. Na kraju, videli smo ekskluzivan snimak gde uhapšeni sprinta ka džipu u pratnji specijalaca. Bilans povređenih nam govori da je policija izvukla deblji kraj, trudeći se da akciju sprovede bez kolateralne štete. Takozvane patriote kamenovale su policiju u svom nemoćnom besu, pa je izgledalo da ova svesno trpi batine da ne bi dobila epitet* ***ustaša ili izdajnika****.*

Tako smo ponovo stali ***na zelenu granu*** *sa Amerikancima, a u Grand šou programu na Pinku svedočili smo istorijskom estradnom pomirenju sa BiH. U rubrici gde se zvezde nadpevavaju, zagrljene su se pojavile Vesna Zmijanac i Hanka Paldum. Pošto su razmenile brojne hitove iz karijere, na kraju su otpevale programske pesme: "Daleko bilo da se posvađamo"(Hanka) i "Ti u meraku, ja u bedaku" (Veki Zmiki). Posle je aplauzima glasala publika – Veki je svoj glas domaćinski dala Hanki, a ona ga sa suzama u očima podarila publici. Sve u svemu nerešeno – i u pevanju i u plakanju. Taman sam pomislio da je gotovo sa pričama o* ***Alijinim mudžahedinima i Tuđmanovim bojovnicima****, kad dođe finale Evropskog prvenstva u vaterpolu. Ne bih da se bavim prepričavanjem događaja, ali je neobično važno kako je on tretiran u ovdašnjim medijima. Prenosi na RTS-u i HRT-u bili su prilično korektni. Normalno je da postoji navijanje za svoje, ali su hvaljeni dobri potezi protivnika. Kada je počelo divljanje hrvatskih navijača reakcije komentatora bile su gotovo identične. Hrvatski komentator je* ***čak bio i oštriji*** *u osudi nesportskog ponašanja. Posebnu priču predstavlja specijalna emisija SOS kanala. Oni su u Kranju imali svog reportera, emitovali su dosta, gotovo nemontiranog, materijala i detaljno preneli sliku vandalizma. Lošu montažu ili zanatske propuste gledalac u Srbiji može da proguta,* ***ali patriotsku konotaciju teže****. Poslednjih dana SOS daje priliku gledaocima da komentare šalju putem SMS-a. Bilo bi normalno da u situaciji povišene tenzije mediji budu obazrivi i ne dolivaju ulje na vatru. Umesto toga, neprekidno smo videli poruke sa toliko poznatim vokabularom mržnje. Znači ponovo –* ***klanje, ustaše, ubi-zakolji****, davljenje Hrvata, detalji oko šahovnice, ravnogorci, Mladić itd. Što se stila i pravopisa tiče – većina poruka neodoljivo podseća na one nepismene SMS poruke koje je dobijao profesor Mimica sa Filozofskog fakulteta. Kao što znamo – patriote uvek kubure sa maternjim jezikom. Ko se posle toga iznenadio zbog divljanja po ulicama Beograda i Novog Sada –* ***nije čitao lektiru poslednjih deset godina****. Na kraju smo postali šampioni posle odličnog vaterpola, a najveću pažnju osvojili su divljaci u Kranju i Beogradu. U emisiji "Klopka" na Pinku, tužno je bilo gledati osvajače zlatne medalje kako statiraju u priči o huliganima. Prema snimcima, svi ti klinci koji na majicama nose "srpske heroje" i dižu ruku u vis dok skandiraju "ubi, zakolji..." verovatno nikada u životu nisu sreli Hrvata, Albanca ili muslimana. Na televiziji godinama gledaju sportska nadmetanja i snimke ratova gde postoje samo ustaše, UČK, ili mudžahedini (eventualno estradne zvezde). Pošto su vize za Hrvatsku ukinute, sa obe strane granice predstoji* ***hitan zadatak za medije*** *– afirmacija i prezentovanje običnih-normalnih građana. Više od deset godina jedni drugima na TV ekrane po pravilu poturamo (čast izuzecima) samo* ***ludake, ubice i psihopate****. O svakodnevnom životu, problemima i uspesima običnih ljudi ne znamo gotovo ništa, a siguran sam da razmišljamo i živimo slično. Ukoliko se ovo otkrivanje ne dogodi – ostaćemo i dalje ograđeni svojim predrasudama sa* ***novom generacijom besnih klinaca*** *što bi opet da kolju Srbe ili Hrvate.* ■

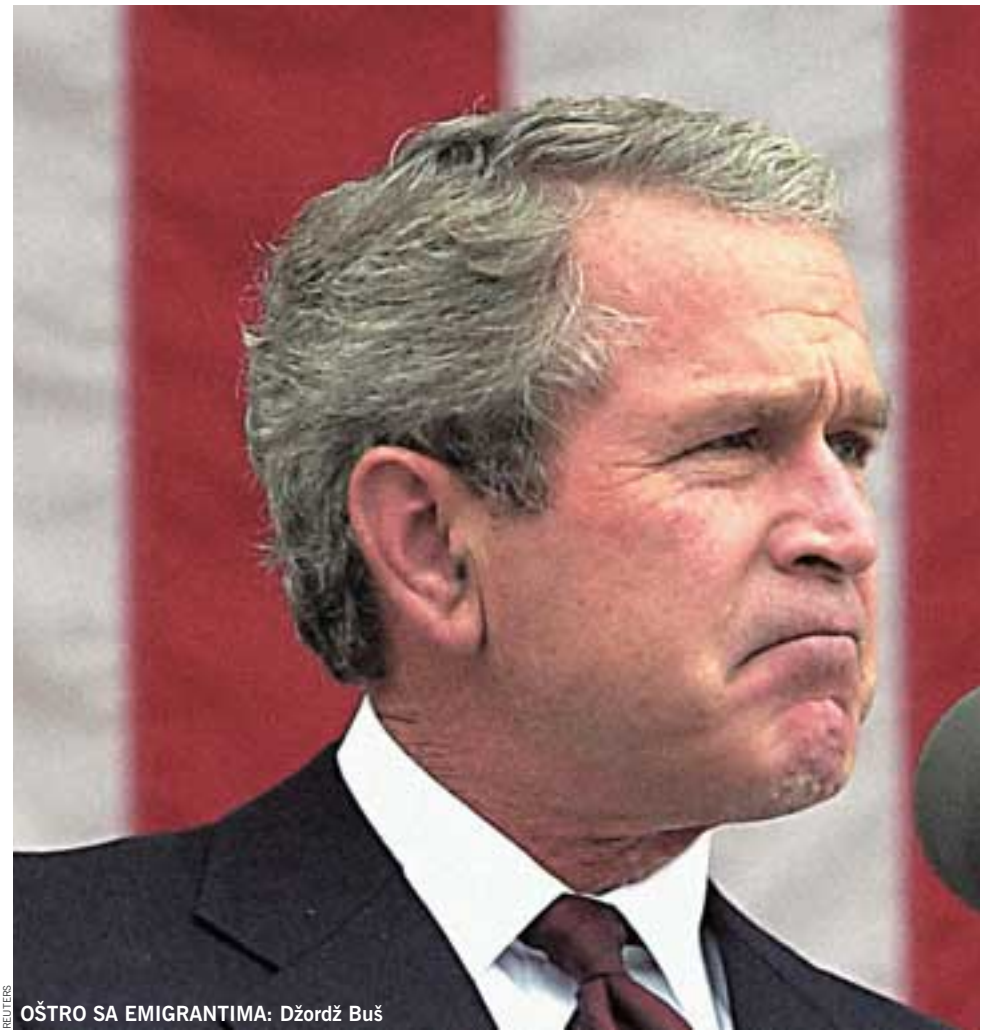
DRAGAN ILIĆ

AMERIKA

Tajanstveni (patriotski) zakon

Zašto neki stručnjaci smatraju da je Patriotski zakon SAD opasan zakon, koji krši Ustav, ugrožava građanska prava i slobode svih Amerikanaca

Norfolk, Virdžinija

REUTERS

OŠTRO SA EMIGRANTIMA: Džordž Buš

"Mi Amerikanci volimo slobodu. Ili volimo tako da mislimo. Priznajemo da i drugi vole slobodu. Ali, kad pogledamo okolo po svetu, nekako podozrevamo da Evropljani, poput Nemaca i Francuza, suviše zdušno vole vojnički da pozdravljaju. Azijati su konformisti, zaključujemo. Afrikanci idu iz jednog vojnog udara u drugi, a sličan običaj imaju i Južnoamerikanci. Mi u Americi imamo nekako poseban osećaj za slobodu. Na kraju krajeva, mi smo je izmislili! Od Deklaracije nezavisnosti do rep muzike, Amerika je bila i ostala inspiracija i uzor slobode svima u svetu... Ipak, da li novi Sekretarijat za unutrašnju bezbednost (Department of Homeland Security) i mnoge druge novine posle 11. septembra ugrožavaju moju slobodu?"

Dok politički analitičar Majkl Kinsi u ovom lakom, samoironičnom tonu postavlja pitanje ugroženosti sloboda u Americi posle brutalnog terorističkog napada 11. septembra 2001, neke američke institucije, kao ,na primer, Centar za ustavna prava (Center for Constitutional Rights) zaključuje da su Bušova administracija, Ministarstvo pravde i američki Kongres doneli Patriotski zakon SAD, seriju izvršnih uredbi, propisa i zakona koji ozbiljno umanjuju građanske slobode, krše Ustav, američke, međunarodne i humanitarne zakone. Centar u svom apelu javnosti upozorava da su Patriotskim zakonom ugroženi sami temelji američke demokratije.

Zbog svega ovoga Centar je već podneo nadležnim institucijama sedam tužbi. Ovo nije jedina institucija koja pokušava da skrene pažnju javnosti na to da je stotine nedržavljana SAD uhapšeno i pritvoreno, neki od njih čak više meseci, bez suđenja, bez mogućnosti da se posavetuju sa advokatom, pa čak i da se vide sa najbližom rodbinom. Liberalniji deo američkih medija prigovara da se sve radi u velikoj tajnosti i da vlasti ne smatraju da su obavezne da informišu javnost o daljim hapšenjima na osnovu Patriotskog zakona.

I neke druge institucije i pojedinci ukazuju na neustavnost ovog zakona koji je, kako posebno ističu, donet na brzinu, gotovo u tajnosti, bez rasprave, u atmosferi straha koja je zavladala Amerikom posle terorističkog napada na Svetski trgovinski centar i Pentagon. Međutim, očigledno je da je Patriotski zakon izuzetno brižljivo "skrojen" kako bi se umanjila moć sudova i dale odrešene ruke policiji i obaveštajnoj službi. Ima analitičara koji tvrde da Patriotski zakon očigledno nije donet kao odgovor na teroristički akt 11. septembra, već da je godinama spreman, čekao se samo pogodan trenutak.

MISTER ORVEL: Kritičari ukazuju na mnoge slabosti ovog Zakona: suviše je uopštena definicija terorizma, dok eksperti ukazuju da se Patriotski zakon zapravo ne fokusira na hvatanje i kažnjavanje terorista, već na prevenciju terorističkih akata.

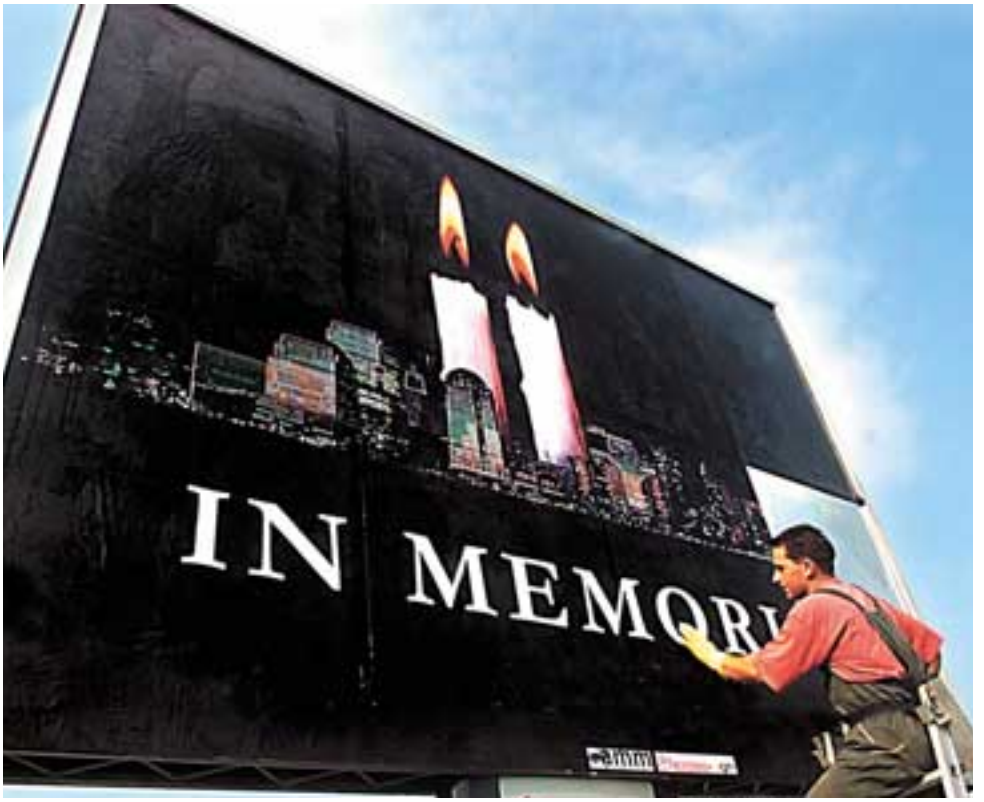
FBI i CIA dobijaju ovim zakonom prevelika ovlašćenja koja ugrožavaju građanska prava kako nedržavljana SAD tako i samih Amerikanaca. Na primer, FBI ne mora da ima odluku suda za pretres i oduzimanje "bezbednosno zanimljivih materijala", dovoljno je samo da ova služba misli da bi joj "konkretna informacija mogla da pomoći u istrazi". Osoba uopšte ne mora biti obaveštena da su dotične službe pregledale, pretresle ili nešto odnele iz njenog

stana ili kancelarije. Radi skupljanja obaveštajnih podataka FBI može da špijunira Amerikance koji nisu učinili ništa nezakonito. Znači, može da prisluškuje telefonske razgovore, prati e-mail korespondenciju, proverava šta ko pretražuje na internetu, šta ko čuva u svojim bazama podataka... Štaviše, vlast može da naredi internet provajderu da upozori nadležne na sve što se istrazi može učiniti zanimljivo. Majkl Kinsli piše u svom eseju "Cena slobode" da je apsurdno nazvan Patriotski zakon ozakonio užasno uplitanje države u privatnost građana, ali kao da ministru pravde ni to nije dosta: sada je pred Kongresom nova, stroža verzija ovog zakona! Kritike stižu i sleva i zdesna. Demokrata Maksin Voters, predstavnica Kalifornije u Kongresu, upozorava Amerikance da se svi mogu naći pod prismotrom ovih službi, pa i u zatvoru, iako zvanično nisu osumnjičeni. U istom tonu nedavno je na ovdašnjoj televiziji govorio i Bob Bur, bivši republikanski kongresmen iz Džordžije.

Već mesecima se stotine ovakvih zatvorenika, kojima nije suđeno, a kojima nije dostupna ni pravna pomoć, nalaze u američkoj vojnoj bazi Gvantanamo, na Kubi i u Kampu Delta što je u suprotnosti sa američkim zakonima, ali i sa Ženevskom konvencijom. Ove zatvorenike američke vlasti mogu neograničeno držati u pritvoru kao "nezakonite borce" (*unlawful combatants*) što je, tvrde ovdašnji eksperti, termin koji nema nikakvo značenje u međunarodnom pravu. Ima indicija da su pojedinci i zlostavljani. Ove optužbe ministar pravde Džon Eškroft poriče, tvrdeći da se sve radi "u ustavnim okvirima", upozoravajući da se tako radilo i za vreme Drugog svetskog rata, kada su, na primer, Amerikanci japanskog porekla bili izolovani u Americi u specijalne koncentracione logore.

Čak i ako optuženi za terorizam dobije pravo na advokata, vlada ima mogućnost da prisluškuje sve o čemu advokat i njegov klijent razgovaraju. Patriotski zakon daje predsedniku SAD pravo da pred vojni tribunal izvede bilo kojeg stranca koji ima legalan boravak u SAD, ali ne i državljane SAD.

Po Patritoskom zakonu FBI i CIA mogu zajedno da raspolažu podacima što je u suprotnosti sa statutom CIA: ova organizacija ne sme da špijunira na domaćem terenu.

MINISTAR PRAVDE: Patriotski zakon je opasan, travestija. Što je još gore, većina Amerikanaca pojma nema šta ovaj zakon sadrži i šta on znači, ocenjuje Dženifer Van Bergen, profesor prava na njujorškoj New School for Social Research.

Ona smatra da je Patriotski zakon nekako promakao javnosti zato što ima nekoliko vešto sročenih "kvaka":

"Prvo, odnosi se na strance (Prema tome, ne dotiče se građana SAD; pogrešno!). Drugo, reč je o terorizmu (Mi nismo teroristi, zar ne? Ne budimo tako sigurni!). Ako mislite da se ovaj zakon odnosi samo na 'loše momke' koji su napali našu zemlju, pročitajte zakon malo pažljivije. Mnoge odredbe u ovom zakonu odnose se na Amerikance i mogu da se primene na njih na mnogo gadnih načina", upozorava Amerikance profesorka Van Bergen.

Na sve češće kritike Patriotskog zakona ministar pravde Džon Eškroft kratko odgovara:

"Mi smo u ratu i sada mora da se radi drugačije. U ratu protiv terorizma napravili smo najveću reorganizaciju vlasti u poslednjih pola veka. Nije neophodno samo formiranje novog Ministarstva za unutrašnju bezbednost, reorganizovati FBI, već i promena pravila na osnovu kojih će vlasti raditi. Mnoge stvari se 200 godina nisu menjale. Mi pobeđujemo u ratu protiv terorizma: pokazuje se da naša strategija i taktika daju razultate."

Američka vlast poručuje kako ima nameru da pohvata mrežu finansijske i logističke pomoći terorističkim grupama. Zadatak nimalo lak: mnoge grupe koje za ostvarenje svojih ciljeva primenjuju nasilje imaju vrlo razgranatu mrežu veza i simpatizera koji rade i legalne stvari. Imaju, na primer, poput Hamasa i IRE, škole, organizuju skupove. Posle Makartijeve ere Vrhovni sud i Kongres povukli su jasnu liniju razgraničenja: nije nezakonito članstvo ili asocijacija sa grupama koje vlada proglasi neprijateljskim. Morala je da bude dokazana neka kriminalna aktivnost.

U apelacionim sudovima propali su mnogi dosadašnji pokušaji da se zakon obori, a Bušova administracija je odlučila da vodi oštru bitku i u mnogim imigracionim sudovima. Kao i u drugim zemljama, tako i u Americi u vanrednim prilikama sudovi imaju posebno razumevanje za vlast.

Amerikanci ne vole mnogo da se podsećaju kako je Eškroftov plan za "Operation TIPS" (u slobodnom prevodu "Operacija cinkarenje") trebalo u ove svrhe da regrutuje milione Amerikanaca koji bi nadležnim vlastima prijavljivali

Gvantanamo, Delta, Norfolk...

U bazi Gvantanamo zatočeno je oko 650 Avganistanaca: niti su optuženi za neki zločin niti imaju status ratnih zarobljenika. I pored kritike brojnih međunarodnih organizacija, američke vlasti ostaju pri svojoj odluci i poručuju da će ih držati u zatvoru dok se ne okonča rat protiv terorizma. Isti status imaju i neki američki državljani: Hozeu Padilji, takozvanom prljavom bombaši, koji je pokušao da u cipelama unese eksploziv u avion, vlada nije dozvolila da ima advokata uprkos zahtevu sudije. U vojnoj bazi u Norfolku zatvoren je Jaser Hamdi, američki državljanin rođen u Lujzijani: nema advokata, protiv njega nije podignuta optužnica. Uhvaćen je kao "neprijateljski borac" u Avganistanu.

Drugi "američki taliban" Džon Voker Lind, mladić iz imućne kalifornijske porodice, napravio je sa vlastima pred Okružnim sudom u Virdžiniji dil: iako mu je zbog terorističke aktivnosti pretila trostruka doživotna robija, plus 90 godina (osobenosti američkog zakonodavstva), uz pomoć advokata uspeo je da dobije samo 20 godina robije. Ako se bude dobro ponašao, možda će izaći posle 17.

"sumnjive aktivnosti" u susedstvu, na radnom mestu, bilo gde. Propao je i orvelovski pokušaj Pentagona da analizira vladine i komercijalne baze podataka zbog eventualnih "sumnjivih aktivnosti". Pobunili su se neki univerziteti, knjižare, bibioteke: Trebalo je, po zamisli Pentagona, da svi budu jedno veliko oko i uvo u službi FBI i sličnih službi.

Međutim, posle eksplozije bombe u Oklahoma Sitiju 1996, ova odredba je revidirana: antiteroristički zakon proglašava da je zločin ovim terorističkim grupama davati bilo kakvu meterijalnu pomoć. Neki ovdašnji analitičari ukazuju da Patriotski zakon ide još dalje: po njemu bi bio zločin pomagati Nacionalni kongres afričkog jedinstva dok je Nelson Mandela bio utamničen. Kažnjivo je i davati dobrovoljne priloge za čečensku siročad ili bolnicama u Gazi.

Najglasnije primedbe boraca za ljudska prava upućuju se na adresu Buša i njegove administracije ne samo zbog suštine Patriotskog zakona već još više zbog činjenice da ne žele da o primeni i posledicama ovog zakona dozvole raspravu u Kongresu i pred sudovima. Buš je još vrlo popularan predsednik, ima većinu u Kongresu i još može da ignoriše ove "nepatriotske" glasove.

IMIGRANTI: Posle 11. septembra policija i imigracione vlasti privele su i pritvorile oko 1200 imigranata, uglavnom muslimana. Neki su bili u zatvoru čak više meseci pre nego što im je pružena prilika da se posavetuju sa advokatom ili sudijom za imigrante. Većina je oslobođena, neki su deportovani, a izvestan broj je osuđen zbog kriminalne delatnosti.

Ministarstvo pravde uvelo je obaveznu registraciju za muškarce-strance iz 25 zemalja, samo jedna nije muslimanska, odnosno arapska. Žale se i strepe pripadnici mnogih naroda, zvaničnih saveznika SAD. Očigledno, Patriotski zakon drastično je skresao prava imigranata, i legalnih i ilegalnih. Po njemu, ako tako odluči ministar pravde, imigranti mogu da budu preventivno stavljeni u zatvor na neodređeno vreme. Čak i ako nisu počinili bilo kakav prekršaj i ne mogu biti legalno deportovani.

Oko 1.600.000 muslimana koji žive u Sjedinjenim Američkim Državama ne krije nervozu i strepnju: na stotine pakistanskih porodica ovog proleća nagrnulo je na sever, tražeći azil u Kanadi.

Ako se uzme u obzir da prema zvaničnim statistikama oko 18 miliona stranaca ima dozvolu boravka u SAD, ako je oko deset miliona američkih državljana rođeno u inostranstvu, ako u ovoj zemlji ima oko sedam miliona ilegalnih imigranata, onda Patriotski zakon diskriminiše ogroman procenat ljudi. Ukoliko u ovoj zemlji pred zakonom jedni budu "jednakiji" od drugih, onda su teroristi odneli svojevrsnu pobedu jer se američki san za mnoge može pretvoriti u američku moru. ■

BORBA ZA IRAČKU NAFTU

Bodljikava žica oko naftnih polja

Da nije bilo Sovjetskog Saveza, "prvi rat za petrolej u XXI veku" bio bi vođen već u prvoj polovini sedamdesetih prošlog stoleća

Malo ko danas pamti Iraqi petroleum Company, poznatiju po skraćenici IPC, čiji su akcionari bili Shell, British Petrol, Esso (kasnije nazvan Exxon), Mobil Oil, Cep. Ovu multinacionalnu korporaciju osnovale su i obezbedile joj koncesije još engleske kolonijalne vlasti, koje su upravljale Irakom od kraja Prvog svetskog rata do 1951. godine. Isto tako, malo je onih koji se sećaju da je nacionalizacijom imovine ovog koncerna od strane iračke vlade, u junu 1972, izazvana kriza gotovo ravna onoj sueckoj iz 1956. godine. To je ključ za razumevanje geneze borbe za iračku naftu i razlog za to što su Amerikanci, zajedno sa svojim britanskim saveznicima, onako brutalno razorili ovu zemlju i raskomadali njenu socijalnu strukturu.

Čak i pre Kasemovog prevrata 1958. postojao je niz spornih tačaka između iračke administracije i konzorcijuma IPC, koji je kontrolisao sve aktuelne i potencijalne petrolejske resurse u zemlji. Jedno od glavnih spornih pitanja, i pre i posle prevrata, bilo je kalkulisanje troškova proizvodnje, što je bila osnova za formiranje profita koji je trebalo deliti sa iračkom državom. A kada je u julu 1958. u Iraku izveden prevrat, pukovnik Kasem je požurio da vladama SAD i Velike Britanije pruži garancije da njihova imovina neće biti nacionalizovana. U toku 1959. razgovori su obnovljeni, a jedan od glavnih ciljeva novog režima bio je da se IPC odrekne 60 odsto prava od ukupnog zemljišta nad kojim je imao koncesiju; bili su tu i dodatni zahtevi da se duplira proizvodnja i izgradi nekoliko rafinerija u Iraku. I dok je IPC načelno prihvatio da udvostruči proizvodnju, ali uz klauzulu da to bude "u zavisnosti od tržišnih uslova", ovaj koncern je iračkoj vladi jasno stavio do znanja da neće graditi rafinerije niti će njegovo delimično odricanje od prava na koncesiju iznositi traženih 60 odsto. Isto tako, IPC nije prihvatio da iračka vlada ima bilo kakvu značajniju ulogu pri određivanju zemljišta kog konzorcijum treba da se odrekne.

SSSR STUPA NA SCENU: Baš u vreme zaoštravanja ovih odnosa, na scenu stupa Sovjetski Savez sa kojim iračka vlada 1959. godine sklapa sporazum o tehničko-ekonomskoj saradnji. Ubrzo posle toga, Irak i formalno istupa iz Bagdadskog pakta, čiji je tvorac bio ondašnji državni sekretar SAD Džon Foster Dals. U februaru 1963, ubistvom pukovnika Kasema, izvršen je drugi državni udar u Iraku, tako da u novom režimu, pod rukovodstvom partije Baas, IPC dobija još težeg pregovarača, koji preduzima sve radikalnije mere. Već u februaru 1964. nova iračka vlada, dekretom br. 80, osniva Iraqi National Oil Company, poznatiju po skraćenici INOC, radi eksploatacije onih terena za koje IPC nije imao koncesiju. U julu 1969. godine INOC potpisuje ugovor sa moskovskim Machineksportom, kako bi zajedno eksploatisali petrolejska polja u Severnoj Romaili. Ovo sovjetsko preduzeće isporučuje opremu za bušenje, obezbeđuje geološke i geofizičke timove i, zajedno sa iračkim partnerom, izgrađuje naftovod od petrolejskih izvora u Ramaili do luke Fao u Zalivu. Sve se to finansira iz sovjetske kreditne linije od 142 miliona dolara. Ovaj i prethodni kreditni aranžmani sa SSSR-om, kao i barter poslovi koje je Irak pravio sa zemljama socijalističkog bloka, dovode do potpune erozije zapadne politike u Iraku. Treba istaći da je ondašnjem opadanju uticaja Zapada u Iraku doprinosio i OPEK koji je, radi održavanja nivoa cena, vršio stalan pritisak na IPC da smanji proizvodnju, što je u neku ruku i odgovaralo ovom koncernu. Naime, IPC nije nikada vodio logičnu proizvodnu politiku konkurentnih cena, tako da su se moćni vlasnici deonica ovog koncerna snabdevali sirovom naftom iz drugih zemalja, ostvarujući na taj način velik profit, koji nije bio podložan deobi sa iračkom državom. Pouzdano se zna da je Irak, početkom sedamdesetih, od konzorcijuma IPC dobijao samo milijardu američkih dolara godišnje.

U novembru 1971. tadašnji irački predsednik Hasan el Bakr, u jednoj TV-izjavi, oštro opominje IPC da je došao kraj strpljenju iračkog naroda, a već 1. juna 1972. godine Revolucionarna komanda Iraka donosi odluku o nacionalizaciji imovine IPC-a, što je na Zapadu izazvalo pravi šok. Došlo je do uobičajenog, spektakularnog upućivanja ratnih brodova SAD i Velike Britanije u Persijski zaliv. Ali, sve se završilo na verbalnim pretnjama jer zbog straha od SSSR-a, čiji su interesi i uticaj u ono doba bili veoma prisutni u čitavom regionu Srednjeg istoka, nisu smeli ništa da predu-

zmu. To je, dakle, razlog što ovaj rat za petrolej nije vođen još tada.

JASNO JOŠ PRE RATA: Odmah nakon izbijanja iračke krize mnogima je bilo jasno, čak i pre lucidnih komentara svetskih analitiča, da će ovaj rat biti vođen iz ekonomskih interesa. Cilj, koji po imperijalnoj logici opravdava i najbrutalnija sredsva, bio je da se Anglo-Amerikanci ponovo dočepaju iračkog petroleja, čije naučno utvrđene rezerve iznose 112,5 milijardi barela nafte vrhunskog kvaliteta, naročito one iz Kirkuka. Jer, kad neko izgovori cifru od, recimo, 100.000 tona nafte, to ne znači mnogo, ako se ne zna koliko se iz te količine dobija kerozina i drugih derivata. A kada se ugovaraju tzv. spot isporuke, prvo pitanje kupca je da li se radi o nafti iz Kirkuka.

Zar sve navedeno ne potvrđuju i mere preduzete od strane okupacionih snaga? Invazione trupe odmah su instalirale bodljikavu žicu oko naftnih izvora u Kirkuku i razmestile 2000 elitnih vojnika da ih čuvaju; British Petrol je znatno pre početka rata formirao tim stručnjaka za strateška pitanja iračke nafte, što je obelodanjeno ovih dana; u cilju što brže eksploatacije iračke nafte, neposredno posle okupacije Iraka, SAD i Velika Britanija zatražile su od UN-a da se ovoj zemlji skinu trinaestogodišnje sankcije, što je nedavno Savet bezbednosti i prihvatio; famozno oružje za masovno uništenje, kojim je bio motivisan rat, nije uopšte pronađeno; predsednik Buš je lično imenovao Filipa Karola, eks-bosa Shella za Severnu Ameriku, za rukovodioca u poslovima s iračkom naftom; moćni Halliburton**,** kojim je do 2002. rukovodio Dik Čejni, sadašnji potpredsednik SAD, sklopio je ugovor, bez licitacije, za gašenje požara na naftnim poljima u Iraku, čija vrednost može da dostigne i do sedam milijardi dolara; kalifornijski gigant Bechtel, u čijem se rukovodećem timu nalaze republikanci, zvani "Reagan boys" (Reganovi momci), Džordž Šulc i Kaspar Vajnberger –prvi je državni sekretar, a drugi šef Pentagona u Reganovoj administraciji – dobio je posao, bez tendera, u vrednosti od 680 miliona dolara za obnovu infrastrukture Iraka. I sve je to, i štošta drugo, obezbeđeno dok je iz Arheološkog muzeja u Bagdadu, najvećeg na Srednjem istoku, opljačkano ili polomljeno više od 170.000 eksponata neprocenjive vrednosti. "Da su ispred ulaza u muzej postavili samo jedan tenk sa dva vojnika, ne bi došlo do ovog vandalizma", rekla je plačući novinaru Rojtersa gđa Hataif el Devadži, zamenik upavnika muzeja.

ČOVEK SA POTERNICE: U okviru ove teme treba nešto kazati i o Iraku, zemlji u kojoj žive hrabri, jednostavni i prostodušni ljudi. Bez obzira na to ko je i kako poslednjih 25 godina njome upravljao, bila je to najuređenija, najmoćnija država u regionu – Pruska Srednjeg istoka, kako su je nazivali. Poznata hrabrost iračkog vojnika nije mogla doći do izražaja, osim ako nije hteo da pogine od tomahavk raketa ili laserski dirigovanih aviobombi sa 10.000 metara visine. Možda su se hrabri Iračani upitali kako su se osećali današnji piloti RAF-a sejuću smrt po njihovoj domovini. Da li je kod njih bilo i trunke stida pri pomisli na svoje slavne pretke, na čuvenog asa Pitera Taunsenda i druge vitezove, koji su u bici za Englesku, u Drugom svetskom ratu, izvodili virtuozne *dog-fights* (dvoboje u vazduhu) sa moćnim meseršmitima Geringove Luftvafe? Ne, sigurno nije, jer u ovim današnjim "postherojskim ratovima" (Džon Kigan) postoje samo tehnološki opremljene ubice, koje su već mnogim narodima širom planete nanele mnogo zla i patnje. Ali, nažalost, najtežu sudbinu doživeo je Irak, zemlja u kojoj je bio stvoren nekakav *modus vivendi* za suživot šiita, sunita i Kurda.

Iz glavnog grada ove zemlje, Bagdada, koji nam danas – okupiran, beskrupulozno opljačkan, sa apatičnim marincima zabrinutim samo za svoju samoodbranu – nudi savršenu metaforu današnjeg sveta, stizale su potresne vesti. Jedna od njih bila je i ona koja se mogla pročitati na sajtu agencije Rojters, a kasnije vizuelno potvrditi na TV ekranima, da se irački general Amer Hamudi al Saadi**,** u špilu poker karata sa poternice Pentagona, označen karo sedmicom, predao američkim marincima. Sasvim sigurno da je bilo još eks-Jugoslovena, angažovanih u toku sedamdesetih na vojnim projektima u Iraku, koji su, kao i autor ovog teksta, u ovom zarobljeniku prepoznali dr Al Sadia, u ono doba zagonetnog, mladog stručnjaka, koji je bio siva eminencija u vojnoj hijerarhiji svoje zemlje i "persona grata" u generalštabu JNA. Sa ovim oksfordskim đakom, čovekom elegantnih manira i velike odlučnosti, tesno je sarađivala i jedna veća grupa ondašnje elite inženjera i tehničara naše vojne industrije (Sloboda Čačak; Zastava Kragujevac; Lučani; Institut "Kirilo Savić" i dr.). Bilo je to davnih sedamdesetih, prilikom izgradnje jednog gigantskog objekta bazne industrije naoružanja u Iraku, čiji je šef projekta bio ing. Prvoslav Raković. Bez ikakve bojazni da će biti demantija, može se slobodno reći da su svi naši ljudi koji su sarađivali sa dr Al Sadiem izuzetno cenili i voleli ovog sjajnog čoveka iako je bio težak pregovarač. Velika je zasluga dr Al Sadia što je u ono vreme bio angažovan veliki broj jugoslovenskih preduzeća u Iraku, pretežno beogradskih (Rad, Pim, Minel, Union Inženjering, Energoprojekt, Generalekspor i dr.), i što je Irak bio Eldorado za hiljade Jugoslovena. Bez njegove preporuke ne bi ni beogradski Geneks u ono doba napravio nekoliko veoma unosnih barter poslova sa iračkom naftom. Ako bi se u ono vreme našli na bagdadskom aerodromu, prilikom sletanja i uzletanja JAT-ovih aviona, imali biste utisak da se nalazite u pristanišnoj zgradi u Surčinu.

Inače dr Al Sadi potiče iz jedne plemićke, arapske porodice. Prvo je studirao u Engleskoj, zatim u Nemačkoj, gde je na univerzitetu u Minhenu odbranio doktorsku disertaciju iz hemije; govori tečno nemački i engleski, a njegova supruga Helga je Nemica. Mnogo je voleo Beograd u koji je često dolazio i gde se, na njemu svojstven način, zajedno sa svojim beogradskim prijateljima, ponekad i proveselio ispijajući vino po skadarlijskim kafanama. Njegov generalski čin, koji je u međuvremenu stekao, verovatno kao neku vrstu počasne titule, veoma odudara od njegovog mentalnog sklopa koji nije skrojen da komanduje ubijanjem ljudi. ■

PAVLE P. DRAGOJEVIĆ

(Autor je ekonomista u penziji; od 1970. do 1978. bio je direktor predstavništva beogradskog Geneksa u Bagdadu)

Poslednji "kastrizam"

Kubanski lider optužio je španskog premijera Asnara, nazivajući ga "fašistom", "banditom", "pajacom" i "firerčićem", da je "idejni tvorac" sankcija EU prema njegovoj zemlji i u znak protesta izveo na ulice Havane milion ljudi

Dok se u španskim bioskopima premijerno, i s uspehom, prikazuje dokumentarac Olivera Stona *El Comandante*, u kome je u dva sata smešteno ono što je tokom tridesetosatnog snimanja govorio Fidel Kastro, odnosi između Španije i Kube došli su u najgoru fazu u poslednjih nekoliko godina.

Istini za volju, Asnar i Kastro nisu se najbolje razumeli od prvog dana dolaska na vlast vođe PP-a; Asnar je godinu i po dana držao ambasadu u Havani bez ambasadora kao znak "čvrste ruke" prema "poslednjem diktatoru", ali su odnosi vremenom bar normalizovani, ako ne i popravljeni.

REUTERS

(NE)DIPLOMATSKE VARNICE: F. Kastro...

...i H. M. Asnar

Sada je, međutim, nastupio novi kritični trenutak koji, po nekim procenama, može da dovede čak i do prekida diplomatskih odnosa. Neki analitičari, međutim, procenjuju da Kastro priželjkuje takav rasplet i da mu ne treba priuštiti to zadovoljstvo. Tako "El pais" u redakcijskom komentaru upozorava vladu da "ne padne u Kastrovu zamku" i da ne prenagljuje u reakcijama. Čini se da je vlada zauzela upravo takav stav, osim generalno odbačene optužbe da Španija nikada nije "pomagala i finansirala aneksionističke plaćeničke grupe koje treba da destabilizuju kubanski režim", drugih reakcija (zasad) nije bilo.

POČETAK ZAOŠTRAVANJA: Zaoštravanje odnosa počelo je izveštajem u španskim i ostalim evropskim medijima o teškim uslovima života 75 zatvorenih kubanskih disidenata. Jedan od njih, novinar Manuel Vaskez Vidal, uspeo je da proturi svoje zatvorske beleške supruzi koja ih je predala inostranim novinarima i priča je krenula...

Na sve se nadovezalo streljanje trojice otmičara jednog brodića sa putnicima. Kuba je odgovorila izjavom svog ministra inostranih poslova Felipea Peresa Roke koji je optužio špansku vladu da "finansira aneksionističke plaćenike koje SAD pripremaju za destabilizaciju Kube". Evropska unija je, sa svoje strane, pre desetak dana objavila uvođenje određenih (ne ekonomskih) sankcija Kubi, poput restrikcije bilateralnih poseta, smanjenja učešća na priredbama kulturnog karaktera uz uputstvo ambasadama zemalja EU-a da na sve praznike i proslave pozivaju kubanske desidente.

Ovo poslednje veoma je naljutilo Fidela Kastra koji je prošle nedelje na televiziji održao vatreni govor protiv Hosea Marie Asnara (više) i Silvija Berluskonija (manje) pre nego što je izveo milion ljudi pred ambasade Španije i Italije. Tog dana nisu radile fabrike i škole, a demonstranti su kamionima i autobusima (zvuči poznato?) dovoženi iz raznih krajeva grada i okoline.

UTUK NA UTUK: Optužujući Asnara da je "intelektualni autor" sankcija Evropske unije, Kastro je upotrebio dosad neviđen i nečuven rečnik. Nazvao je španskog premijera "fašistom", "banditom", "pajacom", "nacistom", "kukavicom", "asnaristom" i "firerčićem sa brčićima". Potom je najavio da će Španski kulturni centar u Havani prekrstiti u Centar "Garsija Lorka".

Zatim je dodao da će ispred španske ambasade u Havani podići spomenike Lorki, Antoniju Maćedu (španski pesnik koji je posle pobede frankizma emigrirao u Francusku gde je i umro 1939) i Pablu de la Torenteu Brau, kubanskom novinaru koji je poginuo u Interbrigadama tokom španskog građanskog rata.

"Ako spomenici budu smetali ambasadi, može da se preseli ili da ode. Ako se dogodi ovo drugo, neće biti velika šteta", rekao je Kastro.

Potom je pritisak na svoju vladu nazvao mešanjem u unutrašnje poslove Kube i uporedio situaciju sa Španijom, zapitavši šta bi bilo kada bi neka strana delegacija želela da se sastane sa raspuštenom i sudski zabranjenom Batasunom koja se smatra političkim pokrićem ETA. Za kraj je najavio bojkot kubanskih diplomata svih ambasada koje na svoje svečanosti budu pozivale kubanske disidente.

Kastro je lično predvodio demonstracije pred španskom ambasadom, dok je njegov brat Raul, inače ministar vojni, bio na čelu demonstranata pred italijanskom. Vikalo se "Asnar, marioneta, Kuba se respeta" ("Asnar, marioneta, Kuba se poštuje") i "Espacha, Espacha, Aznar es una aracha" (pauk). ■

VLADIMIR STANKOVIĆ

Gonsales: "Kao umirući Franko"

Bivši španski premijer i lider PSOE Felipe Gonsales uporedio je u intervjuu listu "El nuevo herald" iz Majamija Fidela Kastra sa "umirućim Frankom".

"Fidel je patetičan. Sada je već kao Franko pred smrt", rekao je Gonsales, dodavši da on lično veruje kako će "Kastro umreti u krevetu" i da posle njega neće biti nikakvog krvavog obračuna jer će preovladati "rešenja za budućnost", umesto "svođenje računa iz prošlosti".

Prag: **Skeptični Česi**

Češka vlada i građani Praga proslavili su prošle subote uveče jasno referendumsko "da" ulasku zemlje u Evropsku uniju. Iz inostranstva pristižu čestike, a šef države Vaclav Klaus izjavljuje da je odziv birača mogao biti i veći od 55 odsto. Na trgu ispred predsedničkog zamka Hradčani burnim aplauzom je dočekan šef češke diplomatije Kiril Svoboda. On je građane Praga i turiste na početku koncerta pozdravio sa "Ćao, Evropljani". Na koncertu je učestvovalo šezdesetak najvećih zvezda muzičke i glumačke scene u Češkoj. Premijer Vladimir Špidla (na slici) je na konferenciji za novinare objavio zvanične rezultate referenduma, prema kojima je skoro 3,5 od osam miliona registrovanih birača glasalo za ulazak u Evropsku uniju. Špidla je izjavio da je to bilo njegovo najteže političko iščekivanje u karijeri. "Ponosan sam što sam premijer zemlje koja ima tako angažovane građane", rekao je Špidla i dodao da je referendum, održan tokom vikenda, pokazao da Česi jesu skeptični, ali da stoje realno na zemlji. Prema njegovoj oceni, epitet "evroskeptici" predstavlja samo kliše. Špidla je nastojao da razveje bojazni onih Čeha koji su glasali protiv ulaska u EU da će zemlja izgubiti suverenitet. Prema njegovim rečima, češki predstavnici će na predstojećem samitu Unije u Solunu zahtevati da se neke ključne odredbe predloga novog evropskog ustava ostave za međuvladinu konferenciju koja počinje u oktobru, kako bi Češka imala pravo veta. Češki predsednik Vaclav Klaus je na rezultate referenduma reagovao neobično suzdržano i preko svog portparola Tomaša Klvanje zamerio građanima što se nisu odazvali u većem broju. Takođe, rekao je da je sada važno to kako će se Česi snaći u Evropi. Miroslav Grebenjiček, predsednik nereformisane Komunističke stranke Češke i Moravske – jedine parlamentarne partije koja je svojim biračima preporučila da na referendumu glasaju protiv – izjavio je da će se Česi uskoro otrezniti od evropske euforije.

REUTERS

Haldija: **Škorpion napada**

Američke snage nastavile su i početkom prošle nedelje akciju u gradovima i selima zapadno od Bagdada, u potrazi za osumnjičenim protivnicima prisustva SAD u Iraku i za naoružanjem. Kampanja, koja nosi naziv operacija Pustinjski škorpion obuhvata niz akcija u celom Iraku u potrazi za pobunjenicima i u njima učestvuje većina američkih jedinica razmeštenih u Iraku, izjavio je kapetan Džon Morgan, predstavnik Petog korpusa. "To je borbena operacija kako bi se porazili preostali džepovi otpora koji ometaju prelaz ka mirnom i stabilnom Iraku", izjavio je Morgan. U prošlu nedelju je istekao poslednji dan za amnestiju Iračana koji dobrovoljno predaju teško naoružanje. Veći broj pripadnika vojne policije i pešadije, uz više od 30 borbenih kola i tenkova i uz podršku helikoptera, upali su u grad Haldija, 70 kilometara zapadno od Bagdada. Istovremeno, portparol američke Centralne komande poručnik Rajan Ficdžerald demantovao je vest da su američki vojnici povređeni u jednoj zasedi nedaleko od grada Balada. Incident se dogodio kada se, usled "mehaničkog kvara", jedno vozilo zapalilo, rekao je Ficdžerald. Stanovnici susednog grada Faludže protestovali su, međutim, zbog brutalnog nastupa oko 1300 američkih vojnika koji su učestvovali u operaciji u tom gradu, 55 kilometara zapadno od Bagdada. Oni tvrde da su vojnici upadali u kuće i hapsili i lica koja nisu bila umešana u napade na američke snage. Kako bi ublažili nezadovoljstvo građana, neposredno nakon akcije vojnika usledila je podela humanitarne pomoći, u kojoj je bilo i školskog pribora, medicinske opeme, pa čak i dečjih igračaka. U akciji nije bilo žrtava ili povređenih među američkim vojnicima i Iračanima. Operacija Pustinjski škorpion, najobimnija vojna akcija od kada je proglašeno okončanje vojnih dejstava u Iraku, trajala je tri časa i američko-britanske snage nisu naišle na otpor. Morgan je naveo da se američke snage u Iraku rukovode "posebnim obaveštajnim podacima kako bi akcija bila usmerena na posebne mete". Od okončanja rata u Iraku ubijeno je gotovo 50 američkih vojnika. Veći broj napada zabeležen je u području poznatijem kao "sunitski trougao", u kojem ima pojedinaca još lojalnih svrgnutom predsedniku Sadamu Huseinu.

Belfast: **Bomba-krmača**

Policija Severne Irske pronašla je prošle nedelje bombu tešku oko pola tone u kombiju u gradu Londonderi i za to optužila republikanske gerilce koji se protive mirovnom sporazumu. Tehničari britanske vojske prvobitno su procenili da je ručno napravljena bomba imala oko 270 kilograma eksploziva upakovanog u burad. Kasnije su rekli da je bomba dvostruko teža, što je čini jednom od najvećih bombi ikada pronađenih tokom tridesetogodišnjeg sukoba u Severnoj Irskoj. Pronađena naprava dvostruko je teža od bombe iz Omaga koja je 1998. godine ubila 29 osoba u jednom od najkrvavijih napada tokom sukoba između probritanskih protestanata i proirskih katolika. Bomba je pronađena u kombiju koji je bio parkiran na mostu na reci Fojl. Policija je saopštila da je bomba bila namenjena "trenutnom napadu" i za nju okrivila katoličke republikanske gerilce koji se protive mirovnom sporazumu potpisanom na Veliki petak 1998. "Još smo u ranoj fazi istrage, ali sve ukazuje na disidentsku republikansku napravu", rekao je novinarima glavni inspekor Džordž Brajan. On je izjavio da se ne zna šta je bila meta napada, ali da su slične napade u proteklih nekoliko godina republikanski disidenti usmeravali na policijske ili vojne instalacije. Tajmer je pronađen zajedno sa eksplozivom, ali su ga stručnjaci onesposobili. U petak prošle nedelje, policija u Irskoj zaplenila je veliku količinu materijala za bombe blizu Dundalka, u blizini granice sa Severnom Irskom, i uhapsila šestoro ljudi. Bezbednosni izvori veruju da je jedan od šestorice uhapšenih vodeći član Prave IRA, koja se protivi sporazumu na Veliki petak i koji je odgovoran za bombaški napad u Omagu. Prava IRA odvojila se od Irske republikanske armije pre pet godina, protestujući zbog njene odluke da suspenduje gerilski rat protiv Britanaca u Severnoj Irskoj. Prava IRA je od tada izvodila sporadične napade u Severnoj Irskoj i Britaniji.

priredio: D.KONJIKUŠIĆ

FUDBAL

VESNA ANĐIĆ

REUTERS

Vreme otrežnjenja

Poraz od Azerbejdžana trebalo bi definitivno da nas osvesti: u fudbalu više nismo, za razliku od ostalih kolektivnih sportova, protivnik koga svi priželjkuju. Sa šest selektora pet poslednjih godina, bez jasnog koncepta, mnogo bolje se i nije moglo proći

Iako sećanje poprilično doseže u prošlost, primer fudbalskog poniženja sličan ovom poslednjem u Bakuu nije lako pronaći. Jednom smo, tamo negde 1965. u kvalifikacijama za Svetsko prvenstvo u Engleskoj, izgubili u Oslu od Norveške sa 3:0, tada se, kao vic ili anegdota, pričalo da su neki kelneri koji su tokom dana služili naše zvezde uveče "servirali" tri komada... Norveška je tada bila četvrta kategorija, daleko od današnje solidne pozicije u evropskoj hijerarhiji i s nacionalnim prvakom (Rosenborg), koji (za razliku od našeg) gotovo redovno igra Ligu šampiona. Zbog tog poraza "promašili smo" Svetsko prvenstvo 1966. u Engleskoj, ali smo dve godine kasnije bili evropski vicešampioni i čak moralni pobednici jer smo u finalu protiv Italije, u prvom meču, drastično pokradeni.

USPONI I PADOVI: Razlika između "onda" i "sad" je u sposobnosti podizanja. Mnogo puta je rečeno da nije sramota pasti, već ne ustati. A naša fudbalska istorija kao da je satkana od uspona i padova, po sistemu toplo-hladno. Posle uspeha 1968. došao je neuspeh 1970. kada smo preskočili Mundijal u Meksiku. Nije nas bilo ni u završnici EP 1972, ali smo potom vezali SP 1974. i EP 1976. (četvrti u Beogradu). Potom smo promašili SP 1978. u Argentini i EP 1980, da bismo opet povezali SP 1982. i EP 1984, ali uz rezultatske debakle, daleko od očekivanja javnosti. Potom je usledila nova dupla pauza, Meksiko 1986. (SP) i Nemačku 1988. (EP) otpratili smo na TV. Oporavak je došao 1990. (peti na SP u Italiji, prokletstvo penala protiv Argentine u četvrtfinalu), pa glatka kvalifikacija (bez poraza) za Švedsku 1992. Odande smo vraćeni zbog sankcija zbog kojih je usledilo prinudno preskakanje SP 1994. u SAD i EP 1996. u Engleskoj. Usledio je povratak za SP 1998. u Francuskoj (osmina finala, među 16 na svetu, kako to danas lepo zvuči), pa odlazak na EP 2000. (četvrtfinale, 8. u Evropi, doduše uz teniski poraz – 6:1 – od Holandije u četvrfinalu). Kao po pravilu, red je bio na "hladno": propušteno SP 2000. u Japanu i Koreji, sada imamo 0,0001 odsto šansi da se kvalifikujemo za EP u Portugalu iduće godine.

Ciklični usponi i padovi imali su svoje zakonitosti, razloge, objektivne i subjektivne okolnosti. Zajednička crta je da smo se uvek podizali i vraćali, istina sa ulogama koje nisu bile u skladu s našim ambicijama, ali ni ambicije nisu bile u skladu s realnim mogućnostima. Od fudbalera se stalno očekivalo da naprave "nešto veliko", da bar zaigraju u nekom finalu ako već ne mogu da budu svetski i evropski prvaci. U međuvremenu, dok smo mi uglavnom stagnirali, drugi su napredovali. Razlika između fudbalskih sila i "fudbalskih bezveznjaka", nekada tako vidljiva i izražena u rezultatima poput 12:1, ili 9:0, danas je svedena na minimum, Engleska, Italija ili Nemačka mogu biti presrećne kad pobede u Minsku, Kišinjevu ili Tirani...

Fudbal je prvi među kolektivnim sportovima prihvatio ideju pozivanja igrača iz inostranstva, Skoblar i Jusufi bili su među prvim "legionarima" koji su pozivani u reprezentaciju, kasnije je to postala praksa a stalni odliv igrača doveo je do druge krajnosti – da u prvih 11 često nije bilo nijednog iz domaće lige. Za razliku od košarke, odbojke, rukometa ili ovih dana aktuelnog vaterpola (Nenad Manojlović je u Kranj odveo sedam novih klinaca a vratio se s novom titulom!), fudbal nikada nije

VESNA ANDIĆ

KRAJ JEDNE ILUZIJE: Dejan Savićević, reprezentacija SCG, Dragan Stojković Piksi

znao, ili nije mogao, da nađe meru u odnosu domaći – stranci. Pošto je domaća liga sistematski slabljena i omalovažavana, uz niz prljavih rabota koje su tolerisane sa svih strana, opredeljenje za "izvozni kadar" izgledalo je logično, ali takođe nije bilo garancije da će se ostvariti željeni rezultat.

DEFILE SELEKTORA: Ako je nesporno da rukovodstvo FSJ-a, sa Miljanom Miljanićem na čelu, zaslužuje čestitke za uspešan povratak na međunarodnu scenu posle sankcija i, posebno, za očuvanje FSJ-a od pogubnog političkog uticaja funkcionera bivšeg režima, poslednje godine donele su nekoliko loših procena i loših odluka, mada krivicu ne treba svaljivati isključivo na rukovodeće ljude iz FSJ-a. Milan Živadinović i Ilija Petković napustili su plavi brod posle prve ozbiljnije dolarske ponude iz Saudijske Arabije i Kine, Boškov je bio prinudno, kompromisno rešenje ali je, na kraju krajeva, on odradio posao: kvalifikovali smo se za EP i bili 8. u Evropi što danas izgleda kao neostvarivo. Kao velike greške pokazali su se Milovan Đorić i Dejan Savićević.

Ishod avanture sa Savićevićem mogao se naslutiti još kada je imenovan, ali u opštoj euforiji zbog dolaska "nove generacije" sa Draganom Stojkovićem na čelu (predsednik) i Savićevićem (selektor) zaboravilo se da takvo opredeljenje, naročito za klupu, nosi i rizik. Da se neko prisetio neprijatnih iskustava jednog Platinija (kome je Ivica Osim 1988/89. držao lekcije iz fudbalske taktike koju su na terenu sprovodili baš Piksi i Dejo), ili rumunske legende Georgea Hadzija, koga je u baražu za Japan i Koreju nadigrala Slovenija Srećka Kataneca, mogao je da pretpostavi da stvari možda neće završiti baš najbolje… Mogao je, ali nije, i sada ne vredi razapinjati Deju Savićevića. Sigurno je želeo najbolje, ponešto je i uradio dobro, pružio je šansu nekolicini mlađih igrača, igra u Napulju protiv Italije bila je jedna od najboljih poslednjih godina, ali nije bilo kontinuiteta... Nespreman za posao koji mu je uvaljen, opredelio se za "zihericu", za licitaciju sa šest štihova u ruci…. Od tima koji je u Lesteru, uprkos porazu od 2:1, igrao sasvim solidno, već za Helsinki nije ostalo gotovo ništa jer su na teren morale proverene snage… Mnogi (pogrešno) misle da je Dejo kriv zato što je dopustio da mu se drugi mešaju u posao, ali situacija je potpuno suprotna: on čak ni svoje najbliže saradnike, iskusne trenera kakvi su Vladica Popović i Mile Tomić, ništa nije pitao. Verovao je sebi i svom instinktu igrača i – izgoreo. Nevolja je što je s njim, bar za dve godine, izgoreo i naš fudbal…

Sledi neizbežno pitanje šta sad. Sve se vrti oko ličnosti selektora, odnosno njegove sposobnosti da znanje i autoritet (pod uslovom da ga ima, naravno) prenese na igrače. Radomir Antić se još jednom pojavljuje kao idealan kandidat, tim pre što će od 30. juna biti slobodan, ali njegova averzija prema FSJ-u i nekim ljudima u njemu jača je od njegove (nekadašnje?) želje da "jednog dana bude selektor svoje zemlje"? Ako još želi da radi taj posao, mora znati da je taj dan došao. Mora se reći da su ljudi koji su vodili ili vode FS SCG više puta nudili Antiću mesto selektora, isto kao i Dušanu Bajeviću i Ljupku Petroviću, ali su ovi odbijali iz svojih razloga.

Ako Antić opet odbije, selektora treba potražiti kod kuće. Po mom mišljenju, samo su dva kandidata: Ljubiša Tumbaković i Vladimir Petrović Pižon. Prvog još opterećuje neprijatna epizoda verbalnog obračuna i pretnji novinaru RTS-a Nedeljku Kovinjalu (zbog čega je napustio Partizan), na drugog se još nekako, potpuno neopravdano, gleda kao na "mladog trenera". Pižon ima 47 godina i poduži trenerski staž. Ima ono što je najvažnije za taj posao: talenat, osećaj za igru i igrača. Ne tako davnih vremena kada je Zvezda prašila jedan Kajzerslautern sa 4:0 i mučila Barselonu sa Ronaldom, igrajući s klincima kakvi su bili Dejan Stanković i Perica Ognjenović, danas se sećamo s nostalgijom, kao i povremenih dobrih rezultata naše reprezentacije. Onaj ko bude izabran mora se obavezati da će ostati najmanje dve godine (jasno, uz klauzulu o obeštećenje ako ga druga strana otpusti), a svi zajedno treba da rade na otrežnjenju javnosti koja mora shvatiti i prihvatiti da u fudbalu nismo više nikakva sila (ako smo ikada i bili) i da smo od protivnika za izbegavanje postali rival za priželjkivanje: naizgled atraktivni, a u suštini laki za eliminisanje.

Budućeg selektora čeka težak posao jer je domaća liga i dalje nejaka da izbaci kvalitet za evropski vrh a većina igrača koji su u boljim inostranim klubovima bliži su kraju karijere nego zenitu... Za sve zajedno biće bolje da u skorije vreme ne očekujemo ništa dobro. Razočaranje će biti manje, a (eventualan) uspeh, ili nagoveštaj oporavka, prijatno iznenađenje. ■

VLADIMIR STANKOVIĆ

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

FORMULA 1

Šumi ponovo na čelu

Neki vozači kao da nisu shvatili da Mihaelu Šumaheru u novom feraariju ne treba pružiti ni zeru prilike da isprednjači. U protivnom – pobediće

Da ga interesuju samo bodovi i kako da osvoji još jednu šampionsku titulu, a o tome će biti reči i nešto kasnije, stariji Šumaher je bjelodano obznanio već posle zvaničnog treninga pred Veliku nagradu Kanade u Montrealu kada je posle osvajanja trećeg startnog mesta 'ladno rekao da "to baš i nije najbolji rezultat, ali, znajući gde je Kimi, stvar dosta obećava". Tada vodeći u generalnom plasmanu, Kimi Raikonen (Meklaren Mercedes) već je bio završio svoju borbu za poredak na startu zabivši se bolidom u ogradu. Trku će početi kao poslednji.

Prva dva mesta na startu obezbedili su vozači Vilijams BMW-a Ralf Šumaher i Huan Pablo Montoja i činilo se da su bili u pravu oni koji su posle Monaka izjavljivali da BMW može ravnopravno da se nosi sa novim ferarijem. Da Fernando Alonso (Reno) bude visoko plasiran na startu više i nije neko iznenađenje, ali je to bilo u slučaju Maksa Vebera (Jaguar) i Olivijea Panija (Tojota) koji su startovali sa šestog i sedmog mesta. Rečju, posle zvaničnog treninga mirisalo je na dobro trkanje.

Pokazalo se to i posle samog starta kada je Ralf isprednjačio, a Montoja zamalo da izgubi drugo mesto posle Šumijevog bezobraznog napada. Dimilo se onoliko ispod točkova Kolumbijca, koji je pred prvom krivinom morao kasno da koči kako bi sačuvao poziciju. Prave brljotine dešavale su se iza njih. U istoj krivini, u velikoj gužvi, Rubens Barikelo (Ferari) malo se uživeo u ulogu pravog trkača pa je zaboravio da koči na vreme, zakucao se u Alonsov bolid i oštetio prednje stabilizatore. Sa oštećenim krilcima vozio je prva dva kruga, a onda je morao u boks što ga je koštalo nekoliko mesta u poretku. Sličnu budalaštinu napravio je i Piconija (Jaguar), koji se zakucao u Trulija (Reno) i upropastio trku i sebi i Italijanu.

Onu zeru prilike Šumiju je pružio Montoja, koji je čitavog vikenda kuburio sa prolaskom kroz zadnju krivinu koju ni u snu nije mogao da prođe dva puta na isti način. Već u trećem krugu napravio je piruetu i na tacni predao drugo mesto šampionu.

"Bio sam veoma blizu iza Ralfa kada je trebalo kočiti pred krivinom, bolid se zaneo i to je to", rekao je posle trke Montoja. "Jednostavno nisam dovoljno kočio pred tom krivinom što mi se dešavalo već nekoliko puta. Moja greška, nema šta."

Poredak vozača

1. M. Šumaher (Ferari)	54
2. Raikonen (Meklaren Mercedes)	51
3. Alonso (Reno)	34
4. R. Šumaher (Vilijams BMW)	33
5. Barikelo (Ferari)	31
=. Montoja (Vilijams BMW)	31
7. Kultard (Meklaren Mercedes)	25
8. Truli (Reno)	13
9. Fizikela (Džordan)	10
10. Baton (BAR Honda)	8

Pošteno, rekli bi neki ovde, ko priznaje pola mu se prašta, ali šefovi tima nisu baš bili raspoloženi posle Montojine piruete. "Znam da je Huanu Pablu dosadno da sedi četrdeset krugova iza nekog drugog, ali...", procedio je posle trke Patrik Hed, tehnički direktor Vilijams BMW-a.

Ralf Šumaher je ipak sve do prvog svraćanja u boks dobro blokirao starijeg brata. Nije baš napravio neku razliku, ali videlo se da vilijamsov bolid dobro parira novom ferariju. Onda je otišao da promeni gume i dolije gorivo...

"Izneverila nas je strategija", rekao je Ralf posle osvajanja drugog mesta. "Jednostavno ne mogu da shvatim kako je Mihael smanjio razliku jer sam brže od njega obavio posao u boksu, a opet je on potom izašao iz boksa pre mene."

Kad poraste kašće mu se samo, tešili bi ga neki. Naime, stariji Šumaher je trebalo da ode u boks kad i njegov brat. Šefovi su, međutim, videli da ima goriva još za jedan krug i to punim gasom, što je inače Šumijeva specijalnost u takvim prilikama. Rekli su mu iz boksa da nagazi, rečeno učinjeno i – eto Mihaela na vodećoj poziciji koju nije ispuštao do kraja trke.

"Mislim da je ovo jedna od njegovih najboljih trka", rekao je novinarima guru tima Ros Broun. "Iako je sve vreme imao problema sa kočnicama, u jednom trenutku nismo imali pojma šta da preduzmemo, uspeo je da pobedi i da pokaže kolika je razlika između njega i drugih."

Bila je to Šumaherova 68. pobeda, 49. otkad je u Ferariju, a time je osvojio ukupno 999 bodova u karijeri. Pa ipak, Mihael nije zadovoljan. Čime? Pa novim sistemom bodovanja, razume se.

"Ako neko osvoji samo jedan Gran pri, a drugi pobedi na četiri, a razlika između njih je samo tri boda u generalnom plasmanu, onda se upitaš da li je to OK. Ja bogami nisam baš najsrećniji zbog toga", izjavio je Šumi, koji ima i po jedno treće, četvrto i šesto mesto. Raikonen, pak, uz jednu pobedu ima i četiri druga i po jedno treće i šesto mesto. Da je po starom sistemu računanja, Mihael bi imao devet bodova prednosti umesto sadašnja tri.

Iako je startovao sa začelja, Kimi je trku završio na šestom mestu i kako je rekao – "nije nezadovoljan". Možda bi se i bolje plasirao da mu nije pukla guma nešto pre planiranog svraćanja u boks. Pošto se isto desilo još nekim vozačima koji teraju na mišlenovim gumama, digla se posle trke mala halabuka, ali su Francuzi glatko odbili sve optužbe. Barikelo je najbolje iskoristio Kimijeve probleme i stigao na cilj peti, a Alonso je još jednom zablistao – stigao je četvrti s veoma malim zaostatkom za vodećima (vidi okvir). Sedmi je bio Mark Veber. Poslednji bod uzeo je Pani.

Sledeća trka vozi se 29. juna na stazi u Nirburgringu za Veliku nagradu Evrope. ■

DUŠAN RADULOVIĆ (Radio Beograd 1)

Najgušći finiš

Na trci u Montrealu razlika između prvog i četvrtog bila je samo 4,4 sekunde. To je najgušći finiš u poslednjih šest godina. Naime, na trci u Herezu u Španiji 1997. razlika između Mike Hakinena na prvom i Edija Irvajna na petom mestu iznosila je samo 3,7 sekundi! Dobar znak za ljubitelje Formule, posebno ako se ima u vidu da su među prvima vozači čak četiri tima. Još kad izađe novi bolid Meklarena...

MOJ PRIJATELJ INUIT

ALOOTOOK IPELLIE
&
ALEKSANDAR ZOGRAF

OSAMDESETIH GODINA, U JEDNOJ ANTIKVARNICI U BEOGRADU SAM PRONAŠAO PRIMERAK KANADSKOG ČASOPISA INUIT TODAY. LIST JE BIO POSVEĆEN INUITIMA (KAKO SEBE NAZIVAJU ESKIMI). ODMAH SAM PRIMETIO ILUSTRACIJE, KOJE SU BILE SAŽETE U IZRAZU, ALI PUNE DUHA.

ČASOPIS JE BIO IZ 1976. GODINE, A AUTOR CRTEŽA ALOOTOOK IPELLIE. NISAM ZNAO DA LI SE ON UOPŠTE JOŠ UVEK BAVI CRTANJEM, ALI SAM REKAO SEBI DA ĆU JEDNOM U ŽIVOTU, KAD TAD, POTRAŽITI OSOBU KOJA JE KREIRALA NEŠTO TAKO UPEČATLJIVO!

KADA SAM DEVEDESETIH GODINA POČEO DA OBJAVLJUJEM U S.A.D. I KANADI, POVREMENO SAM SE KOD PRIJATELJA STRIP-CRTAČA RASPITIVAO ZA IPELLIEA, ALI NIKO NIJE ZNAO KO JE TO. TEK SREDINOM DEVEDESETIH JE LEONARD RIFAS, STRIP AUTOR IZ SIJETLA, PRONAŠAO NEKOG IZ INUIT ART FOUNDATION, KO JE POSEDOVAO ADRESU – ISPOSTAVILO SE DA ALOOTOOK IPELLIE (IZGOVOR: ALUTUK IPELE) ŽIVI U OTAVI, I DA JE AKTIVAN KAO ILUSTRATOR, I JEDNA OD GLAVNIH FIGURA SAVREMENE INUITSKE KNJIŽEVNOSTI!

POSLAO SAM PAKET SA SVOJIM RADOVIMA, ALI JE ODGOVOR STIGAO TEK GODINU DANA KASNIJE, U LETO '96. – KADA SAM VEĆ SKORO ZABORAVIO O TOME!

PISMO OD ALOOTOOKA!

ALOOTOOK PREDSTAVLJA IZDANAK MOŽDA POSLEDNJE GENERACIJE LJUDI KOJI SU RODJENI U NOMADSKIM NASTAMBAMA NA BAFINOVOM OSTRVU, A KASNIJE (PRISILOM KANADSKE VLADE) ZAJEDNO SA SVOJIM SUNARODNICIMA BILI ISELJENI JUŽNIJE, U STALNO NASELJE. ONO ŠTO SLEDI JE MALI IZBOR RADOVA KOJE JE OVAJ AUTOR KREIRAO OD 1973. DO 1983. GODINE ...

NE ZNAM DA LI BELI MEDVEDI MOGU DA SE KANDIDUJU ZA SKUPSTINU, ALI OVAJ DELUJE OZBILJNO!
GLASAJTE ZA MENE
A. PELLIE
TO JE SAMO REKLAMA, NANOOK!
$
"ICE BOX"
ČEKAM VEĆ SATIMA, ALI FOKE NI OD KOROVA! POSTAJEM POSPAN!
Z
DOLAZE RUSI! DOLAZE RUSI!
HEH! HEH!
A. PELLIE

Uvrede ili argumenti

Odgovor Boška Mijatovića u polemici o autonomiji Vojvodine

1. Nikako da se naviknem na način rasprave koji nameću moji oponenti iz Vojvodine. Ne znam odakle mi pravo na nadu, ali stalno očekujem ozbiljnu reakciju na moje teze i argumente, a ona nikako ne stiže. Za uzvrat, dolaze gomile uvreda, gde se najviše potrudio g. Đorđe Subotić. Da ne bi neko, ne daj bože, pomislio da mi je naklonjen, on je bukvalno u svakom pasusu svog dugog teksta u "Vremenu" izgovorio najmanje jednu uvredu. Najubedljivije su mu one da je moj tekst "smeće" i da nastupam sa "nacističkih" pozicija. A da ne preterujem? Evo ključnih reči uzetih samo iz prva dva pasusa: "neozbiljan", "azijski centralizam", "montirani podaci", "egzemplarna neobaveštenost", "neshvatljiva malicioznost".

Najvažniji problem sa ovom diskusijom je to što su mi oponenti političari, i to nižeg ranga. Po osnovnom ili bivšem poslu, to su hirurg-harmonikaš, student u 39. godini, bivši novinar i foto-amater. Možda je pristojan rečnik teško očekivati od naših političara, ali je sigurno da im malo više obrazovanja iz društvenih nauka ne bi škodilo.

Ovom prilikom odgovoriću samo gospodi Fejzulahiju i Subotiću, pošto su gospoda Putnik i Milunović iznosili isključivo političke ocene (ili diskvalifikacije), a s njima nema diskusije ili me, bar, takav poduhvat ne zanima.

2. Na moju tvrdnju da nepostojanje političke autonomije Vojvodine u vreme austrougarske vladavine pokazuje da se sadašnji radikalni autonomaški programi ne mogu utemeljiti na istorijskim argumentima, odgovoreno mi je da nepostojanje samostalne uprave Vojvodine nije relevantno i da politički individualitet obezbeđuju verske i nacionalne povlastice od Leopolda I nadalje. Nije tačno. Prvo, carske povlastice nisu ekvivalentne političko-teritorijalnoj autonomiji, jer su personalne, a ne teritorijalne. Da je razlika bitna govori i to što su Srbi tada težili i teritorijalnoj autonomiji, kao višoj, kao i to što je nikada nisu dobili. Drugo, verske i nacionalne povlastice važile su na širim područjima nego što je današnja Vojvodina, tj. na celom području Ugarske ili Austrougarske, pa ne mogu pomoći u konstituisanju zasebnog vojvođanskog individualiteta. Tako su Leopoldove povlastice važile za Srbe i u Lici, i u Pešti i u Temišvaru. Verske i nacionalne povlastice dobro su se slagale sa osećanjem ljudi da su Srbi i pravoslavci, a nisu im nikako izazivale navodnu vojvođansku svest. Ne može se, dakle, govoriti da je Vojvodina jedna stara istorijska pokrajina kojoj je potrebno vratiti njena prava.

3. Na moju tvrdnju da kulturne razlike između Vojvodine i ostatka Srbije, a koje u određenoj meri svakako postoje, ne opravdavaju (kon)federalizaciju Srbije, moji oponenti zamenjuju teze i uveravaju nas da izvesne razlike ipak postoje i pominju tamburice i različite boje na geografskim kartama, što nije ozbiljno. Naravno, nisu se osvrnuli na važno pitanje koje sam pokrenuo: protivrečno je zasnivati individualitet Vojvodine na konceptu multikulturalnosti (tj. prožimanja kultura naroda), a onda odbaciti taj isti koncept zahtevom za samostalnost Vojvodine u odnosu na ostali deo Srbije baš s pozivom na navodno velike kulturne razlike. To zaista nije inteligentno.

4. Pošto sam pokazao da su podaci o poreskoj eksploataciji Vojvodine pre Drugog svetskog rata koje navodi LSV lažni, g. Fejzulahi kaže da njemu moj izvor nije poznat. Očigledno nije prepoznao skraćenicu SZS, koja označava Savezni zavod za statistiku. To što insinuira da je SZS, po Miloševićevom diktatu, falsifikovao podatke za 20-te prošlog veka zaista je njegov problem. No, da bi se otklonila svaka nedoumica, pogledao sam godišnjake Opšte državne statistike iz 20-ih godina i ustanovio da je SZS tačno preneo poreske podatke.

Tvrdio sam i da su Čanak i Veselinov lagali kada su govorili da se u bližoj prošlosti ispod jedan odsto fiskalnih prihoda iz Vojvodine vraća Vojvodini, pošto se se taj procenat odnosi samo na plaćanja iz budžeta Srbije za administraciju Skupštine i Vlade Vojvodine i ne obuhvata penzije, zdravstvo, prosvetu, policiju, vojsku, ekonomske subvencije... Da sam u pravu lako se može videti u završnim računima bužeta koji se objavljuju u "Službenom glasniku". G. Subotić ovde odgovara da to što ja iznosim samo pokazuje kakav je položaj Vojvodine u pogledu funkcija. O vertikalnoj raspodeli državnih nadležnosti svakako se može razgovarati, ali laž Čanka i Veselinova ostaje laž i tu nikakva zamena teza ne pomaže.

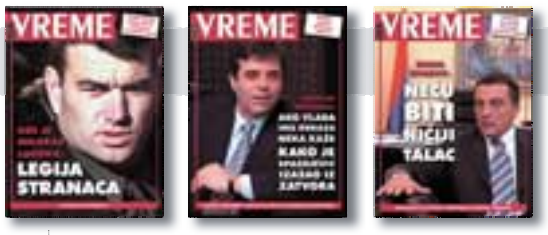
Moji oponenti sve vreme dokazuju tezu o poreskoj eksploataciji Vojvodine brojkama ili tvrdnjama da je na njenoj teritoriji država naplatila više poreza *po stanovniku* ili čak i po kvadratnom kilometru nego u nekim drugim krajevima. Takav metod dokazivanja je sasvim pogrešan i besmislen. Važi potpuno obrnuto: pravedno je da onaj koji zarađuje više plati više poreza, a samim tim pravedno je i da se sa bogatije teritorije naplati više poreza po stanovniku nego sa siromašnije. Poreski sistem u kome bi jednako poreza po stanovniku davale različito razvijene teritorije bio bi krajnje nepravedan (i ekvivalentan odavno napuštenoj i primitivnoj glavarini), pa nikom u svetu, čak ni u federalnim zemljama, ne pada na pamet da tvrdi da je njegova pokrajina, region, lender ili država u federaciji poreski opljačkana stoga što plaća porez proporcionalno ili čak progresivno u odnosu na svoj dohodak. Dakle, tačno je da Vojvodina plaća više poreza po stanovniku od južne Srbije, ali to je pravedno i tako treba da bude. Nije valjda da bi trebalo da se vratimo u srednji vek i koristimo glavarinu kao jedini porez.

4. Na moje podatke o ekonomskom razvoju Vojvodine i Srbije posle Drugog svetskog rata, koji, verujem, demantuju tezu o eksploataciji ili pljački Vojvodine, moji oponenti me pozivaju da pročitam njima dragu literaturu. Greška. Oni bi trebalo da pobiju ili moje podatke ili moje zaključivanje na osnovu tih podataka. Pozivanje na autore koje oni smatraju autoritetima nije dobar metodološki pristup, najmanje zato što ne radi o opšte prihvaćenim autoritetima. A i komentar koji je na moj tekst napisao onaj na koga se često pozivaju, g. Dimitrije Boarov, objavljen u "Dnevniku", isključivo sadrži lošu verbalnu gimnastiku, a bez novih činjenica, što sam, verujem, pokazao u svom odgovoru.

U SFRJ stvoren je sistem u kome su se svi osećali ugroženima i opljačkanima zbog zanemarivanja njima važnih grana: Vojvodina zbog poljoprivrede, uža Srbija zbog poljoprivrede i teške industrije, BiH zbog teške industrije, Hrvatska zbog pljačke deviza od turizma, Slovenija zbog fonda za nerazvijene itd. Današnje lelekanje u Vojvodini samo je odraz te loše prakse po kojoj je uvek nego drugi kriv.

5. Pitanje preseljavanja industrijskih pogona i linija posle Drugog svetskog rata je vrlo komplikovana i nedovoljno istražena stvar (ovo dobro znam zato što sam radio sa dr Životom Đorđevićem na studiji *Preseljavanje industrije Srbije od 1948. do 1953 godine*, 1990, Ekonomski institut, str. 212). Nikako nije dovoljno navesti, kao što čini g. Subotić, nekoliko malih pogona koji su preseljeni iz Vojvodine u centralnu Srbiju i smatrati da je teza o eksploataciji dokazana. Ja mu mogu navesti pogone koji su otišli u suprotnom pravcu: tekstilna fabrika Hadži Bošković u Stari Bečej, predionica i tkačnica I. Milišića u Bačku Palanku, mašine iz Nebojše, Bostona i Mire u Rumu, Pančevo i Suboticu, a jedan pogon Sartida u Mačvansku Mitrovicu. Dakle, nije tačno da se iz Vojvodine "samo odnosilo", kako piše g. Subotić.

Da odgovorim i na njegovo pitanje da li je išta preseljeno iz centralne Srbije: jeste, na primer vazduhoplovna industrija iz Beograda u Mostar, proizvodnja topova i minobacača iz Kragujevca u Kasapoviće, proizvodnja kamiona iz Beograda u Maribor, proizvodnja tenkova iz Mladenovca u Hrasnicu, optička industrija iz Beograda u Sarajevo itd. Dakle malo veće stvari nego što je fabričica šešira. Ali, važnije, poređenje kratkih spiskova je loš

metod diskusije – možda pogodan za novine i političare, ali ne i za ozbiljne rasprave.

Pogoni i mašine su u to vreme masovno seljeni iz više razloga: vojno-strateških, pokretanja razvoja siromašnih ili ratom opustošenih krajeva, koncentracije malih pogona na jednom mestu kako bi bili stvoreni socijalizmu toliko dragi veliki kapaciteti i slično. Ali, ni to nije cela priča: Nemci su tokom Drugog svetskog rata odvlačili mašine u Nemačku; tako je gotovo potpuno ogoljen Zavod u Kragujevcu, najveće industrijsko preduzeće stare Jugoslavije. U priču se, zatim, mora uključiti velika masa reparacione opreme iz Nemačke, koja je jednim delom lutala zemljom tražeći konačnu destinaciju (jedno veliko skladište bilo je u Novom Sadu). Sve u svemu, puno se odnosilo, ali i donosilo i praktično je nemoguće ustanoviti tačan saldo. Verujem da su u tom procesu i Vojvodina i centralna Srbija loše prošli, ali mi nekompletna, iako velika, građa ne daje pravo na čvrst zaključak. (Nisam ja Đorđe Subotić.)

7. Moje oponente očigledno žulja činjenica da ja govorim sa liberalnih pozicija, a njih danas nije moderno osporavati. I šta im je odgovor? Da u Srbiji ne vlada liberalno-demokratski poredak i da se nijedna beogradska stranka za njega ne zalaže. Činjenica je da u Srbiji ne vlada uzoran demokratski poredak, ali održanju lošeg stanja veoma doprinose stranke čiji su funkcioneri moji oponenti. Hajde, neka se raspišu izbori, neka demokratija pobedi jednu vlast zanovanu na ličnim interesima šefova i funkcionera marginalnih stranaka.

Neistina je, zatim, da se DS, DSS ili G17 plus ne zalažu za "liberalnu državu i dominaciju pojedinaca". Meni mnogo više nade ulivaju Koštunica i Labus, kao ozbiljni i pristojni ljudi, nego Čanak, Isakov, Veselinov i Kasa, koji, verujem, Vojvodini ne služe na čast.

Liberalni koncept podrazumeva deregulaciju (smanjenje državnih funkcija), uključujući i smanjenje poreza, što bi omogućilo pojedincima da sami odlučuju o svom radu i životu, sa što manje uplitanja države, zvala se ona Srbija ili Vojvodina. Ali, u jezgru koncepta radikalnih autonomaša nalazi se naglašeni etatizam, vrlo srodan brionskom sistemu iz perioda 1971–1990, čak i po jasnom kadrovskom kontinuitetu, po kome uprava Vojvodine treba da kontroliše ekonomske resurse u cilju razvoja. To je beznadežno prevaziđen i loš sistem, koji jasno govori o onima koji ga zastupaju.

8. Na kraju, gospoda Fejzulahi i Subotić netačno predstavljaju i moju poziciju i predmet spora, a verujem i svoju poziciju.

Prvo, tvrde da sam ja egzemplarni centralista i protivnik moderne regionalizacije i autonomije evropskog tipa, što je potpuno netačno. Naime, ja sam koautor knjige Regionalizacija Srbije (www.clds.org.yu), tako da nikako ne spadam u krug centralista, već baš zastupnika moderne evropske regionalizacije. U pomenutoj knjizi se predlažu znatne funkcije regiona (čak uz razlike po regionima, toliko važne nekima u Vojvodini), postojanje skupštine (sa delimičnom zakonodavnom vlašću) i vlade regiona, kao i Veća regiona u Skupštini Srbije itd. Doduše, predviđa se i opstanak države Srbije, ali mislim da to ne bi trebalo da bude sporno.

Drugo, u skladu sa prethodnim, oba gospodina smatraju i tvrde da je predmet spora između nas pitanje "centralizam ili autonomija", što je potpuno pogrešno, jer niti se ja zalažem za centralizam, niti oni za autonomiju u uobičajenom značenju te reči. Njima je potrebno da me prikažu kao ekstremistu ne bi li lakše odbili moje prigovore njihovom ekstremizmu.

Pitanje koje je predmet polemike je da li je Vojvodina suverena da samostalno odredi svoj položaj u Srbiji i da li je prihvatljiv zahtev radikalnih autonomaša o (kon)federalnom statusu Vojvodine u Srbiji? Oni na ova pitanja odgovaraju sa *da.* Evo Čankovih reči: "tražimo pravo da, ukoliko vrhovno reprezentativno telo Vojvođana zaključi da je položaj Vojvodine u Srbiji protivan interesima Vojvođana, ono mora imati pravo da jednostrano taj položaj promeni"; "ako je Vojvodina u neku državnu zajednicu ušla skupštinskom odlukom (1918 – BM), ona mora da ima mogućnost da skupštinskom odlukom iz nje i izađe". Sa takvim radikalnim shvatanjima diskutovao sam u svom tekstu i pokušao, i nadam se bar delimično uspeo, da dokažem njihovu neutemeljenost.

Oba gospodina se prave da nisu primetili pravu temu moga teksta i spočitavaju mi svašta. Na moju tvrdnju da radikalne autonomaške, tj. njihove stranke imaju za sobom samo 10-15 odsto biračkog tela, menjaju temu i kažu da autonomiju podržava većina Vojvođana. Znam to, pa sam i sam napisao "da znatan broj građana Vojvodine želi (umerenu) autonomiju" što "svakako predstavlja činjenicu koja se ne može zanemariti u političkom životu". Ili, obojica me upućuju na izučavanje iskustava regionalizovanih država Evrope, a možda je istina da bih ja njima mogao da držim predavanja na temu razlike između položaja tih regiona i njihovih zahteva za Vojvodinu.

Treće, oba gospodina sada prikrivaju svoju pravu političku poziciju i prikazuju se kao zastupnici ideje o umerenoj autonomiji. Tako se, na primer, g. Fejzulahi sada isključivo zalaže za jedan aspekt željene vojvođanske autonomije – onaj poreski (kaže "ostavite nam naše novce, a zovite nas kako god želite"). Ukoliko nije u žestokom sukobu sa politikom svoje stranke, a nije pošto se potpisao kao funkcioner LSV, onda mi se čini da g. Fejzulahu prikriva i svoju, ali i stvarnu partijsku poziciju. Isto važi i za g. Subotića, koji je ne tako davno rekao: "Vojvodinu vidimo sa zakonodavnom, sudskom i izvršnom vlašću koja će biti utemeljena ili deponovana u našem konstitutivnom aktu. Smatramo da takvu Vojvodinu više niko ne može da menja, kao ni njen politički ni ustavnopravni status. Ni Vlada Srbije ni bilo koji drugi organ zajedničke države, pa ni međunarodna zajednica. Promene mogu da načine isključivo građani Vojvodine. To je ono što mi tražimo." Takav ustavni zahtev svakako ne poznaje evropski regionalizam.

Verujem da znam i zašto se Fejzulahi i Subotić sada pretvaraju i prikrivaju ambiciozan projekat državno-pravnog preuređenja Srbije u (kon)federalnom pravcu: zato što su njihove stranke u poslednje vreme prestale da javno iznose svoje radikalne ciljeve, kako ne bi iritirale javnost, i pošto žele da ih realizuju u tišini kuloarskih cenjkanja tokom rada na ustavu Srbije.

Boško Mijatović

Istazija i doslednost

"Plus u minusu"; "Vreme" br. 648

Tekst g. Cerovića "Plus u minusu" nam donosi, kao u nekom bajatom vicu, dve vesti – jednu dobru i jednu lošu. Dobra vest je da g. Cerović definitivno živi u Evropi, ima evropska stremljenja (nadam se i evropski standard) i sve drugo što to sa sobom nosi. Loša vest je da je to Evropa od pre Versajskog mira. Naime, teško je oteti se utisku da je autor ovog propagandnog "anti G17 plus" teksta blaženo nesvestan da je od Vilsonovih "14 tačaka" naovamo ideja o zajednicama nametnutim gvozdenom pesnicom (pa makar i ogrnutom u svilenu rukavicu i "bogati stric"-type osmejak bivšeg NATO genseka) beznadežno zastarela. Eh, da je u Franca Jozefa bio takav kolumnista, zasigurno bi nam EU danas bila mnogo bliže u najbukvalnijem geografskom smislu – kao 1914, na Savi i Dunavu.

Ovo, nažalost, nije samo gorka šala. Vekovima su svetske sile (pre svega Engleska, Francuska, a donekle i Nemačka) opravdavale postojanje Austro-Ugarske i Otomanske carevine (obe brutalne tamnice naroda) "potrebom za očuvanje stabilnosti" među tim, inače primitivnim i neuračunljivim narodima, kao što su balkanski srednjoevropski. Šta nam danas poručuje g. Solana? Upravo isto to (u manjim razmerama, dakako, ali se nadam da

je g. Cerović emancipovan od marksističko-moronskih ideja o "prelasku kvantiteta u kvalitet") – da mu je državna zajednica (*whatever*, što bi rekao Pera Luković) potrebna radi "očuvanja stabilnosti na Balkanu". Ima li ijednog drugog razloga do sada navođenog (barem javno)? Nema. Da li je g. Cerović u svom pledojaeu za propalu stvar pseudodržave i deljenju packi G17-plus pronašao neki novi razlog? Nije. Da li g. Cerović pripada onoj novinarskoj školi koju Noam Čomski podrugljivo naziva proizvođačima saglasnosti (engl. *manufacturing consent*)? Izgleda da pripada.

Šta nam onda ostaje? Briselski birokrati još nisu – za razliku od poglavara Rimske crkve – proglasili sopstvenu nepogrešivost, ali "Stanje stvari" kod nas je to odavno prihvatilo. Interesantno, g. Cerović je svojevremeno glasno (i opravdano) isticao pogrešivost NATO-a, dok sad bezrezervno veruje u nepogrešivost EU-a (i pored personala koji se preklapa). Dugih i mučnih 90-ih, g. Cerović je, zajedno s mnogim drugim istaknutim opozicionim intelektualcima s pravom ukazivao na bogatu tradiciju grešaka koje je Zapad, *eo ipso* i EU, činio prema bivšoj Jugoslaviji i Srbiji; sad je, bez jasnog razloga, krenuo u politički probitačnu kampanju za nepogrešivost jednog dela (i to slabijeg!) tog istog Zapada. Vrlo orvelovski: juče je smrtni neprijatelj Istazija, sutra Evroazija, no mi smo uvek dosledni! (Juče su procene g. Solane pogrešne, danas su procene g. Solane – Sveto pismo, važno je da smo na jedinstvenom patriotsko-reformskom kursu, sa koga, uostalom, nikad nismo ni odstupali!) Srećom, "Vreme" ima još briljantnih novinara, pa na strani 23 istog broja čitamo tekst Dejana Anastasijevića, koji mnogo objektivnije, a manje dnevnopolitički-probitačno, prikazuje pravi odnos snaga na tom uopštenom Zapadu.

Nažalost, g. Cerovićу, Šenbrun i Hofburg su danas samo lepi muzeji, a valcer igraju i obični građani, pa i proleteri. Sasvim dovoljan razlog za apriorno odstupanje od projekta zajedničke države jestu istraživanja javnog mnjenja u Crnoj Gori koja jednoglasno pokazuju da su za nezavisnu Crnu Goru pretežno mladi, dok tvrdo jezgro pristalice zajedničke države imaju u desetak hiljada članova SUBNOR-a u CG, i njihovim porodicama. Za svakog normalnog čoveka, taj podatak (koga niko ovde, ni od lažnih patriota ni od lažnih reformista nije doveo u sumnju) sve govori. Slična situacija u pogledu opredeljenja je ovde u Srbiji, mada se ovde o tome više ćuti (zašto? bilo bi pravo pitanje za analitičara Cerovića). Zar da budućnost grade biološki najslabiji delovi društva? Zar da mlade terate u kojekakve analogne "mlade Bosne" (kao što je radio austrougarski "bastion stabilnosti")? Ili treba da se na omladini vežba briselsko-patriotsko-reformatorski *"manufacturing consent"?*

Slučajno ili ne, tačno jednu stranu pre "Stanja stvari" imamo intervju sa opozicionim političarem koji je svojevremeno strasno zagovarao samostalnu Srbiju, u toj meri da je čak sugerisao zagađenje domaćih reka ("svaku Jugoslaviju u mutnu Maricu!") Snishodljivom novinaru nije palo na pamet da ga priupita u vezi s tim antiekološkim stavovima, već je radi efektnog poentiranja "patriotsko-reformatorskim" jedinstvom omogućio dotičnom opozicionom političaru da nas poduči novim teorijama zavere u već poznatom stilu "CIA-Vatikan-Soros", koji eto sad, preko G17-plus valjda pokušavaju da ostvare svoj "pakleni scenario". Tekst g. Cerovića čita se kao pitak nastavak istog štiva, sa oštricom sad eksplicitno okrenutom prema (gle koincidencije! da udarim i ja klinom u taj klin) jedinom dostojnom protivkandidatu dotičnog opozicionog političara na lanjskim neuspelim izborima za predsednika Srbije.

Ostalih desetak problematičnih mesta u inače kratkom članku g. Cerovića neću ovde detaljnije komentarisati. Neka su tužna (populističko veličanje "postojećeg naroda"; *whatever that is*, cf. P. Luković), neka ružna (omalovažavanje doslednog stava Vladana Batića podržanog sa par stotina hiljada potpisa; sintagme poput "iz prsta isisane brojke"), neka antinaučna i anticivilizacijska ("laboratorijska analiza" ne – "zdrav razum" da), a ostatak uglavnom farsičan ("formalno obrazovanje u politici ništa ne garantuje"; ne samo u politici, g. Cerovićу, već ni u nedavno zatvorenim narodnim kuhinjama, koliko je tamo bilo magistara i doktora nauka!). Međutim, teško je odoleti nušićevskoj backhand-paraleli, kako bi ovih dana teniski komentatori sa Rolan Garosa rekli, u vezi sa "šifrovanim imenom" nove stranke. Očekujem da nam u sledećem tekstu nekadašnji izvršni komentator "Vremena" objasni kako je to i gde šifrovanje izveo Džordž Soros lično (uz svesrdnu pomoć masona "Sanatana", vatikanskih podruma, Ante Markovića, ustaša, mudžahedina, pomračenja Sunca iz avgusta '99, čečenskih terorista, Kineza koji prenose SARS, te svih ostalih paranormalnih konstrukata iz patriotske mašte neizlečivih fanova neizlečive Jugoslavije-u svim-bojama-i-dezenima).

dr Milan M. Ćirković

Izvinjenje

U prošlom broju "Vremena" tehničkom greškom nisu potpisani autori tekstova Miloš Vasić ("Legija stranaca"), Slobodan Bubnjević ("Propast, odmah ili posle") i fotoreporter Samir Delić ("Sumrak carstva džinsa"). Izvinjavamo se čitaocima i autorima.

„Nadnica za strah”

Intervju sa dr Vojislavom Koštunicom, “Vreme” br. 648

Pozivajući se na moralno stanovište, dr Vojislav Koštunica u svojim intervjuima bar već drugi put pominje da su se “veliki aktivisti i aktivistkinje borbe za demokratiju... odmah zaputili širom sveta i preko okeana, smatrajući da postoji neka vrsta stečenog prava na mesto ambasadora...”. To što govori o aktivistima i aktivistkinjama možda je izraz političke korektnosti, ali, s druge strane, dr Vesna Pešić je među našim ambasadorima jedina žena velika aktivistkinja borbe za demokratiju, pa je prilično očigledno da se njegovo prigovaranje odnosi upravo na nju. I sad je meni, takođe s moralnog stanovišta, potpuno nejasno zašto lider DSS-a dr Vojislav Koštunica smatra da je mesto ambasadora u Meksiku baš toliko važna sinekura i naplaćivanje borbe za demokratiju. Vesna Pešić se borila mnogo hrabrije od nekih drugih političkih lidera, trošila se i rizikovala iz ubeđenja, i zaslužila bi prema svojim sposobnostima daleko istaknutije mesto u postmiloševićevskoj Srbiji. Ali bojim se da bi tek u tom slučaju Vojislav Koštunica imao sijaset primedaba na nju zbog političkih stavova koje bi nesumnjivo zastupala i koji mu nikada nisu bili po volji. I, kad već želi da svakome pogleda u oči, bilo bi poštenije da to otvoreno kaže, umesto što svoju netrpeljivost prema političkim stavovima Vesne Pešić prikriva moralisanjem o tobožnjem stečenom pravu na ambasadorsko mesto.

Branka Dimitrijević, elektronskom poštom

Rastko, a ne Dušan!

“Pozorje”; “Vreme” br. 648

Pošto u prošlom broju nije ispravljena (nije ni uočena?) trostruka greška u jednom navodu, rešila sam da vam se obratim.

Na početku teksta D. Boarov kaže: “... pada mi na pamet Matićeva pesmica: “Nemoj doći u nedelju, u nedelju Dunav teče!”

1. Ne verujem da postoji ičija, pa, dakle, ni Matićeva pesmica u navedenom ili sličnom obliku.

2. Postiji jedan stih na koji D. Boarov verovatno misli. Nije ga napisao Dušan Matić, već Rastko Petrović. (Videti Rastkovu pesmu *Putnik*, posvećenu Stanislavu Vinaveru.)

3. Taj, deseti stih Rastkove pesme nije tačno naveden. On, zapravo, glasi: “Ko ti reče, prijatelju, da ću doći u nedelju, u nedelju Dunav teče!”

Dobar novinar poput D. Boarova treba uvek (dakle, i kad se okušava u nekoj vrsti književnog štiva) da čuva skrupuloznost u navođenju. Pogotovo što svačije sećanje “meša karte”: stih postaje pesmica, Dušan Rastko, a veseli Stanislav se, možda, u grobu pita: ne navode li se odskora stihovi pesnika prema njegovoj *Najnovijoj pantologiji srpske i jugoslovenske pelengirike, drugo, dopunjeno i zaslađeno izdanje* iz 1938?

Milena Novičić, elektronskom poštom

Pozitivan izbor

“Bildungsroman ‘pete banke’”; “Vreme” br. 648

Iako je “Vreme” nedeljnik prvenstveno posvećen politici, moram ga izdvojiti i kao izvrstan kulturni vodič koji me sve češće usmerava ka zaista kvalitetnim kulturnim sadržajima, a često i inspiriše da konzumiram iste. Iako gospodina Pančića uglavnom sustižu negativne kritike, pune besa i histerije onih “prozvanih”, koji se naivno upecaju na njegov mamac te se sami prepoznaju kao takvi, njegovo pisanije uistinu doživljavam kao jedno od najhrabrijih i najmaštovitijih na ovim prostorima, a i šire. Veština sa kojom se poigrava pisanom reči, taj nivo kreativnosti, nenadmašna inventivnost pri sklapanju originalnih kovanica i neopisiva raskoš naracije, unikatni su i oblikuju od teksta “živ organizam”. Plastično bih to objasnio tako da njegove tekstove ne doživljavam kao dvodimenzionalnu boju na papiru, već trodimenzionalnost, koja pri tom diše. Prost dokaz za to je što preko njegovih tekstova nije moguće ovlaš preleteti očima i uhvatiti poentu, već isključivo strpljivo i temeljno, on od vas zahteva umni napor. Dosta hvalospeva! Ima tu i kritike, ali to ćemo ostaviti za kraj. Naime, divan je balans koji g. Pančić održava svojom redovnom kolumnom i svojim književnim kritikama. Ako nakon čitanja kolumne i njegovog ostrašćenog “drvlja i kamenja” (potpuno razumem tu strast, objekat je najčešće to zaslužio), isto očekujete i u njegovoj analizi nekog štiva, varate se. Tu se dotični definitivno opredelio za pozitivnu opciju, što ne znači da on ne pročita i gomilu đubreta, ali nas ne opterećuje sa tim jer to nema ni izbliza važnost i težinu tema koje obrađuje u kolumnama. Time potpuno ostvaruje svrhu kritičara, a to je da kulturnog konzumenta privoli ili odvrati (u ovom slučaju privoli) od konzumiranja određenog dela, sa merom, bez potpunog razotkrivanja istog, što je na primer, redovno činila gđa Uzelac u svojim prikazima. Prema tome, nije g. Pančić neko “zlo” koje samo pljuje, vređa i blati, draga gospodo (neka se prepoznaju sami). Konkretno, rezultat je nekoliko knjiga koje sam kupio upravo zbog g. Pančića i hvala mu na tome. Za kraj, da vidimo da niko nije savršen (nisam ni ja, daleko bilo). U tekstu “Zapisi iz Podzemlja” u kom kritikujete polupismenost i sami ste načinili par stilskih i gramatičkih grešaka što je ispalo apsurdno smešno...

Danko Lara Radić, Beograd

prodaja & pretplata

pretplata na štampano izdanje

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	Evropa [površinskom poštom]	Svet i Evropa [avionom]
6 meseci	2500 din	2300 din	55 EUR	95 EUR
12 meseci	5000 din	4600 din	110 EUR	190 EUR

pretplata na internet izdanje

	Srbija	Svet
12 meseci	300 din	EUR 30
4 meseca	—	EUR 20

Zabranjeno je uplatiti iznos pretplate za korisnike iz Srbije, a nalog upotrebljavati iz inostranstva (osim kada se nalazite na putovanju). Zabranjeno je da više lica sa različitih lokacija upotrebljava isti nalog.

VREME CD

	Srbija	Svet
komplet 1997–2002	500 din	EUR 20
pojedinačni CD	300 din	—
zamena ili dopuna CD-a za dosadašnje kupce	300 din / 150 din	—

Kupci iz Srbije, na cenu diska dodajte 50 dinara za troškove pakovanja i PTT-a. Rok za slanje 20 dana

Uplata u dinarima, za Jugoslaviju, u korist N.P.“Vreme”– Beograd, **žiro račun: 205-13281-15** kod Komercijalne banke AD, Beograd. Potvrdu o uplati poslati na adresu **N.P. “VREME”, Mišarska 12, p.fah 257, Beograd**. sa naznakom za šta je uplata izvršena (**Pretplata, Internet, VREME CD**). Uplata u zemlji za inostranstvo, po odobrenju NBJ, naplaćuje se u redakciji u efektivnom stranom novcu.

Kupci iz Crne Gore i BiH treba da kontaktiraju redakciju radi dogovora oko uplate.

Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata; na račun broj: 611 378 704 Bank-Austria Wien, BLZ 20151 ili čekom na adresu Vreme International Ges.m.b.H. Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria. Ako je ček u pitanju, iznos treba uvećati za EUR 5 ili odgovarajuću protivvrednost zbog bankovne takse. Cena pretplate za inostranstvo u drugim valutama preračunava se po dnevnom kursu. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26 brojeva, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski. Ukoliko je uplaćen veći ili manji iznos od navedenog, obračunaće se dužina trajanja pretplate shodno uplati. Cenovnik važi od 23. 4.2003. U slučaju poskupljenja lista u toku pretplatnog perioda, pretplatniku se priznaje stara cena do isteka pretplate.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu N.P.“Vreme”, Mišarska 12, p. fah 257, Beograd **ili faksom na broj** 011/3238-662, **sa naznakom za šta je uplata izvršena** (pretplata, internet, Vreme CD). **Za pretplatu na internet izdanje obavezno navesti e-mail za kontakt.**

Elektronska arhiva nedeljnika VREME sa tekstovima od marta 1997. do poslednjeg objavljenog broja, podeljena je na dva CD-a (1997-1999 i 2000-2002). Diskove možete nabaviti u prostorijama redakcije uz prethodnu najavu na telefon 011/3234-774, svaki dan od 11-16h, ili uplatom u korist N.P.“Vreme”sa naznakom za “VREME CD”. Kupci iz Srbije na cenu diska treba da dodaju 50 dinara za troškove poštarine i pakovanja. Diskove ne šaljemo pouzećem. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku. Sve ostale informacije i nova verzija programa za pregledanje sadržaja diskova može se naći na internetu, na adresi http://www.vreme.com/cd

Informacije u vezi s pretplatom radnim danom od 11 do 16h: Beograd 011/3234-774, Beč +431 408 96 52 ili e-mailom na pretplata@vreme.com

Duševni bolovi

Doktor Frojd i njegovi naslednici pogrešili su načisto: najbolji lek protiv duševnih bolova jeste povelika suma gotovog novca.

Do tog velikog otkrića došli su zajedno paćenici od duševnih bolova (u daljem tekstu: duševni bolesnici) i njihovi advokati. Uobičajeno ugrađivanje koje su ustanovili Amerikanci u toj vrsti psihijatrije jeste – jedna trećina za advokata. U našim krajevima to još zavisi od dogovora: naime, neki slučajevi obećavaju manje, a neki više.

Terapiju otežava nedovoljno prosvećen stav lokalnih sudova, koji – za razliku od mnogo prosvećenijih hrvatskih sudova – ne dosuđuju zahtevane, nego mnogo manje sume, pojačavajući tako duševni bol paćenika. Ali, i to će se prevazići ugledajući se na svetao primer naših hrvatskih suseda: kod njih se svaka šovinistička fukara koja je ikada tužila "Feral Tribune" lepo obogatila.

Kao uzrok bolova uglavnom problematične "duše" navode se "povrede" uglavnom sumnjivih "ugleda i časti". Za razliku od ljudi koji čast i ugled imaju, pa se zato ne parniče ni s kim, oni koji u tome oskudevaju smesta nalaze fiškala koji će rado presaviti tabak; ne kaže se bez neke "zinuo kao advokatska torba"... Ljudi od časti i ugleda obično su i pametni, pak znaju da od parnica korist imaju samo advokati, kako je to lepo upozoravao još pokojni Fransoa Rable, doktor lekarstva, u svom remek-delu životne mudrosti *Gargantua i Pantagruel*. Ljude od časti i ugleda od klevete štite čast i ugled, a ne advokati i parnice. Zato, slava i hvala sv. Drpontiju, zaštitiniku parničara, ima dovoljno onih koji osećaju potrebu da svoju izlizanu čast i posrnuli ugled zakrpe kakvom dobrom parnicom, na radost sudova i advokata.

Sve to nije novo; parničenje oko "ugleda i časti" i "duševnih bolova" postoji otkad i pravosuđe. Novo je to da se na meti svadljivih parničara i duševnih bolesnika sve češće nalaze novine i drugi mediji. To je u nas postala epidemija gora od onog SARS-a: svakoga dana neko – najčešće onaj g. Popović iz Biroa – tuži nekoga jer ga je zabolela duša, a ta se duša ne dade utešiti i anestezirati bez bar milion dinara, demagoški obećanih nekoj milosrdnoj ustanovi ili svojoj stranci, kao mlađani g. Vučić. Bolje bi im bilo da lepo i javno kažu kako će tu zahtevanu terapiju pojesti i propiti; bili bi iskreniji i samim tim narodu simpatičniji. Naime, milosrdna obećanja demagoška su zato što te milione dobiti neće ionako.

To parničenje kad u'vati – ne pušta. Pre nekoliko godina neki klinac u pubertetu tužio je u Americi oca i mater jer mu nisu dozvolili da proba da se oženi sa Mišel Fajfer, što je mladac bio ozbiljno namerio; parnica se, kako čujem, još vuče. Možda se Fajferica i predomisli... Naši i hrvatski političari došli su u napast da se parniče iz različitih razloga: hrvatski zato jer su očistili pravosuđe do te mere da pobeđuju svakako; naši zato jer su lenji da misle i jer je lakše odugovlačiti parnicu godinama nego se upustiti u javnu polemiku gde se može izvući deblji kraj. Pola pisama ljutitih čitalaca i demantija uvređenih ličnosti završava se čuvenom rečenicom "Vidimo se na sudu". Tuže, međutim, samo patološki kverulanti (svađalice) i baš nekako oni koji imaju pristup medijima i mogu svoju čast i ugled da odbrane argumentima, a ne parnicama. Oni, međutim, nekako više vole da svoju čast i ugled prepuste advokatima, umesto da ih brane sami.

U stara vremena to se rešavalo dvobojima, ali je taj običaj ispao iz mode, kao i dobri običaj da se poražene vojskovođe i obeščašćeni funkcioneri ustrele službenim pištoljem. Sa razvojem štampe i demokratije pojavilo se i zakonsko uređivanje materije uvrede i klevete, a s tim i dobar francuski običaj koji se održao do dana današnjeg: da se u tužbi za klevetu traži odšteta od jednog franka. Poruka glasi: ako je već dotle došlo, barem da ne mislite da sam pohlepan; jedan simboličan franak mi je dovoljan. Kad nekome guzica zine na milione, a sve zbog "časti i ugleda", e – tu nešto nije u redu. Čak bi se moglo reći da su čast i ugled u obrnutoj srazmeri s traženom sumom u parnici.

Uzmimo slučaj g. Popovića iz Biroa: taj tuži okolo kao dokoni Šumadinac ili Zagorec, traži milione misleći da će mu to pomoći. Neće: sve i da dobije sve te parnice i da sud oglobi sve te optužene, milione dobiti neće jer nema odakle; sve je to sirotinja. Umesto toga, on će izaći na zasluženo loš glas umesto nezasluženo lošeg glasa koji ga bije po čaršiji. Kolege iz "NIN-a", koje je tužio u utorak (ne smem ni da kažem "koje je tužio poslednje"), lepo su mu rekli otprilike ovo: tim vašim tužakanjem vi samo potvrđujete da je ono što smo mi napisali istina – da vi vršite pritisak na novinarstvo u Srbiji.

I na kraju: da bi neko pretendovao da ima čast i ugled u političkom i javnom životu (gde se to, uostalom, baš i ne traži preterano), trebalo bi da ima još neke osobine. Pamet smo već pomenuli; pomenućemo i velikodušnost i gospodstvo. Velikodušna gospoda se ne tužakaju; oni objasne javno šta imaju – jednom za svagda. Na Slobodana Miloševića ima milion zamerki, svaka i jedna zaslužena; ali mu treba priznati da se nije tužakao, ni zabranjivao novine. ■

MILOŠ VASIĆ

© 1997 Vreme. All Rights Reserved

PDF Edition Developed By:
Ivan Hrašovec & Saša Marković